

קובץ גליונות

פרשת בלק

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לעילוי נשמת

ר' יעקב ב"ר אליהו יוסף ז"ל

נלב"ע י"ג בתמוז תנצב"ה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 מרומי שדה 08-9791115 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת * אוהל תורה * חניכי הישיבות רשב"י	* מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקינ) * בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין * ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה * ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 * ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול * ביהכנ"ס משכן באב"ד מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר)	* חזון איש * פוניבז' (אוהל קדושים) * ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז * חנות גל פז- ר' עקיבא 88 * חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: * מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) * ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבון) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזיער) ישיבת נחלת הלויים הדר * ישיבת תפארת ישראל 054-8596680 (חסידים) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) * ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: * אמשינוב	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיוית שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבותי * אוהל משה ורחל- רח' פרל * יד אהרון * שבת אחים היכל צבי רח' סירקין אשכנז רח' יעל בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא קהל חסידים רח' חולדה הנביאה בכוללים: * בית הלל * נחלת משה
---	--	---	--

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה מוקדש לרגל שמחת נישואי
בת הרה"ח ר' יעקב יהושע אנגלנדר
ונכדת הרה"ח ר' אליהו אנגלנדר שליט"א
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל
על אדני התורה והיראה
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים

דברי שי"ח

ממרחן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי וגו'" (כב, כט)

יש לתמוה אחר שראה נס כזה שהבהמה התחילה לדבר איך לא נבהל ולא חזר בתשובה רק נעמד להתוכח אתה כאילו לא קרה דבר (ועי' במדש ששרי מואב תמהו מאד שלא ראו נס כזה מימיהם). וי"ל שהרשע הזה רצה להראות לשרים כאילו הבהמה רגילה לדבר אתו תמיד והוא מתוכח אתה ומסביר לה כדי שיראו חשיבותו אבל הסוף הי' שהבהמה נצחתו ולא הי' לו מה לענות לה ונשאר בבושה נגד השרים.

(טעמא דקרא)

"הן עם כלביא יקום וגו'" (כג, כד)

וברש"י: לחטוף את המצוות ללבוש טלית וכו'.

ש. מה הכוונה "לחטוף" את המצוות?

ת. אף שיש זמן גם אח"כ, מ"מ משכימין לנץ, וזה נקרא "לחטוף".

צער בעלי חיים

שמעתי מרבינו שליט"א: אם צער בעלי חיים אסור מן התורה (עיין בבא מציעא דף ל"ב), באיזה פסוק הוא נאמר? שאלתי למרן החזו"א ואמר מפרשת בלק דכתיב מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים. (ועי' ספר מורה נבוכים להרמב"ם ובספר חסידים סי' תרס"ו, וברש"י שבת קכ"ח, ב' כתב שנלמד מ"עזב תעזב עמו", ועי' מאירי ב"מ ל"ב, ב').

(דרך שידה)

עלי שי"ח

"היהדות בגרמניה"

באחד מימי השבוע נכנס אל רבינו אחד הרבנים הגדולים בגרמניה, בעיר פרנקפורט דמיין. אותו רב שליט"א תיאר לרבינו על המצב שיש שם, כשבועים אלף יהודים ורח"ל רובא דרובא שם אינם יודעים מאום ביהדות. לא שבת ולא מילה, לא כשרות ולא טהרה, ממש גוים לכל דבר, ה' ישמרנו. והוא משתדל מאוד לעורר את זיקת היהדות ולהאיר את ניצוץ שלהבת התורה בהם, ואכן, ב"ה לאט לאט הוא מצליח להחזיר עוד ועוד יהודים לחיק היהדות. מרן שליט"א: כדאי להמליץ להם לבוא לארץ ישראל. זה עצמו מצוה. לגור פה.

מרן שליט"א: אתם יודעים למוז'?

הרב שליט"א: כן. אני מל גם קטנים וגם - ובעיקר גדולים שחוזרים בתשובה. אבל, מאוד מאוד קשה כי גם אלו שמתחזקים ביהדות ומתחילים לשמור שבת, עדיין קשה להם להסכים למילה, כי הם מאוד חוששים מזה. אני מביא להם רופאים גדולים שיסבירו להם שלא יקרה להם שום נזק. מרן שליט"א: דבר גדול מאוד, הלוואי ותזכו כמו יהושע בשעתו, לעשות 'גבעת הערלה'... שתזכו למוז' את כל אלפי האנשים... ואגב (בחיוך), מצד הדין אפשר היה לכפות עליהם למוז', מדין כופין על המצוות... מילה בעל כרחו שמה מילה... אלא שאני לא יודע אם אתם יכולים... הרב שליט"א: אם אמוז' מישוה בעל כרחו, זה יהיה האיש אחרון... כי מיד אח"כ השלטונות ישימו אותי על זה בבית סוהר...

הרב שליט"א: יש לי שאלה שמתעוררת הרבה. לפעמים בני זוג יהודים מבקשים שאסדר להם חופה וקידושין כדין. אלא, שהרמה של הידיעה שלהם ביהדות מאוד מאוד קטנה. והם לא שומרים תורה ומצוות, ובמקרים רבים הגבר אינו מהול. כעת, הוא לא מוכן עדיין למוז' עצמו. האם מותר לסדר לו קידושין, ואז הוא יתקרב יותר לתורה ומצוות ואח"כ אי"ה אצליח לשכנע אותו לעבור ברית מילה?

מרן שליט"א: ערר דינו כגוי לענין הרבה דינים, ואף שהוא תינוק שנשבה מ"מ שימוז' עצמו קודם ורק אחרי זה יתחתן. (ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' י' שהביא הוראת הגר"י אברמסקי זצ"ל שלא לסדר קידושין לערל ואע"פ שמן הדין כשר לבוא בקהל מ"מ משום תורת כפיה על המצוות מחויבים שלא לסדר לו וע"ע מש"כ היעב"ץ במגדל עוז נהל ה"ב אות ל"א אע"פ שהרפה היא לבת ישראל להינשא לערל)

הרב שליט"א: ואם הוא מבטיח בהן צדקו שבהמשך הוא ימוז' עצמו? בפרט שהוא רוצה בליבו למוז' אלא שהוא מפחד מזה.

מרן שליט"א: 'מפחד' זה לא תירוצן.

ובירכו מרן שליט"א שיהיה בהצלחה ושלא יצא תקלה תחת ידו.

דבר העורך

מה טובו אוהליך יעקב

השבוע נכנסתי אל מרן שליט"א, לצורך ענין פרטי. והנה, אני מבחין כי לפני נישואי אברך רציני ובן עליה שהגיע ממרחק, עם בנו הקטן בן החמש. הבן מחזיק סידור תפילה. והוא נישואי ואומר בהתרגשות למרן שליט"א שברוך ה' בנו הגיע לרגע הגדול, והמרגש, והשבוע הוא קיבל ב'תלמוד תורה' בו הוא לומד, סידור תפילה להתפלל בו. והוא הגיע הנה לקבל את ברכת הרב שליט"א. הילד היה מרגש ושמח מאוד. התרגשות טהורה של תינוק של בית רבן.

מרן שליט"א התעניין לשמו של הילד, ושם אמו, ובירך אותו בחום, תוך כדי שהוא מסמן לילד להראות לו את הסידור. הילד, כמובן, הביא את הסידור, מרן פותח מעיין קצת ואז אמר לאבי הילד: הסידור יפה מאוד. אבל, על הילד לזכור תמיד: העיקר בתפילה, לשמוע מה שאומרים! שישמע ויבין את פירוש המילות ואז בס"ד תתקבל תפילתו לפני אדון כל.

והדברים מתאימים ביותר לפרשת השבוע 'מה טובו אוהליך יעקב משכנתך ישראל' ואומר התרגום ירושלמי "מה טבין הינון משכנין דצלי בהון יעקב אבוהון ומשכן זמנא דעבדתון לשמי ומשכנינו חזור חזור לכוון דבית ישראל".

בברכת שבת שלום

יצחק זלצמן (א"ב)

דקדוק הלכה

מה אתה חושב כי אחרי שבעים שנה הוא ישנה, ולכן הוא אמר כי אם לא יהיה עוד פתח הוא לא יוכל לבא.

תשמע טוב יש כאן עבודת חיים, יהודי של ש"ע, ממתי שהוא הגיע לכלל הבנה כך גדל וכך חונך כי התכנית חיים היא עפ"י ש"ע ללא סטיה ימינה או שמאלה, כשצריך לקום קמים כששובשים את הבגד לוקחים ביד ימין וכו' יש תכנית מפורטת ונצמדים אליה במלואה איך לשכב איך לקום וכך מתחילת היום עד סופו ללא סטיה כלשהי וכך בכל יום וחוזר חלילה.

אם לכתחילה צריך לקום לותיקין אז קמים כל יום אבל כל יום ממש בשבת ובחול בימי שמחה ובימי עצב בזמן ובבין הזמנים, לא משנה אם הלך לישון בשתיים או בארבע או בכל שעה אחרת וכך בכל הלכה מנהג וכדו' כל מה שקיבל מרבותיו הכל.

סיפר לי סופר סת"ם כי יום אחד רבינו דופק בדלת ביתו בבקשה למדני את אומנות הכתיבה, אמרתי לו כך אמר אותו סופר ר' חיים חבל על זמנך עדיף שאתה תלמד, ר' חיים חיך והודה לי והלך, למחרת פגשתי חבר שגם הוא עוסק במלאכת הכתיבה והוא אמר לי כי ר' חיים דפק אצלו בדלת וביקש ללמוד אצלו והוא אכן התחיל ללמד אותו, המעשה הזה מלמד אותנו כמה דברים, ראשית כי אם כתוב בגמ' שת"ח צריך לדעת כתב אז הוא צריך לדעת, ואם כן צריך ללכת ללמוד, ללא חכמות, שנית כי רבינו מוצא זמן לכל דבר, גם את זה הוא עוד הספיק ללמוד לכתוב, ושלישית כי אם הסופר אומר לו כדאי לך ללמוד ולא לכתוב הוא לא מתווכח ואומר לו שאינו צודק, אלא הוא שותק מחיך והולך, [במאמר המוסגר, רבינו אכן למד לכתוב והתחיל לכתוב כדי לקיים בעצמו מצוות כתיבת ס"ת אבל לאחר שראה כי אין כתבו נאה חדל מכך, כך שמעתי].

ראיתם פעם עבד זה תמונתו הוא לא רואה את עצמו חפשי בכלום, הכל מתוכנן שיעבוד מוחלט עד כלות הכוחות.

ואם ישאל השואל אבל מה כל זה שייך אלינו, זה מעבר לכוחות, תשובת הדבר, כי נכון זה לא דבר שניתן לחיקוי, אבל כן ניתן לחיקוי ההבנה וההשגה והשינון כי עבדי ה' אנחנו, כפשוטו, וככל שהשגה זו תגבר כן ממילא יגבר כוח קבלת העול.

אוי אבל זה חיים קשים, זה מעייף, זה כבד מדי, ידיד היקר לך נא לרחוב רשב"ם תפגוש יהודי כולו מלא בשמחה, אז כנראה שאם זה מגיע מהמקום הנכון זה עושה טוב ומאוד טוב, ונשנן לעצמנו את דברי רבי יהודה הלוי "עבד ה' הוא לבדו חפשי". כי אלוקים עשה את האדם ישר והם ביקשו חשבונות רבים, יהודי יקר אם תלך ישר תגיע רחוק.

לחיות עם ש"ע כולל שלושה דברים ראשית לדעת הכל, ושנית לקיים הכל, ושלישית תמיד, זה עבודה של עבד, ואם זה לא מגיע עם עבודה פנימית זה קשה מאוד, רק אדם שחי כסדר עם הרגשה ותחושה אני עבד של הקב"ה, יוכל לעמוד בזה לחיות עם שלטון עצמי להיות כפוף לדבר ה' זו הלכה כל יום כל יום ובכל פסיעה שיני המלומדה לא יכולים לזה כי זה מפרך אם זה לא בא עם עבודה פנימית, ללמוד את כל התורה כולה לדעת הלכה למעשה מה צריך לעשות ופשוט לקיים הכל זה בכלל לא דבר פשוט.

שמעתי מאדם גדול כי אנשים סבורים כי לקיים מצוה זה דבר פשוט אבל האמת היא כי כדי לקיים מצוה בשלמות זה עבודה גדולה.

רבינו שליט"א כל הנהגתו ע"פ שלשת החלקים, גם התאמץ ללמוד הכל ולדעת הכל להלכה ולמעשה וגם מתאמץ בכל הכוח לקיים הכל כפי הכתוב והרי החיים של יהודי מרגע שפקח את עיניו עד שהולך לישון מודרכים הכל מסודר ורגע אחר רגע הוא כפוף וכופף את עצמו לנהוג כהלכה, הספר שונה הלכות נכתב גם למטרה זו להכין הכל כדי שיהיה מתומצת כל תהלוכת היהודי מבוקר עד ערב ולקיים הלכה למעשה. [ופעם סיפר רבינו שמלכתחילה כשכתב את השונה הלכות לא היה בדעתו להדפיסו אלא כתבו לעצמו כדי לדעת איך להתנהג אך אח"כ נוכח לדעת שיש בזה תועלת לרבים והחליט להדפיס].

בביהכנ"ס לדרמן נבנה גשר שיחבר בין ביתו של רבינו שליט"א לביהכנ"ס, העילה לבנית הגשר היה מפאת הקושי שהיה לרבינו לרדת מביתו ולעלות, ולכן מזה תקופה רבינו היה מנוע מלבא להתפלל בביהכנ"ס וצערו היה רב, ולכן בנו את הגשר שרבינו יוכל לבא לביהכנ"ס תמידין כסדרן, ואכן בס"ד מאז בניית הגשר רבינו מגיע כל יום לביהכנ"ס להתפלל עם הציבור, והנה למרות שבביהכנ"ס לדרמן משתדלים שיהיה לכל היכל שני פתחים בצפון ובדרום כאשר נבנה הגשר לא נתנו את הדעת על זה ועשו לו פתח אחד.

בפעם הראשונה שרבינו בא להתפלל בביהכנ"ס דרך הגשר הוא שמח מאוד כי מקום תפילתו הקבוע שנים רבות היה בביהכנ"ס לדרמן, וחז"ל האריכו מאוד במעלת הקובע מקום לתפילתו, ורבינו במשך השנים הקפיד מאוד להתפלל תמיד רק בביהכנ"ס לדרמן ובמקום קבוע, לאחר התפילה כשבא רבינו לצאת הוא שאל והיכן הפתח השני לצאת בו וכשלא היה אמר רבינו א"כ הוא לא אוכל לבא עוד פעם, כי אין לי כוח לצאת מהפתח ולעלות הביתה, [במאמר המוסגר, אכן הדבר תוקן ונעשה עוד פתח וכך מתאפשר לרבינו לבוא תמידים כסדרן], ומה פירושם של דברים, שימו לב, רבינו מאז עמדו על דעתו עוד לפני בר מצוה ממתי שלמד כי בביהכנ"ס יש שני פתחים נכנסים בזה ויוצאים בזה נהג כך שלש פעמים ביום בכל תפילה נכנס בזה ויצא בזה, אתה מבין, כבר שבעים וכמה שנה היהודי הזה נכנס כל תפילה בפתח הזה ויוצא בפתח השני נו אז

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"אגליון 158.
שנה ג'
פרשת בלק
שנת תשע"ולהערות, הארות והוספות על הענינים
הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא
לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד.
5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

לא לוקחים מאדם דבר שניתן לו

מה אקב לא קבה א-ל ומה אזעם לא זעם ה'. (בלק כג, ח)

ידוע שיש הרבה מצוות שאנשים מזלזלים בהם, יש מצוות של בין אדם למקום ויש מצוות של בין אדם לחבירו, ומיד לאחר בריאת העולם קין והבל נכשלו בחטא של בין אדם לחבירו ע"י קנאה, ועל דור המבול כתוב בסנהדרין (ק"ח א') שלא נחתם גז"ד עד שפשטו ידיהם בגזל, ובכל הדורות רואים שהחלק הזה יותר קשה לאדם, ונכשלים בזה יותר.

בברכות (ז' א') אמרין עה"פ וקל זועם בכל יום, וכמה זעמו רגע, וכמה רגע, אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה, וזו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה וידוע דעת עליון, השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע, אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה, והיינו דאמר להו נביא לישראל עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו', מאי למען דעת צדקות ה', א"ר אלעזר: אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, והיינו דקא"ל בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה', מלמד שכל אותן הימים לא זעם.

והנה מש"כ קל זועם לכאורה זה סתירה, שהרי זעם זה דבר לא טוב, וקל כתוב בספרים (ע"י בס' שערי אורה) שזה מורה על מידת החסד הכי גדולה, דבחסד יש ג"כ מדרגות, וקל זה המדרגה הכי גדולה של חסד, ובמה שהקב"ה זועם יש חסד, וכמש"כ (פרשת בראשית א' ל"א) והנה טוב, ובמד"ר (ט' ה') כתוב דהיינו המות.

והטעם שזה 'טוב' כיון שזה סיבה אנשים מתעוררים לעשות חשבון במעשיהם ולא לחיות בלי התבוננות, וכמו כן ע"י הזעם שיש עונש יש בזה חסד גדול, וא"כ הזעם שהקב"ה זועם זה חסד, אבל בלעם הרשע רצה לנצל את הזמן הזה של הזעם לקלל את ישראל.

והנה להקב"ה יש הנהגות שמנהיג בהם את העולם, והוא הנהיג שבכל יום יהא רגע של זעם, אבל הרי ביכלתו לשנות ההנהגה, וכמו דשינה את ההנהגה הרגילה שזועם בכל יום, דבאותו זמן שרצה בלעם לקלל הקב"ה לא זעם, ה' ביכלתו לשנות שבאותו יום בלעם לא ידע לכוין את אותו רגע, שהרי גם זה הנהגה שהקב"ה מנהיג את העולם, שנתן אפשרות לבלעם לדעת את אותו רגע מה שאחרים לא יודעים, ולמה הוא שינה את הנהגה זו ולא את זו?

אלא משמע שהקב"ה לא לוקח מה שזיכה לבן אדם, בודאי שהוא יכול לקחת אבל אינו רוצה לקחת, דאינו פוגע בזכויות של אדם, שלא לזעום באותו יום הוא עושה, אבל אינו פוגע בזכויות אדם אפי' של בלעם הרשע.

וזה להיפך מדרך בני אדם, דבמה שלא נוגע לאדם הוא יכול להיות טוב, אבל מה שנוגע לאדם יש קנאה ושנאה, אבל הנהגתו יתב' היא

להיפך דאפי' מבלעם הרשע אינו נוטל מה שזיכהו, ועדיף לשנות הנהגתו ולא לזעום באותם ימים, הרי רואים את דרכי ה' שאפי' כשהוא משנה הנהגתו הוא אינו משנה מה שנוגע לאחרים, ואפי' שהוא רשע ורוצה לנצל את הזמן הזה לקלל הוא לא לוקח ממנו.

וזה מוטל עלינו ללמוד מזה, עד כמה שלא לקחת מהשני, וכ"ש שלא לפגוע באחרים, הקב"ה רוצה שאדם ילך בדרכיו, אז גם זה צריך לדעת, דאפי' אם צריך לעשות דבר, יעשה לעצמו ולא יפגע בזולתו, וזה בדיוק להיפך ממה שאנשים עושים, דדבר ראשון זה לפגוע באחרים, אבל לעצמו הוא רוצה שישאר, אבל הקב"ה עשה צדקה מיוחדת שלא כעס באותם ימים, וזה אנחנו צריכים ללמוד לא לפגוע באחרים שזה שוקל יותר מהכל, ואם אדם יתנהג כך, יש לקוות שזה יגרום בכללות שישתנה מבט האדם איך להתנהג עם אנשים, וזה יהי' תועלת גדולה מאוד, כי אם זה יהי' כראוי גם החלק של בין אדם למקום יהי' כראוי. מצינו בשבת (ל"א א') דכשהגוי שרצה להתגייר בא להלל ורצה ללמוד את כל התורה כשעומד על רגל אחת, א"ל מאי דעלך שני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא היא זיל גמור.

והנה הלל לא אמר לו שיקיים איזה מצוה של בין אדם למקום, וכגון קריאת שמע שזה דבר גדול מאוד לקבל עומ"ש, אלא א"ל מאי דעלך **סני לחברך לא תעביד**, כיון שזה העיקר שעל ידו הכל יהא טוב, בודאי צריך לקיים את כל התורה, אבל המפתח של האדם להיות טוב צריך להתחיל בבין אדם לחבירו, וכאן הקב"ה בעצמו הראה לנו עד כמה שלא לפגוע בזכויות של אדם, ואם אדם ילך בדרך זה גם התורה והתפילה יהא הכל על הצד היותר טוב, והקב"ה יעזור שכל אחד ישתדל ללמוד מזה, וע"י זה אפשר להיות עובד ה' אמיתי. (ימלא פי תהלתך ימים נוראים שיחה "חומרת הפגיעה בחבירו")

פלא גדול

ויבא אלקים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך (בלק כב, ט) איתא בתנא דבי אליהו (פכ"ח) נאמר ויבא אלקים אל בלעם לילה וגו' (במדבר כב, כ'). היה לו לומר לפניו, רבון העולמים לא איש אתה שתכזב, ולא בן אדם אתה (שתגלה) [שתכלה] מעשה ידיך, הללו חביבין בני חביבין, בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך, והוא לא עשה כן, אלא שמח שמחה גדולה והשכים ללכת מיד, שנאמר וישכם בלעם בבקר ויחבש וגו', ויחר אף אלקים כי הולך הוא וגו' (שם כ"א וכ"ב), אמר הקדוש ברוך הוא, ראו זה שיודע בי שאני מכיר בלב כל אחד ואחד, עכשיו הלך לקלל את ישראל, לכך נאמר ויחר אף אלהים כי הולך הוא.

ואמר רבנו שבאמת הענין פלא שהרי בלעם היה נביא וידע שהקב"ה יודע כל תעלומות והנסתרות, ואיך היה סבור שאין הקב"ה יודע מחשבותיו, אלא שכך טבעו של בעל מדות מושחתות שאינו עושה אפילו כדי ידיעתו הפשוטה. (פי' משנת אליהו על תנא דבי אליהו להרה"ג ר"כ שליט"א עמ' תכ)

לקראת ימי בין המצרים [שיהפכו לטובה בב"א] אנו מבקשים מכל מי שיש בידו ד"ת בהלכה ובאגדה או הנהגה על עניני בין המצרים ות"ב ומגילת איכה ממרן רבנו שליט"א. או הערות והארות על הנכתב בשנים שעברו בענינים אלו שיואיל להעבירם בהקדם למערכת לזיכוי הרבים

ענין בפרשה- בית כנסת

מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל

כבר כתבנו מדברי רבנו בגליון פר' תרומה תשע"ד על עניני בית הכנסת, וכאן נביא עוד כמה ענינים.

מקדש מעט

שיחת רבנו בחנוכת בית הכנסת שע"י קהילת "שערי תבונה" רמות א'
ירושלים- אור לכ"ד תשרי תשס"ב

הגמ' אומרת במגילה (דף כ"ט א') על הפסוק ואהי להם למקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, זה נקרא "מקדש מעט". אחרי שבית המקדש חרב בעונותינו הרבים, נשאר מקדש מעט, ומה זה המקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

היה במשך זמן גלותינו, המון בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהיה שם כל "הלב" של כלל ישראל, קול תורה ותפילה הי' נשמע בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולדאבונינו בשנים שבין ת"ש – תש"ה הכל חרב. יש מקומות ששרפו! יש מקומות שהחריבו בהם ע"י שעושים בהם דברים שזה בניגוד לבית הכנסת כמו קולנוע, מגרש ספורט, וכהנה כל מיני דברים שחיללו את הבתי מקדש מעט רח"ל.

לדאבונינו ביחד עם כל ישראל החריבו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות. וברוך השם שחלק מכלל ישראל זכה להשתקם בארץ ישראל, ולבנות שוב את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושוב לעשות מקדש מעט. עד שהקב"ה ירחם ויהי המקדש האמיתי. המקדש לא "המעט" אלא המקדש "הגדול" אבל בינתיים בונים ב"ה מקדש מעט. אבל המקדש מעט יש לו קצת דינים של בהמ"ק יש איסור נתיצה. כמו שאסור לנתוך מאבני בהמ"ק ואבני המזבח, ככה יש ג"כ דין בשו"ע (סי' קנ"ב) שאסור לעשות משהו שמחריב את המקדש מעט, אפי' לא חורבן ממש, אלא אפי' לקחת משהו מבית המדרש יש דברים שאסור, וכן לשנות משהו שבנו במקדש מעט ואפי' עד כדי כך שיש דיון (עי' ביאור הלכה שם) אם מותר להוציא את המטלטלין, הכסאות והשולחנות של הבית המדרש, ועכ"פ בבחינה מסוימת זה כעין מקדש, רק מקדש "מעט".

א"כ צריך להיות לפי"ז ג"כ כלל מה שיש במקדש האמיתי, במקדש הגדול. צריך להיות גם במקדש מעט. ובמקדש האמיתי ידוע שלא הי' סתם שכל אחד השתתף בממונו, כמו שכתוב בפסוק כל איש אשר ידבנו לבו, ואמנם נדבו זהב תכלת וכו' כל הדברים האמורים בפרשת תרומה. וזה הי' ממון, שנתנו כל אחד, אבל חוץ ממה שהי' ממון הי' ג"כ "הלב" שלהם, ולכן הלב של כלל ישראל הי' בבית המקדש.

ולא הי' כמו בשאר דברים, למשל כשאחד בונה בית. בשעה שהוא בונה את הבית אין שום חילוק מה הוא התכוין, העיקר שיש בית, שאפשר להיות שם ואפשר להשתמש בו את השימוש מה שכן אדם צריך, ואם רוצה שימוש אחר, משתמש שימוש אחר.

אבל לא כן הבית המקדש ולא כן המשכן, **זה היה עשוי עם "הלב" של כלל ישראל**, ואם הי' הלב של כלל ישראל לא דוקא בזמן שעשו אלא גם בהמשך, כל זמן שהלב של כלל ישראל הי' טוב, הי' שייך לבניית המשכן לבניית המקדש אז הי' קיים, אבל אם ח"ו כלל ישראל ירד, ולא הי' הלב שלהם בדרגה כמו שצריך להיות לבנות מקדש לבנות משכן, אז הי' חלילה וחס החורבן.

והמקדש שלנו המקדש מעט, ג"כ צריך להיות כעין זה. כדי שהמקדש יתקיים, שהמקדש מעט יהי' בו התועלת שצריך להיות ממנו, צריך להיות באותו מדרגה. שבזמן שבונים בונים אותו לשם מקום שיתפללו שם, שיהי' לימוד התורה, שיהי' ליבן של ישראל לאביהם שבשמים, ובלי זה אין לו ערך! הוא סתם בית!

בית זה לא מקדש מעט. וכמו המקדש האמיתי כך גם המקדש מעט צריך להיות עם לב של כלל ישראל. לכל הפחות אלה שמשתתפים בו, אלה שישדו אותו, אלה שבנו אותו, צריך להיות "הלב" שלהם שם. ובמה הלב שלהם שם, במה? חוץ ממה שכל אחד צריך לעשות את הדברים שבין אדם למקום. אבל צריך ג"כ שיהי' בין אדם לחבירו. אם יש בית כזה שיש שנאת חנם, או מחלוקת, או חלילה וחס מהדברים האלה, אז המקדש לא קיים, זה לא מקדש מעט! זה חלילה וחס להיפך ממקדש. וזה צריך להיות לא רק בשעה שבונים, רק כל הזמן.

ויש לפעמים שדוקא במקומות קדושים השטן עושה את כל השליחות שלו. הוא רוצה לעשות פירוד הלבבות, בין איש לרעהו, ארם אחד נפגע על דבר קטן שהוא חושב שפגעו בכבודו, ועי"ז יש ריב, יש מחלוקת,

ואז חלילה וחס זה לא מקדש! הבית מאבד את הצורה של המקדש. והוא ההיפך ממקדש, ואז ח"ו יש סכנה גדולה אם הוא יכול להתקיים. לכן הדבר העיקר מה שצריך לדאוג, שכל אחד ישתדל עד כמה שאפשר, לתת "מלבו" למקום המקדש, שהלב שלו יהי' מאוחד, עם כל האנשים שמתפללים בו, שלומדים בו, ושנמצאים בו. ואז יהי' המקדש המעט ישמש את תפקידו מה שצריך לשמש.

ולכן זה הדבר מהעיקרים מה שרואים לדאבונינו בכמה מקומות, שיש ריב דוקא במקום הקודש, "מקום המשפט שם הרשע" מקום הקודש שהי' צריך להיות דוקא כולם באהבה ואחוה, יש חלילה וחס ריב!

וזה צריך להיות כל אחד מהמשתתפים, להיות לבם באחדות, ובזכות הזה הקב"ה יעזור, שזה יתקיים הרבה הרבה שנים, וימצא מזה תורה ויראת שמים, ושהאנשים שיתפללו בו, שיכנסו בו, יתחזקו בתורה, ביראת שמים, יתחזקו בכל הדברים של רוחניות.

ועד כדי כך עד כמה צריך להיות הלב של כל אחד ואחד, כמו שמצינו שבית המקדש חרב על שנאת חנם, ומה זה שנאת חנם אומר רש"י בשבת דף ל"ג, **אם על פי דין אין חיוב לשנוא אותו, זה נקרא שנאת חנם!** ולדאבונינו יש מקומות שנכשלים בזה, והדבר הזה הוא מהעיקריים כמו שכבר הזכרנו.

ולא באתי לתבוע חלילה מאף אחד, אלא אדרבה רוצים שכולנו נגיע לדרגה כזאת וכל אחד ירגיש שיש שמחה בלבו אם יש להשני טוב. אם יש לכל יהודי טוב, בפרט יהודי שקרוב אליו, שירגיש שמחה, ועי"ז נהי' אהבת הבריות, אהבת איש לרעהו, אז מקוים במשך הזמן שיהא במקום קדוש כזה דבר לא רק להיפך משנאה אלא יהי' "אהבה". אז המקום הזה יתקיים, ונזכה עי"ז במשך הזמן לזכות למקדש האמיתי לא רק המקדש מעט. אלא המקדש הגדול, שעל ידי זה יהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכולם יהיו מאושרים. (ימלא פי תהלתך עניני ציבור)

כנס "מורא מקדש"

בבהכ"נ דברי שיר-ב"ב אור לכ"ט אב תשס"ב

בדבר גודל הענין להיזהר שלא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת ובית המדרש, ידוע מה שכתוב בספרים ובזוהר הקדוש (תרומה קלא ע"ב) איזה עונש גדול רח"ל יש אם מדברים דברים האסורים ודברים בטלים בבית הכנסת ובבהמ"ד, וכמזומה שכתוב (שער הכונות ד, ב) על הארז"ל שהי' נמנע מלדבר אפי' בדברי תורה בבהכ"נ. ורק ללמוד ממש הי' לומד אבל לדבר הי' נמנע מחשש שמא יבוא לדברים בטלים. וא"כ מה צריך להוסיף?!

וכן ידוע שבעל התוס' יו"ט עשה מי שבירך מיוחד למי שנזהר בזה. וא"כ מה צריך להרבות בדברים?

והרי בלימוד התורה התיבות מה שכן אדם מדבר הם קדושים, אך ע"י דיבורים שלא כדין מטמאים אותם. ולפעמים מצד אחד הוא אומר דברי תורה אבל זה הולך רח"ל לקטרוג, יש עי"ז קטרוג ולוקחים את התיבות ומטמאים אותם.

ממילא בודאי שצריך כל אחד להתחזק, ולראות לא רק לחזק את עצמו אלא גם לעורר את השני שישתדל עד כמה שאפשר לדבר רק דברי תורה!

ובודאי בזכות זה הקב"ה יעזור שכלל ישראל ינצל מכל הצרות, מה שכיום לדאבונינו לא חסר צרות. יום יום נהרגים יהודים, יש קטרוג גדול! ובודאי אם נתחזק בדבר זה זה יציל הרבה מאד.

והקב"ה יעזור באמת שכל אחד מאתנו יתחזק בזה, ועי"ז ינצל מהרבה צרות. ונזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

לא לדבר בבית כנסת

בקבלות של רבנו שליט"א לפני ר"ה תשנ"ח נמצא בא' הקבלות, שלא לשוחח שיחת חולין בבית כנסת.

ובאמת בדרך כלל כשהיו מדברים עמו בבית כנסת בשיחת חולין לעצה ותושיה היה משתדל לצאת מבית מדרש ורק אז מדבר עמם.

גדר תנאי בבית כנסת

בבא בתרא דף ג' ע"ב תוד"ה ועי"ל לפורייא, מבואר בתוס' דהא דאמרין דבתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות יש בזה ב' פירושים,

א' של רש"י ועודן בבנין מותר לאכול ולשתות ולהכנס מפני החמה ומפני הגשמים, ולשיטת הר"י התנאי הוא דלאחר שיחרבו יהא מותר לעשות מהם מה שירצו חוץ מקלות ראש.

הנה צ"ב מה מהני תנאי כיון דהקדושה אוסרת לאכול ולשתות, מאי מהני תנאי להתיר כל הדברים האלה ואין יש לעשות חצי קדושה? ולא משמע לומר דמה דנאסר מפני שיש לאנשים כח לאסור ע"י הקדשה וכשלא מתנים בפירוש דאין מתכוונים לאסור מתפרש דזה בכוונתם, ולכן יכולים לומר דאין כונתם להקדיש ולאסור לאכול ולשתות דהא לא מצינו שבכח אנשים לחדש שבמקום הזה יהי אסור לאכול ולשתות ולהכנס בחמה, וע"כ שזה דין בקדושה שחל על הביהכנ"ס מעצמו בלי שיקדישו לאסור וא"כ מה מהני התנאי?

והנה בהקדש לקדשי מזבח או קדשי בדה"ב, לא מצינו שיכול להתנות לגבי דבר מסוים שיהי מותר להשתמש, ולמה כאן יש כזה דבר?

אמנם גם שם צ"ע מה מהני לב ב"ד מתנה בכמה דברים, ולשיטת הר"י קשה טפי דהא מה דאסור גם בחורבן כל הדברים הא ודאי זה ממילא מחמת קדושתן כשהיו קיימין דלכן גם בחורבן נשאר דין קדושה ואין יועיל תנאי לענין שלא יהי איסור בחורבן דאין יפקע הקדושה, ובפרט כיון דקלות ראש נשאר אסור הרי דלא יפקע גם אז הקדושה לגמרי ואין זה יהי אז קדושה לחצאין.

ובאמת מצינו לענין עיבוד לשמה דמועיל תנאי לעשות דברי חול יעוי באו"ח סי' מ"ב וגם זה צ"ב וי"ל. (אילת השחר ב"ב ג, ב)

חנוכת בית הכנסת

שיחה בחנוכת בית כנסת דרכי איש שע"י קהילת ישועות דוד

באחוזה ברכפלד.

ידוע שאינו דומה דבר שנעשה ביחיד לדבר שנעשה בציבור, חז"ל הרי אומרים על הפסוק ויקרא כ"ו ח' ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו וגו' והובא ברש"י שם וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובים העושין את התורה, ויש גירסא למרובין העושין את המצות.

זאת אומרת ההבדל הוא כ"כ גדול שבמקום שחמשה יכולים לרדוף רק מאה אנשים שזה פי עשרים, ואם כן מאה היו צריכים לרדוף רק שני אלפים, אך הם ירדפו פי מאה היינו רבבה כי זה לא דומה אם מרובין עושין את התורה מרובין עושין את המצות שזה הרבה הרבה יותר.

וזה לא מדובר דוקא כשכל האנשים האלה נמצאים במקום אחד, רק בכללות אם בכלל ישראל יש הרבה עושי מצות הרבה לומדי תורה, הזכות היא הרבה יותר גדולה באופן יחסי הרבה יותר ממה שאם עושים קצת אנשים.

אבל יש עוד דבר, במקום שנמצאים הרבה אנשים יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ועל זה יש בגמרא בהרבה מקומות ונעמוד על מקום אחד.

המשנה אומרת ביומא דף ס"ח ע"ב הוואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והוואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"ג כשהוא קורא, ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם שוה כאחת פ"י שהכהן גדול קורא בפר' אחרי מות אך בעשור לחודש, והיה גם מצוה של פר ושעיר הנשרפים ומי ששומע את הקריאה אינו רואה את שריפת הפר ושעיר ולא מפני שאסור, אלא שאי אפשר כיון שבאותו זמן של קריאת התורה יש את שריפת הפרים.

והגמ' בדף ע' ע"א שואלת פשיטא שאין איסור ללכת מזה לזה, ומאי קמ"ל שאין איסור מתרצת הגמ' מהו דתימא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות, פ"י שהי' הוה אמינא כיון שעוסק במצוה כששומע הקריאה יהי' אסור לו לעזוב את מקום הקריאה כדי ללכת לראות את השריפה, או מי שרואה את השריפה יהי' אסור לו ללכת לשמוע את הקריאה כי אסור להעביר על המצות קמ"ל שזה מותר, ומפרשת הגמ' מאי מצוה איזו מצוה יש בזה, ברוב עם הדרת מלך בזמן שרואים את שריפת הפר או את הקריאה של הכה"ג מתקיים ברוב עם הדרת מלך.

ולכאורה מה זה שריפת פר הרי באמת אין בזה מצד עצמו כלום שורפים פר ותו לא, אבל כיון שיש מצוה התורה אמרה לשרוף את הפר אז בזמן שעושים את זה יש הדרת מלך בזה מתכבד כבוד הקב"ה בזמן שרואים מצוה שנעשית בציבור, דבר כזה הוא הדרת מלך, ועל זה אומרת הגמ' שהי' סברא שאסור לו לעבור משם מפני שאין מעבירין

על המצות, קמ"ל התנא שאין בזה איסור ומפרש רש"י למה באמת מותר דלאו מעבר הוא מאחר שאינו עוסק בה.

זאת אומרת שנתחדש דין מתי יש דין אין מעבירין על המצות רק בדבר שעושים, אבל כאן שאדם עומד ורואה ולא עושה שום דבר על מצוה כזאת לא נאמרה ההלכה שאין מעבירין על המצות, עכ"פ רואים כי היות שזה מצוה אם זה נעשה בציבור יש בזה הדרת מלך, ובלי מצוה אם ישרפו פר לא יהי' בזה שום דבר, אבל כאן עושים מצוה וכשמתקיים מצוה בציבור אפילו בדבר שלכאורה זה לא כלום, אבל אם הקב"ה אומר לעשות את זה והציבור עושה אז בזמן שנעשה הדבר שהפר נשרף יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ומה זה הדרת מלך כרגיל כשהיו מכתירים מלך היה כל העם מרגיש את השמחה וכך היה בכל הדורות, וגם היום יש בבחינה מסוימת כשמתקיים איזה אדם למשהו אנשים מאד שמחים וחוגגים את זה **וכך יש שמחה גדולה במצוה שנעשית ברוב עם וזה הדרת מלך.**

ובדרך כלל אדם שבא לכזה מקום הוא לא מרגיש מה שקורה, אנשים לא יודעים אין שמתגלגלות מצוות והוא יכול לרכוש מצות עד בלי סוף רק צריך קצת שימת לב, הנה למשל בני אדם שמתפללים בציבור יודעים שיש חילוק בין ציבור ליחיד, ויודעים שיש מצוה יותר כשנעשה בציבור אבל לא יודעים עד כמה זה חשוב. המשנה ברורה בס' קכ"ה מביא בשם ספר היכלות וז"ל: כי כתבו בשם ספר היכלות ז"ל ברוכים אתם לד' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קק"ק ולמדו אותם שהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה, **כי אין לי הנאה בעולם**

כאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, באותה שעה אני אוהז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם, וממהר גאולתם. עכ"ד המשנה ברורה. והיינו שבזמן שכלל ישראל אומרים קדושה הקב"ה מסתכל אליהם, ויש כ"כ שמחה להקב"ה באותה שעה בזמן שעושים הדרת מלך, א"כ יכולים לראות האין זה כשמתקיים מצוה בציבור ויש הדרת מלך והיה צריך להיות מלא בשמחה כשהוא רואה שכבוד שמים מתרבה שעושים דבר לכבוד שמים, ואותו הדבר אם אחד רואה כשהציבור אומר קדיש קדושה אמן יהא שמיה רבא כל הדברים שאומרים יום יום היה צריך בזה שמחה על שמכבדים את המלך.

זהו מה שאנחנו צריכים ללמוד, וגם כאן בשמחה זו יש הדרת מלך שמתקיים מצוה בציבור, שחלק מכלל ישראל שמח שנחקר מקום שיוכלו לקיים בו מצוות ציבוריות לימוד התורה וקיום המצות ותפילה אמן יהא שמיה רבא כל אלה הדברים שמהדרים את המלך וזוהי שמחה גדולה.

אבל צריך לשים לב על זה כי אם אדם לא שם לב והוא בא סתם לשם סקרנות, אין מזה תועלת רק אדם שידגיש את זה צריך להכניס שמחה בלבו שכאילו מכתירים את המלך וזה כל אחד צריך לקחת מכאן, ולכאורה מאי קמשמע לן אבל אליבא דאמת בחיי יום יום הי' צריך להרגיש שמחה, ובמשך היום היה צריך להיות מלא עם שמחה בזמן שאומר אמן יהא שמיה רבא בזמן שאומר קדושה, בזמן שעושה כל הדברים שבציבור היה צריך להיות לו שמחה גדולה שרואה האין שנתרבה כבוד שמים, והקב"ה באמת יעזור שכל אחד ואחד יתחזק בזה, לראות בכל דבר ודבר שעושה בציבור כבוד שמים וימלא כל לבו בשמחה עד שיצא אחרי התפילה מלא בשמחה שזכה להיות ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד ואחד ישתדל מה שיותר להכניס בלבו על שכבוד הקב"ה מתרבה, וכעת ברוך ד' אנחנו רואים שעושים שכבוד שמים יתרבה על ידי שעשו בית הכנסת וכל הציבור משתתף בזה יש בזה משום ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד צריך להיות שמח שזוכים שכבוד שמים מתרבה, ויש ע"ז מאד לשמוח וגם ע"ז שיש אנשים שעושים את זה ומשתדלים שיתרבה כבוד שמים והקב"ה יעזור לכולם שיזכו לקיים עוד מצות עוד הדרת מלך עד שכל אחד יזכה לעלות מאד ע"ז שירגיש שמחה על שכבוד שמים מתרבה ואז כל אחד יתרומם, וצריך להרגיש שהוא מתעלה וע"ז שירגיש עליה כל אחד יזכה ברוחניות ובגשמיות יהיה מאושר ויזכו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

מכתב לחנוכת בית הכנסת

בס"ד. לכ' קהילת ... יצ"ו

שמחתי לשמוע שזכיתם להקים בית כנסת בו כל אחד יכול לשפוך שיחו ותפלתו וליחד לבבו עם קונו, ביחד עם בני תורה האהובים מאד בעיני השי"ת. ומאד ראוי שהמקום קדוש זה לא יתחלל ח"ו ע"י דיבורים המתנגדים לקדושה, וישמש רק לדיבורים ודברים שבקדושה ויהי נועם הי' עליכם, וגם הספר תורה שזכיתם להכניס לקרוא בה כמו שאמרו שכמו שניתנה במורא ברתת ובזיע לכן יהא ניכר מורא שמים וכבוד ראש. ויה"ר שיתקדש שם שמים במקום זה.

הכר"ח.

יום היארצייט של מרנא הגאון רבי אריה לייב עפשטיין זצ"ל בעל האור השנים נלב"ע י"ג תמוז תקל"ה

הוצאת ספר אור השנים

רבנו שליט"א טרח והוציא בעצמו לדפוס לפני שנים רבות את הספר אור השנים לר' ארי' לייב עפשטיין בעל הפרדס זצ"ל ספר שהוא אחד משני הספרים הבדודים שקיבלו הסכמה מהגר"א, ובו מביא את ההכנה לפני כל מצווה ומצווה והסביר רבנו שליט"א שהסיבה שהדפיס את הספר היות והוא מועיל ליראת שמים. ורבנו היה הראשון שהדפיס אחרי השוואה את הספר הנ"ל. וסיפר רבינו שבזמנו היה העתק אחד אצל הרה"ג דוד שמידל שליט"א, ולא היה אפשר להשיגו כאן בארץ ישראל ורבינו הדפיסו מחדש בשנת תשכ"ז.

עוד אמר לי הוצאתי מכספי, כדי להוציא לאור את הספר 'אור השנים', והוסיף ואמר שיש הנהגה משמים שאם אדם מוציא ספרו של צדיק, בזכות זה מוציא ספרים שלו, עוד הוסיף רבינו שאחר זמן רב ראה את הברכה שכתב המחבר בהדקמה לאור השנים מהדו"ב, למי שיסייע להדפיס ספרו, וז"ל 'וכל המסייעים לזכות הרבים כאשר כוונתי אליהם **אפרש שיחתי יבקע כשחר אורם יאריכו ימיהם ושנותיהם** השקט ובטח במחניהם יזכו לראות בניהם ובנותיהם וזרעם וזרע זרעם בכל טוב כחפציהם'. בתחלה לא ידעתי מברכה זו. ואמר רבנו בענותנותו דמי יודע אולי מה שהתפרסם ספרו אילת השחר הוא בזכות ברכתו של אותו צדיק.

הדפסה בשנת תשמ"א

בשנת תשמ"א כמה ת"ח רצו להוציאו ספר זה שוב, וביקשו מרבנו שיכתוב הקדמה על הספר, ואכן כתב הקדמה נלהבת (בעילום שמו) לבאר גודל התועלת בהנהגה ע"פ ספר ק' זה, באופן קיום המצוות,

הקדמת רבנו

וכך כתב: ימלא פינו שבח והודי' לשמו יתברך על שהחיינו וקיימנו והגיענו להו"ל ספר אור השנים, מהגאון הקדוש ר' ארי' לייב עפשטיין ז"ל אבד"ק דקעניגסבורג. הספר, הוא מנין המצוות מסודר לעבודת האדם מדי יום ביומו, בצירוף אמירה בפה לפני כל עשייה שהוא מזומן לקיום המצווה. והנה עיקר עבודת האדם בעוה"ז הוא בעשיית המצוות, ומקרא מלא הוא בסוף קהלת 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם'. וכיון שזה תכליתו, מובן מאליו, שכל מה שמרבה בעשייתו הוא עולה יותר ברום המעלות. ואף דהדברים פשוטים לא נתמעט חשיבות הדברים לשון לנו את זה, כדי לחזק בליבנו את זה, ועל יסוד זה סובב והולך הספר. ומאריך שם רבנו בענין המצוות ונדפס בימלא פי תהלתך (ח"א עמ' ע"ח –ע"ט).

ומסיים: והנה הספר הזה שלפנינו, שכולו בנוי על התכלית הזה, לחזק בלבבותינו ענין המצוות, עשייתם, וזכירתם, להלהיב לב האדם לפני עשייתו, שידע מהו רוצה לעשות, **ולב מי לא יבין שספר כזה נחוץ מאד בכל הזמנים**. בדורות הקודמים חיו הרבה צדיקים, שהי' ניכר מכל אורח חייהם, איך שהם חיים ברוח זה שהמצוות הן נשמת אפם. אמנם ע"י ירידת הדורות נתמעטו מאד הצדיקים, וספר כזה משנה צורך הוא לנו, כי בספרים מסוג זה, במיוחד יש אפשרות לתאר לעצמו עובד ה', **שמכל תנועה נראה עבודתו ליוצרו**, בקיום כל מצוה באהבה ובהתרגשות. נראה להביא ברכה לתוך ביתנו ללמוד ממנו, להרבות במעשה המצוות, גם זכותו של המחבר, יעמוד לנו לזכות להיות מהזוכים ומזכים בקיום המצוות כרצונו יתברך.

ברכת המחבר

ואמר רבינו שליט"א שהסטייפלר זצ"ל אמר שיוסיף לכתוב עוד כמה מילים אחרי מה שאכתוב, אבל לבסוף ראה את הדברים ואמר שאין מה להוסיף.

ענין הספר

רבינו הוסיף שענין הספר אור השנים הוא דביקות במצוות. וכענין שהיה בשנת (תשס"ה) בשעת השתיה בבוקר אמר רבינו בן אדם אם ראשו על כתיפו יכול להיות דבוק בהקב"ה ובקיום המצוות כל הזמן, ואיך? הנה כתוב בספרים דאם אדם חושב בימות החול על דבר מסוים שדבר זה בשבת אסור, מקיים בזה המצוה 'זכור את יום השבת לקדשו', ולפי"ז ה"ה להיפך יכול לחשוב על דבר שזה מותר אף בשבת, וכגון שותה מים עם דבש וחושב לעצמו אם צביעה קלושה זו של דבש נחשב צביעה באוכלין לענין שבת או לא, דסוף סוף המים מקבלים איזשהו מראה, ובכך מרויח מצוה שחשב על שבת, ולא דוקא לענין שבת אלא בשאר דברים נמי וכגון שאוכל מאכל וחושב לו שהוא מאכל היתר ללא חשש ערלה וטבל וכדו', וע"י שמתבונן בזה נעשה דבוק בהקב"ה ובמצותיו, ורק צריך לזה שימת לב.

גליונות רבנו

על הספר של רבנו ציין רבנו הרבה הערות, ובעיקר דברים שצ"ע בכונת המחבר, ואכ"מ, ובתחילת הספר רשם רבנו בכת"י להגיד על כל דבר שכתוב הריני מקבל עלי' בלי נדור. [ומקורו מדברי האור השנים מ"כ כ"ד].

הערות בדבריו

על הפסוק (שופטים יז, י) 'ושמרת לעשות ככל אשר יורוך' הביא רבנו באילת בשחר: והנה במכות י"ג ב' איתא דהשמר זה לאו ולפי"ז מי שאינו עושה כהוראת ב"ד עובר גם בלאו זה, ואולי משו"ה כתוב ושמרת לעשות ולא כתוב ועשית הרמב"ם והחינוך כתבו שהעובר ואינו שומע בכל זמן לעשות כמצות השופט והחכם הגדול עובר באיסור זה, והמנ"ח מצוה תצ"ו מקשה מנ"ל זה הרי פשוטו של מקרא נראה שמצוה זו נאמרה רק על פסק ב"ד הגדול שיושבים בלשכת הגזית ועליהם נאמר להלן פסוק י"א הלאו דלא תסור עי"ש ובספר אור השנים כתב דכל המבטל מצות עשה דרבנן עובר בלא תעשה ועשה אלו. (אילת השחר שופטים יז, י)

חומר דרבנן

ובאילה"ש שבת כג, א כ' מלא תסור. יל"ע דהרי על לאו לא מברכים ולמה כאן מברכין על קיום לאו דלא תסור? ועיין בסידור אור השנים שכתב דבכל דרבנן יש לאו ועשה לאו דלא תסור ועשה דועשית ככל אשר יורוך ואף שבגמ' כאן לא הביאו פסוק זה צ"ל דהוא אסמכתא. ואמר רבנו בע"פ: ובספר אור השנים כל דבר דרבנן כותב לקיים ועשית ככל אשר יורוך, ול"ת לא תסור, יוצא לפי"ז דיש חומר דרבנן מדאורייתא דהיה גם עשה וגם ל"ת, ואילו בדברים של דאורייתא היו רק איסור.

ענין לשם יחוד

בענין לשם יחוד וכו'. אמר רבנו עמש"כ בנוב"י מהדו"ק יו"ד סימן צ"ג בענין לשם יחוד. והנה באור השנים לבעל הפרדס כתב לשם יחוד על כל עשיית מצוה, ואדונו הגר"א נתן הסכמה על ספרו ושם לא כותב את השם, ומשמע דבלא אמירת שם טוב לומר לשם יחוד קב"ה ושכינתו, והנוסח בסידור עיין תפלה יותר ברור עי"ש. (ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה) רבנו שליט"א רגיל לומר בליל פסח את נוסח הכוונה של בעל האור השנים לפני כל מצוה.

המנהג להיות ער בלילה

אמר רבנו על מה שנהגו בשיבות כשמגיעים לגיל כ' להיות ערים כל אותו הלילה וללמוד, דמקורו מדברי בעל האור השנים בספרו הפרדס וז"ל קבלתי מרבי המובהק החר"ף והבקי הישיש מוה' יצחק אייזיק זצלה"ה שבליל הנכנס ל"ד שנה משני האדם אחר י"ג שנה שלימות, וכן בליל הנכנס ל"א שנה אחר כלות כ' שנה שלימות כאשר יסכים האדם בדעתו באותו לילה לעבודת השי"ת ויתעלה כן יצמיח ויעלה והוא בדוק ומנוסה עכ"ל. ואמר רבנו שאם מחמת זה שיהיה ער יפסיד רק סדר א' זה שווה לעשות כך, אבל אם יותר מכך לא כדאי לעשות. [ומן הגר"ח שליט"א אמר לנו שכשהוא נעשה בן כ' אמר לו אביו הסטיפעלר להיות ער כל הלילה משום דברי בעל הפרדס].

מכתב ברכה מרבנותיו שרי התורה שליט"א

מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן שליט"א

ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א להוצאה החדשה של ספר אור השנים היצא בימים אלו

בס"ד. חשון תשע"ו

בואו ונחזיק טובה לדידנו הרה"ג ר"י אוהב ציון שליט"א שמוציא לאור מחדש ברוב פאר והדר את ספרי בעל הפרדס שאנחנו [- מרן הגר"ח ק] מצאצאיו זללה"ה, יה"ר שיקויים בהנ"ל ובכל המסייעים בידו ברכת המחבר זללה"ה יבקע כשחר אורם יאריכו ימיהם ושנותיהם השקט ובטח במתניהם יזכו לראות בניהם ובנותיהם בכל טוב.

חיים קניבסקי

ג"א מצטרף א.ל. שטיינמן

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא חרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליטיא

זמני תשובה...

לפני כמה ימים הזכירו לפני רבין מאמר העולם כי "תמוז" זה ראשי תיבות זמני תשובה ממשמשיין ובאין. והעיר רבין אמרו חז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, וכי אדם יודע מתי ימות אלא ישוב היום וכו' נמצאו כל ימיו בתשובה. א"כ למה זמני תשובה רק ממשמשיין ובאין, הרי כל יום הוא יום תשובה?
 וכל נאמא ישמאס האיק גי רבין כל המאן עס היגשה צו אלו "כל יאמך בגאולה".

ויהללך כל אפסי ארץ...

בהתנצלות בפני התלמידים חכמים וכל המבקשים לשמוע קול ה' בכח, על העיכוב בכתיבת גליונות פרי חיים בשבועות האחרונים, עקב טרדות דמצוה בטהרת ישראל בארץ ובגולה. ולגודל דאגתו הגדולה של רבין על כשרות והידור המקואות בכל מקומות ישראל, יצאתי על פיו לראות מעט את כשרות המקואות לגולה, וב"ה נמצאו על צד היותר טוב, ושמח רבין בחזרתי לשמוע את הדברים. וקודם נסיעתי אמרתי לרבין שאני מקוה כי כל המקואות מהודרים, הגיב רבין "האם שייר על זה בטחון..."

ומדי היותי בק"ק בפנמה סיטי זכיתי להתבשר מקול התורה המהדהד שם בקהילת "שבת אחים" בשיעורי תורה יומם ולילה, ובעיקר בכולל "אמת ליעקב" שמלבד אברכי הכולל המופלגים העמלים בתורה יומם ולילה, יש בו גם סדר בוקר ובערב לבני הקהילה הבאים ללמוד בחשק רב ובהתלהבות גדולה סוגיות הש"ס בעיון, עד שאין כבר מקום בבית המדרש ומוסיפים עליו כהנה וכהנה. וסיפרתי הדברים לרבין והתפעל מהדבר, ושמח שגם במדינות הרחוקות כל כך מהדהד ברמה קול תורתנו הקדושה.

והכל תחת שרביט הנהגתו הנפלאה של רב הקהילה הרה"ג ר' דוד פרץ שליט"א שבא להנהיג את הקהילה הקדושה שם עפ"י הוראתו וברכתו של רבין. וכמו כן ראש הכולל הנמצא שם עפ"י עצתו וברכתו של רבין הרה"ג ר' אלעזר בן חמו שליט"א תלמיד חכם חשוב שרב חלקו בריבוי התורה והיראה שם, וכן בבנין והכשרת המקואות על צד הנפלא ביותר, בחכמה ודקדוק הדין נפלא, אשרי חלקם.

ולפני נסיעתי, שאלתי את רבין מה למסור דברי חיזוק לבני הקהילה, ואמר כי אנשים עליהם להתחזק "בתורה" שזה עיקר האדם. ונשים שאין להם מצות תלמוד תורה צריך לחזקם בשמירת המצות, "שידעו שמה שעושים יותר מצות, זוכים יותר לדברים טובים".

ולאשר ביקשו לחזק בדברים את בני הקהילה על חשיבות "עמל התורה" הבאתי להם כמה דברים מרבין, וסיפרתי כמו כן שפעם אחת בשיעור בזבחים בלילה, נתחבט רבין הרבה בביאור "שתי תיבות" ברש"י, וטרח על זה ברעיוניו כשעה וחצי! עד שבלטו לו הורידים במצחו מרוב עמל, ולבסוף אמר שאינו יודע פשט... והתבטא אז רבין אם היו ברמב"ם שתי מלים לא מובנות, כבר היו הרבה טורחים ליישב, ודברי רש"י אינן חשובים פחות... וניגש אלי אח"כ א מיקירי הקהילה ורצה לדעת איזה רש"י זה היה...

ובאשר בסדר הלימוד בעיון של בני הקהילה לומדים כעת ארבעה אבות, ביקשני ידידי היקר הר"ר ארי"ג. חננוני שיח' לשאול את רבין, על הדין דשן ורגל חייב רק ברשות הניזק, מה הדין במקום כזה שאין בו היכר ששייר לאדם פרטי, וחושבים שהוא רשות הרבים, האם שן ורגל חייב שם או לא, מי אזלינן בתר האמת או לפי ראות בעל הבהמה שאינו יודע שצריך לשומרה שם. ואמר רבין דפשיטא דאזלינן בתר האמת, וכיון שהוא רשות אחר, חייב.

כמו כן שאלני הנ"ל וכן הבה"ח ישראל מאיר בן חמו נ"י מה הפשט בדיון זה שהביאו תוס' בדף ז' ע"א דאין כותבין שעות אלא בירושלים, הרי ממ"נ אם צריך לכתוב כר, למה אין עושין כן בכל מקום, ואם אין ראוי לכתוב כן, למה בירושלים עושים כן. ונהנה רבינו מהשאלה, אך אמר שזוהי קושיא שאפשר לשאול בהרבה מקומות.

עוד דבר קטן – גדול, שלח עמי ילד יניק וחכים מכתב בקשה מרבינו לברכו שיזכה לדעת כל הש"ס ועוד דברים גדולים, ונתפעל רבינו ואמר "מנין יש לו ב"ב הרבה שכל..." וכשאמרתי לרבינו שגדל בבית מלא ביראת שמים, הנהן בראשו עכשיו אני מבין... ויהי רצון שיתקיים בקרוב "וישמעו רחוקים ויבואו" ויזכו כולם לעלות בקרוב לארצינו הקדושה, שאיפת כל ידאי ה', וכפי שאמר לי מרן שר התורה הגר"ח ק' שליט"א לפני הנסיעה.

~ ~ ~

אם קבלה היא – נקבל...

כבר הבאנו כמה פעמים מה ששומעים מרבינו עצות שונות לחיזוק בעת צרה רח"ל, וישנם דברים שרגילים לשמוע מפעם לפעם, אך לפעמים רואים דברים מבהילים בזה. וכפי שאירע לפני כמה ימים שבא יהודי יקר אחרי שחרית לבקש ברכה וחיזוק למשפחת חולתו, והשתחה רבינו זמן מה והי' ניכר על מצחו שמתאמץ לחשוב מה לומר לו, ולפתע אומר רבינו "להיזהר מלאכול לפני התפילה", דבר שלא שמעתי מרבינו מעולם! והי' פלא גדול, אך במשך היום נתברר שבענין זה בדיוק יש חולשה במשפחת החולתו, ויהי לאותו!

וזכורני לפני כעשר שנים שדפק יהודי בדלת וביקש שישאלו את רבינו דבר חיזוק כנ"ל, ואמר רבינו "לא לגנוב!" והיינו משתוממים על הדבר. וכשראה רבינו שהדבר תמוה בעיני השליח, חזר ואמר לו רבינו באופן חד משמעי "תאמר לו שיפסיק לגנוב". וכשהתבייש להעביר את השליחות, הלכתי לפתח ואמרתי ליהודי ההוא, אינני מבין, אך רבינו אמר למסור לך כך, מיד תפס חלה את רגליו וברח...

~ ~ ~

מדת הרחמים עלינו התגלגלי...

חלחלה אחזתנו בשבוע האחרון בשתי מכות נוראות שנחתו על ציבור בני התורה בבני ברק, בהסתלק מעמנו הרבנית הצדקנית מרת חנה ר. אדלר ע"ה אלמנת הגאון ר' יצחק זצ"ל רב בהכנ"ס אחבת חסד ב"ב. אם הבנים שמחה שזכתה לבנין וחתנין רבנן, ומחם ב' נכדים מופלגים של רבינו, הר"ח ג' ר' שרגא ש. שטיינמן שליט"א והר"ח ג' ר' יוסף ברלין שליט"א, הממשיכים את דרכם של החורים הגדולים שכל כולם אחבת תורה וחסד. זכתה הצדקנית לפני בעשרים שנה לטרוח הרבה בהכנה לדפוס חידושי רבינו שליט"א על מס' נדה בשם "פרי עץ חגן" ובן חוברת מוסר קטנה שביקש רבינו להדפיס בלי שום רמז ממי יצאו פנינים אלו. באמרו מבינים לבר... יעמדו לה זכויותיה הגדולים.

מכה שניה נחתה עלינו בפטירתו בדמי ימיו של האברך החשוב הר"ח ג' ר' אלי' אליעזר זכריש זצ"ל שקדן גדול וירא אלוקים, מתלמידי רבינו לפני עשרות שנים, בישיבת "גאון יעקב", ולא עזב את המקום כל השנים.

אבינו מלכנו חוס ורחם עלינו. ואמור למלאך המשיחית הרף! וזכינו לראות כביאת משיח צדקנו כב"א.

תצב"ה

~ ~ ~

מפטיר – הוצאת שבת

שאלה מעניינת עלתה על שולחן מלכי רבנן בימים האחרונים, כאשר בחור יקר מאחת הישיבות הקדושות החוסות בצלו של רבינו, קנה נביא על קלף שהי' חסר לישיבה הק', והוציא על כך את חסכונוותיו שקיבל במבחנים שונים וכו', ורצה לדעת אם זה נכלל בהוצאות שבת שאחז"ל ע"ז לוי עלי ואני פורע. ושאל את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א ואמר דמסתבר שכן. וכשנשאל רבינו על כך, אמר "רבי חיים ווייס אַזעלְקע זאכקין, ער איז דאך לא פֿסק פּוּמִיָּה מְגִירָסָא... אַפְּקֶער ווי קָען אִיך וויסן... פי' רבי חיים יודע כאלה דברים, הוא הרי לא פסק פומי' מגירסא, אך מהיכן אני יודע. אך למעשה הסכים שהסברא היא דהוא בכלל הוצאות שבת, היות וזה לשימוש בשבת. וכשאמרתי לרבינו ששאל תלמיד יקר משיבת "בני ראם" א"כ גם יקנו ספר תורה כדי לקרות בו בשבת, ויהא נכלל בהוצאות שבת? ואמר רבינו אין הכי נמי, דשפיר י"ל דהוי בכלל, ולוי עלי ואני פורע.

~ ~ ~

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 125 • בלק תשע"ו

מלא ביתו כסף וזהב (כב, יז)

הגאון רבי אהרן דוד דונר, אב"ד לונדון, הציג שאלה הלכתית, שבצידה סיפור מעניין.

אחד מגביריה החרדיים של לונדון, בדק את חשבון הבנק שלו, והופתע להיתקל שם בצ'ק מוזר, שנתן לכאורה לישיבה פלונית בארץ ישראל. הצ'ק היה מוזר, גם בגלל הסכום הגדול שנכתב בו, כשהגביר לא זכר בשום אופן שנתן אי-פעם סכום כזה לישיבה ההיא, וגם מפני שהסכום עצמו היה מוזר מאוד.

5001 דולר, זה הסכום שהיה כתוב בצ'ק. האם אני נתתי אי-פעם סכום כזה, של 5000 דולר, ועוד 1 דולר, לישיבה ההיא? – הוגיע את מוחו, ולא מצא שום פתרון לשאלה זו.

בלית ברירה החליט הגביר להתקשר לישיבה, ולברר את עניינו של הצ'ק. בישיבה לא ידעו על כך דבר, והיפנו אותו אל המשולח האוסף כספים עבור הישיבה בחוץ לארץ.

המשולח, בשמעו את תמיהתו של הגביר, לא נבהל מהשאלות והתמיהות, ואמר לו: וכי אינך זוכר מה אמרת לי כשבאתי אליך לפני מספר חודשים?

הגביר אמר שאינו זוכר, ואז סיפר לו המשולח, כדלהלן.

ליד ביתו בלונדון, אמר המשולח לגביר, מתגורר גביר נוסף, אלא שבניגוד לך הוא קמצן מאין כמוהו. כאשר מתדפקים משולחים על פתח ביתו, הוא משגר ביד עוזריו ח"י דולר, ותו לא.

במקרה הטוב, כשמדובר במוסד חשוב שיש לו קשרים הדוקים עם הגביר, הוא תורם פעמיים ח"י. לא יותר. אפילו סכום של 100 דולר, הוא בבחינת בל יראה ובל ימצא אצלו, ועל יותר מזה בוודאי שאין מה לדבר.

כאשר הייתי אצלך בפעם האחרונה, וסיפרתי לך שמיד אחרי שאעזוב את ביתך, אני מתכוון להתדפק על דלת ביתו של שכנך, אמרת לי 'בוא ונעשה הסכם. אני נותן לך צ'ק פתוח על שם הישיבה וחשבונה, ותוכל לרשום בו דולר אחד יותר מהסכום שייתן לך השכן שלי'.

אמרת לי מפורשות שכל סכום שהגביר הקמצן ייתן לי, אוכל לרשום בצ'ק הפתוח שלך, פלוס דולר אחד נוסף. דהיינו, אם הוא ייתן לי ח"י דולר, ארשום בצ'ק שלך 19; אם הוא ייתן לי 100, ארשום 101.

כמובן שבין הגביר והנהלת הישיבה וראשיה, שרר אימון מוחלט, כך שהוא לא חשש להפקיד ביד המשולח צ'ק פתוח.

לאחר שעזבתי את ביתך, החלטתי להכין שיעורי בית על הגביר ההוא, ולחטט בעברו ובדברים המעניינים אותו, כדי לדעת במה אוכל למשוך את ליבו.

והנה, נזכרתי שאביו של הקמצן עבר את השואה, וכמו כן נשמרה בזכרוני העובדה שאביו ואבא שלי היו ביחד במחנה המוות.

התקשרתי לאבי, שעדיין חי עד מאה ועשרים, וביקשתי ממנו שיספר לי כמה דברים על אביו של הגביר הקמצן.

אבי סיפר לי כמה דברים מופלאים, כמו למשל שהאבא של הגביר נתן מפתו לתלמידי חכמים. צריך לזכור, שמי שעשה כדבר הזה הביא את עצמו בתקופה ההיא למצב שבו לא נשאר לו כלל מה לאכול! ולמרות זאת מסר אביו של הגביר את נפשו עבור תלמידי חכמים, וחילק להם את לחמו, והוא-עצמו נותר רעב.

אבי סיפר לי עוד כמה דברים יפים, ועם הסיפורים הללו עליתי לביתו של הגביר, והתדפקתי על ביתו.

כמצופה, פתח לי העוזר את הדלת, וכששמע שמדובר במשולח של ישיבה מארץ ישראל, חזר אחרי דקה עם ח"י דולר בידיו. אמרתי לו שאני רוצה לשוחח עם בעל הבית, ולספר לו דברים שהוא אינו יודע על אביו שעבר את השואה.

לא עבר זמן קצר, והגביר הגיע אל הדלת, מסוקרן כולו, וביקש לדעת מה בפיו של המשולח אודות אביו.

במשך שעה ארוכה ישבתי איתו, וסיפרתי את הדברים שאבא שלי סיפר על אביו, ובמרכז הדברים שחתי בפניו אודות מסירותו לתלמידי חכמים, כשנתן להם את פתו-שלו.

הארכתי לדבר בשבחו של האבא, ועל דאגתו לתלמידי חכמים, ואז אמרתי לו שהדברים הללו מחייבים גם אותו, כבנו שנשאר בחיים. "אם אביך התמסר לתלמידי חכמים, גם אתה צריך להראות התמסרות יותר גדולה, ולא להסתפק ב-18 דולר, אלא לתת לי סכום הרבה יותר גדול".

הגביר הקמץ התרגש והשתכנע מנכונותם ואמיתותם של הדברים, הוציא את פנקס הצ'קים שלו, ורשם שם לא פחות מ-5,000 דולר. היתה זו כמוזן הצלחה אדירה, שכן כאמור מעולם לא נתן האיש ההוא סכום כסף שכזה.

וכיון שאמרת לי, הסביר המשולח לגביר השני שהתפלא על הצ'ק של 5001 הדולרים, שכל סכום שייתן לי הגביר ההוא, אוכל לרושמו בצ'ק הפתוח שלך, ולהוסיף דולר אחד, רשמתי בצ'ק סכום של 5001 דולרים.

הגביר נזכר בכל פרטי הסיפור, והודה שנתן למשולח צ'ק פתוח וכו'. אלא שמיד לאחר שיחת הטלפון עם המשולח, פנה הגביר אל הגרא"ד דונר, וביקש להתייעץ עימו האם מבחינת ההלכה קיימת אפשרות לתבוע מהישיבה להשיב לו את אלפי הדולרים, בטוענו שמדובר במקח טעות...

כשהפקדתי את הצ'ק בידיו של המשולח, לא העליתי בדעתי שהשכן שלי, שאינו ידוע בפזרנותו, ייתן סכום כל כך גדול. אני לקחתי בחשבון שגם אם המשולח יצליח לשכנעו להגדיל את תרומתו, לעולם לא יגיע הסכום לכדי 5,000 דולר, וממילא יתכן שיש כאן מקח טעות.

הגרא"ד דונר העביר אלינו את השאלה. והנה, בתחילה חשבנו שיש מקום לומר שאכן מדובר במקח טעות. ברם, כששאלתי את מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א לדעתו בענין, השיב בפקחותו המרובה, ואמר, שמן הסתם כאשר הגביר הלונדוני הראשון נדרש להשקיע מכספו במניות ספקולטיביות, דהיינו במניות שיש בהן הימור מסוכן, ויש לו אפשרות להרוויח שם סכומי כסף גדולים, ובמקביל להתרושש מכל כספו, הרי הוא ניגש לעסקאות הללו, ומבצע אותן, תוך שהוא מהמר בכך על כל רכשו.

זו היא דרכם של גבירים, אמר הגר"נ קרליץ, שהם מוכנים לבזוז את כספם על דברים כאלה, ולכן מה ההגיון שכאשר הם מגיעים לענייני צדקה, הם טוענים לפתע שאם גבו מהם סכום כסף של כמה אלפי דולרים, כבר יש בכך מקח טעות?! הרי גם כאן מדובר בהימור על סכום כסף גדול, ובמיוחד שהגביר אכן הפקיד בידיו של המשולח צ'ק פתוח.

הגר"י זילברשטיין הוסיף וסיפר, ששאל את הגר"נ קרליץ מה יהיה אם כן דינו של אדם, שאינו מבצע לעולם השקעות של הימור, ואינו מתעסק כלל בספקולציות, אלא כל השקעותיו הן סולידיות, ואינן נתונות לסיכון כלשהו; האם במקרה כזה אפשר לומר שמדובר במקח טעות?

הגאון שליט"א השיב שגם אם לפי ההלכה אי אפשר יהיה לחייבו לתת את הסכום ההוא לישיבה, אבל 'אם הגביר ההוא ישמע לי, הייתי מציע לו להציל את נפשו מספקות, וכיון שמדובר בענייני צדקה, כדאי לו להשאיר את 5001 הדולרים בידי הישיבה, ולא להוציאם ממנה'. (ברכי נפשי)

מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל (כד, ה)

על מה להקפיד ביסוד בית הכנסת?

דברים שנשא רבנו בכנס יסוד בית הכנסת צא"י – יד אהרן בבני ברק:

"הדגש העיקרי שצריך להיות ביסוד בית הכנסת הוא, ליסודו בקדושה ככל האפשר. והרי אמרו בגמרא (ברכות ח.): 'אמר רב חסדא, מאי דכתיב "אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב"? (תהילים פ"ז) אוהב ה' שערים המצוינים יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות. והיינו דקאמר רבי חיא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד'.

לכן, כשמיסדים בית כנסת צריך לקבוע שיהיו בו שעורי הלכה; על ידי כך הקדושה של בית הכנסת היא יותר גדולה, שהרי את זה הקב"ה אוהב, ועל ידי זה התפלות במקום זה יתקבלו באופן הראוי ביותר". (הליכות שני)

גם האשכנזים צריכים ללמוד מהספרדים!

אמר רבנו: "אנחנו צריכים ללמוד מהספרדים! הספרדים לומדים מהאשכנזים את הדברים הטובים שבהם, אך גם אנחנו צריכים ללמוד מהם! לדוגמא, יש ללמוד מהם כיצד הם נזהרים מאוד בעבודת בית הכנסת וקדושתו". (שם)

גליון פ"ט, פ' בלק
י" תמוז ה'תשע"ו
רמת - השרון

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

על בלעם הנביא

אברך יקר, העוסק בעניני חינוך, וגם ר"מ בישיבה לצעירים פנה אלי ושאל בכתב, וזה לשונו: "מלמד דרדקי אשר שואל, מי יותר גרוע, היטלר ימ"ש או בן גוריון? ואחרי תשובותיהם- עונה - ודאי שבן גוריון, שהרי זה השמיד הגופות, וזה השמיד נשמות - האם ראוי לומר כן או לא"?

בקראי את המכתב, נודעזעתי עמוק, על השקפה מעוותת כל כך, ואני משער, שהפלוני פירש בצורה מסולפת, אימרה ששמע בשם חזון אי"ש, וכך אמר: הייתה שואה, בארצות אירופה וגם הייתה שואה בארץ ישראל, והיא אשר מאות אלפי יהודים תמימים מארצות אסיה ואפריקה, שתו כוס התרעלה ע"י השלטון, בשנים הראשונות של השלטון במדינה, ועזבו את חיי דת משה וישראל, שואה רוחנית.

וכל זה ביחס אל הנפגעים, אבל לגבי ההשקפה על הפוגעים ביהודים, הרי הדבר פשוט וכך השקפת החזו"א, שהקב"ה אוהב גם את פושעי ישראל, באהבה רבה יותר ממה שאוהב את הגוי הכי טוב.

יש במס' קידושין בשם ר' מאיר (דף ל"ו ע"א) בין אם נוהגים מנהג בניס, בין אם אין נוהגים, אתם קרויים בניס. ואפי' ר' יהודה, חולק רק על התואר 'בניס', אבל הכל מודים שאוהב את כל ישראל ללא יוצא מן הכלל. ואנו חייבים להדבק במדותיו של הקב"ה ולכן כתוב בס' תנא דבי אליהו, שמצוה להתפלל כל יום על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, וכמובן, יש מאוד להזהר לא ללכת בדרכיהם. ושנינו במס' גיטין (נ"ז, ע"א) "תא חזי מה בין פושע ישראל לבין נביא אומות העולם" דהיינו בלעם הרשע הנביא.

והשי"ת יצילנו מכל מכשול שהוא, ונזכה שיתקיים 'וכל בניך לימודי ה' וגו'. וכן יה"ר.

מגדל שבחצר, כל הפרק של סוגית מגדל המגירה של המגדל והדופן של המגדל והפנים של המגדל והקיר הכפולה של המגדל. סופר את המגדלים, לומדים בעיון סוגיות של מגדלים. הוא כותב את זה בצוואה כמה זה חשוב ללמוד סדר טהרות, ומוסיף עוד משהו גם זרעים. לא די שהוא לומד אישית ומלמד תלמידים בחורים אישית, ושיעורים למבוגרים, היה דואג להפעיל שאחרים ילמדו שאחרים ילמדו, בכל ארץ ישראל וגם בכל ארצות העולם. האבא של הישיבות קטנות, זה היה האבא של כולם. כל מקום שיש בעיה שואלים את ר' מיכל יהודה, זה היה האורים ותומים זה היה המקום הזה, זה הבית שלו, הבית ששם מיעוט מותרות תענוגי העולם הזה, בית ששם השכינה הייתה. איפה שיש פחות עולם הזה שם יש יותר עולם הבא, זה הבית ששם הוא היה, מהבית הזה שהיה שמה אור הגדול הזה שמש. בא השמש בצהרים.

אחים יקרים אנחנו צריכים ללקט מידי פעם, כל אחד ואחד, זה הוא לא מתנגד הוא מסכים, שירשמו לזכרון מילים שהוא אמר, הנהגות שראינו אצלו, זה צריך לספר כדי ללמוד כדי לראות דוגמא אדם שבכוחו ובאהבת התורה שלו הגיע לידי זה. שלא נחשוב שהוא נולד צדיק, הוא נולד כמו כל הילדים שנולדים, הוא לא נולד עילוי. חברים שהיו בישיבת חברון היו משבחים אותו בעיקר שזה

שתי שיחות: המשך ההספד על הגרמני
ליפקוביץ צ"ל ובנוסף שיחה משב"ק פ'
בלק תשע"ה | וכן גם השבוע זכינו
למכתב ממור"ר שליט"א המובא כאן
גם בכתי"ק

בפרשת השבוע פרק כ"ג פסוק כ"ד:
 "הֵן עִם כָּל־בִּיָּא יָקוּם וְכָאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא
 יִשְׁכַּב עַד יֵאכֹל טָרֶף וְדָם חֲלָלִים
 יִשְׁתֶּה" ואומר רש"י: 'הֵן עִם כָּל־בִּיָּא
 יָקוּם - כשהן עומדין משינתם
 שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי,
 לחטוף את המצות, ללבוש טלית,
 לקרוא את שמע ולהניח תפילין: לֹא
 יִשְׁכַּב - בלילה על מטתו עד שהוא
 אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו,
 כיצד? קורא את שמע על מטתו,
 ומפקיד רוחו ביד המקום'

אחים הספדאי

[דהתם קאימנא]

המשך ההספד על הגרמ"י ליפקוביץ
זצ"ל

הדור קיבל מכה קשה. בא השמש בצהריים, מכה לכל הדור, על זה דוח ליבנו. הגמ' אומרת על הפסוק איה שוקל איה סופר איה סופר את המגדלים, איה שוקל- הוא שוקל משקלות, מה זה משקלות, הוא לומר קל וחומר זה קל וזה חמור וזו פירכא. הוא שוקל כל סוגיא וסוגיא את הקל וחומר, את הפלפולה של תורה, את ההבנה של הדרגא של כל סברא. סברא כאן וסברא כאן. באיזה בהירות היה מסביר את הקל וחומרים, איה סופר שסופר כמה דינים כמה תא שמע, סופר את המספרים, איה סופר את המגדלים. בכוללים של טהרות שם סופרים את המשניות של מגדלים, מגדל שבאוויר, מגדל שבבית,

[illegible]

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

ייעשו כן בני ישראל' או ייעשו כן משה ואהרן וכו'. אלא כתוב רק 'ויאמר משה אל שופטי ישראל' ולא מוזכר שהם ביצעו את הציווי של משה רבנו.

ומדוע באמת לא נהרגו כל המניין הזה של מאה ושישים אלף? הרמב"ן אומר שמיד לאחר שציווה אותם משה הגיעו כולם לאוהל מועד ושם היו הסנהדרין. ומיד כתוב 'והנה איש מבני ישראל בא, ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה וכו', וזמרי היה גם הוא מהסנהדרין והיה אדם גדול וחשוב, ואומר רש"י שהוא הביא את המדינית למשה ואמר לו, 'משה, זו אסורה או מותרת? אתה גם התחתנת עם בת יתרו המדינית. אבל האמת היא שציפורה הייתה גרת צדק, עברה גיור יהודי, וזו, המדינית עברה גיור רפורמי, בלי קבלת עול מצוות, וממילא היא לא יהודייה.

ומיד כשעשה זאת זמרי בחוצפה לפני משה, והתחילו השופטים כולם לבכות, אז קם פנחס ועשה את מעשה הקנאות והרג את זמרי ואת המדינית. ובאמת לא נהרגו אותם מאה ושישים אלף שהרי השם אמר 'והוקע אותם וכו' וישב חרון אף השם'. ואז כתוב 'ותעצר המגפה'. **יוצא שפנחס עצר את ההרג הגדול.**

בפרשת פנחס כתוב "פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיבִי אֶת חֲמַת מֶלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו'".³ במגפה מתו מיתה בידי שמיים. **ובידי שמיים מתים גם בלא התראה**, מה שאין כן בדיני אדם, שחייבים התראה ועדים לפני שממיתים. האוה"ח הקדוש אומר שכשיצא המשחת לחבל והמיתה בידי שמיים, **מתים גם מי שבמחשבה חשב כמו זמרי**, גם אם לא באמת חטא בבנות מדיין והיה צריך למות גם כן במגפה שהיא בידי שמיים.

הספורנו אומר שמעשהו של פנחס שקנא קנאה גדולה עשה את ההיפך, שכשראו העם את מעשהו, עכשיו נטו אליו בלבבם והסכימו עם המעשה שלו שהיה גדול ומפורסם. וכשראו את הריגת החוטאים, וכמו שאנו רואים שאף אחד מהעם לא מיחה בפנחס, ובכל זאת הוא הרג אדם מישראל לעיני כולם, אדם גדול, ואעפ"כ לא מיחו. **וממה שלא מיחו מובן שהסכימו עם פנחס וזה גופא העניין שהועיל להם לעצור המגפה.** (כמו שהיפך מזה היה כשהסכימו בלבם עם זמרי התחייבו מיתה בידי שמיים, כך כאן ניצלו ממיתה כי הסכימו עם פנחס).

מהמעלות העליונות האלה, את הדברים שהוא פרט את הקדושה של הבית הזה, יהיה מליץ יושר על כל עם ישראל, על המשפחה בפרט, והקב"ה ינחם בתוך השבעה את כל המשפחה וינחם את כל עם ישראל שאבלים על אבידתו של הצדיק הזה, אמן כן יה"ר, ויקום בקרוב לתחיית המתים עם מתי עם ישראל ברחמים אמן ואמן.

גיור רפורמי

[חשבונות זמרי ומעשה פנחס]

דברים שנאמרו בשב"ק פ' בלק
תשע"ה.

בסוף פרשת בלק, כתוב – "וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׁשִׁים וַיַּחַל הָעָם לָזְנוֹת אֶל בָּנוֹת מִזְרָאִים".¹ שם עשו המואבים והמדיינים את עצת בלעם, שבנות מדין ישבו בקיוסקים² ומוכרות סחורות מבוקשות והיו מתלבשות בבגדי צבעונין, והיו בני ישראל הולכים אליהם לקנות. והן היו משקות את העם הקונים במשקאות חריפים ואז היו מוציאות מהתרמיל שלהן פסלון קטן והיו אומרות ליהודי להשתחוות לו. ואח"כ כתוב: "וַיַּחַר אֶף ה' בְּיִשְׂרָאֵל".

אחר כן כתוב "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רֵאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לֵה' נִגְדַּד הַשָּׁמַשׁ וַיָּשֶׁב חֲרוֹן אָף ה' מִיִּשְׂרָאֵל" – כתוב ברש"י דבר תימה, בפסוק הרי כתוב אח"כ "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שָׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרָגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנֶּעֱמָדִים לְבַעַל פְּעֹר" ואומר רש"י 'כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שניים, ודייני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים' דהיינו שהיו שמונים ושמונה אלף דיינים (היו הרבה דיינים משום עצת יתרו למשה למנות שרי מאות ושרי אלפים וכו') שכל אחד מהדיינים היה צריך להרוג שני אנשים, ככתוב 'איש אנשיו', וביחד הרגו יותר ממאה ושישים אלף איש. ומצד שני כתוב בסוף הפרשה, 'ויהיו המתים במגיפה ארבעה ועשרים אלף' אם כן היכן כל אלה שהרגום דייני ישראל?

הרמב"ן אומר שבפועל באמת לא נהרגו כל המאה ושישים אלף [באותה עת לפחות] וכך גם לומדים מהפסוק שהרי לא כתוב 'ויעשו כן' כמו שכתוב במקומות רבים אחרים שכתוב

הבחור שהוא התלפיות שכל בחור חדש כל בחור צעיר יודע שאצלו אפשר לפנות לשאול פשט בגמרא.

פעם הוא ראה שבחור יושב עצוב, בחור צעיר חדש רוצה להתקבל לשיבה, כאן, הוא שאל אותו מה אתה עצוב, והוא אמר שהוא בא משיבה קטנה מתל אביב (הייתה ישיבה קטנה נדמה לי 'היכל התלמוד'), והוא הלך לראש הישיבה והוא אמר לו אני רוצה לבחון אותך. וע"כ תשאר פה יום ותקח את הדף הזה של הגמרא תלמד אותו לבד ונראה איך אתה מכין, כי בשיבה גדולה צריך להיות שלא צריך מלמד ללמד אותו את הסוגיא, תכין לבד, והוא לא יודע איך מתחילים. ר' מיכל יהודה אומר אני אלמד איתך, וסיפר לי שישב איתו ולמד איתו את הדף גמרא שצריך, והוא נבחן והצליח מאוד, וכשהצליח מאד קיבל מרץ והתחיל ללמוד. מידי פעם בא לדבר איתו, התחיל לרשום קושיות תירוצים, היו לו חבילות מלאות מחברות חידושי תורה. הוא היה מפורסם אח"כ כאחד מגדולי התלמידי חכמים בירושלים. וזה ע"י קרבה קטנה ששאל אותו מה כואב לך. וככה היה ניגש, וסיפרו לי הרבה משיבת חברון באותה תקופה שהודות לו הם עלו, עלו מעלה מעלה. תורת חסד על לשונו – הוא לומד תורה והוא אוהב שאחרים ילמדו תורה.

נסיים שאבא שלי זכרוננו לברכה ביקר פעם בבני ברק, וישבו ר' מיכל יהודה ועוד כמה אברכים ואחד מהם שאל מה זה כל כך גדול זה שונה פרקו מאה פעמים והשני למד מאה פעמים ולמד עוד פעם אחת, מאה פעמים זה לא הרבה? למד מאה פעמים! ידוע כל מיני פירושים. אמר ר' מיכל יהודה מזה רואים מה זה משהו יותר אהבת תורה. אהבת התורה שמתבטא לגבי מאה פעמים, זה מראה את המהות של האדם שאף פעם לא שבע, והלומד פעם אחת יותר איזה דרגא שלהם לכאורה הם אותה דרגא, אבל הדרגא של משהו יותר אהבת תורה זה כבר מעלה אותו. ואינו דומה בכלל, זה נקרא ביחס לזה עובד אלוקים ואשר לא עבדו.

אבא שלי אמר זה כל כך נפלא הפשט הזה, כך הוא היה. לאהבת התורה שלו אין גבול, אין גבול לעצמו ואין גבול לאחרים. זה היה אהבת התורה של ר' מיכל יהודה.

כשנדבר נדע שהיה, היה בינינו יהודי שהוא מהדורות הקודמים, חיינו אותו, ישבנו על ידו, דיברנו איתו, לפחות שידבק לנו קצת

¹ במדבר כה, א'

² במדבר"ר, בלק כ' כג

³ במדבר כה, יא

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 8

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, השואה הרוחנית,

צרכים חדשים, וקשה לך להיגמל, לכן יהודי יקר תהיה חכם אל תתקרב בכלל.

כבר אמרו חכמים כי מיום בריאת העולם עוד לא קם מזיק כזה, רק מכוח שאנחנו מאמינים בהבטחת התורה כי לא תשכח אנחנו בטוחים כי נעבור את הנסיון הזה, רק לא ברור כמה אבידות בנפש יהיו, החידוש שיש באינטרנט כי הוא נותן במה לכל העולם ביחד, כך שנוצר כאן חיבור לרשעים בצורה שלא תיאמן, בבית אחת במקום אחד מרוכז כל הרוע שיש בעולם, שנינו במסכת סנהדרין ע"א ב' כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם, ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם, כמו שהכינוס לצדיקים תורם ומועיל כי באופן זה אחד לומד מהשני להתעלות, כך כינוס לרשעים רע להם ורע לעולם כי אחד לומד מהשני איך להיות רע יותר, וזה הנקודה של האינטרנט, כל היצרים שיש בכל אנשי העולם כולם מחוברים, וכולם יחד מקבלים יצוג מלא, לא לוקח זמן עד שאחד ילמד מהשני, בימים עברו הרוע היה צריך זמן כדי לעבור ממקום למקום, תרבות האנשים החטאים לאט לאט התפשטה ממקום למקום, כעת כאשר כולם מחוברים כל רשעות שעולה בלב כל גוי שפל בקצה אחד של העולם כבר מחוברים אליו כל העולם כולו, כך שבבית אחת כל העולם יורד עם כל תאוה מרושעת של כל אדם שנמצא על הגלובוס, זה מעמקים של רוע שלא היה קיים עד עכשיו, נכון שכנגד זה גם אפשר להיחשף להרבה דברים טובים, כך שיהודי יכול לשבת בקצה של העולם ולשמע שיעור מהקצה השני של העולם, אבל אין הצר שווה בנזק המלך, היצר הרע הוא תמיד יותר מושך, יותר גיבור, יותר מחוכם, יותר נוצץ, יותר פעיל, הכלים שלו טובים יותר, והמלחמה קשה.

והנורא שיש בזה כי טובי המוחות יושבים לצוד את תשומת הלב שלך, הם משקיעים את מלוא האנרגיה איך לפתות אותך ולמכר אותך, אני בטוח כי אתה אדם טוב ולא רוצה לראות רע, רק ככה להציץ, ואתה לא יודע כי זה מושך זה מגרה ואתה לא שם לב, זה הכי נורא, אתה לא מתכוון לזה ופתאום אתה נופל שדוד, ראיתי מכתב שכן כתב לאביו והכותרת היתה אוי אבא רק הצצתי ראה לאן הגעתי, זה ביצה טובענית, אתה הולך על שפתה בלא לשים לב, ופתאום אתה שוקע בבוץ עמוק עמוק.

ועל קצה המזלג קצת מהחורבן וההרס בשטח, כמה כאב וצער היה למורינו ורבינו הגראי"ל שליט"א, כאשר הגיע לפניו ילד צעיר ותינה את כאבו שלאבא שלו יש אייפון, והילדים בבית לא יודעים מה לעשות, הילד ממש בכה בפני רבינו וכך אמר, מה לעשות אני לא יכול להשלים עם העובדה שיש לי אבא רשע, אבל זה מה שהוא, האח שהגיע איתו בכה מחשש שמא אבא יום אחד יעזוב אותנו וילך לרחוב, הגליון לא יכול להכיל את כל כאב הלב שהיה

מהלך הייתי ברחובה של עיר והנה לקראתי יצר הרע פוסע מעדנות וכולו מדושן עונג, מיהרתי לגשת אליו ושאלתי בפי לשמחה מה זו עושה, ויען ויאמר הן עד כעת היה לי עבודה רבה לשכנע לפתות את האנשים לחטא ואתה יודע זה לא פשוט לקחת יהודי מאמין ולפתות אותו לעבירה זה לא דבר של מה בכך, אבל כעת זכיתי ומלאכתי נעשית על ידי אחרים, אני רק זורק פתיון וכולם נופלים בפח שלי, ולא זאת אלא שגם אין לי צורך להביא חיילים משלי, יש לי חיילים נאמנים לבושים הם כמיטב המסורת עם כובע עם חליפה עם שטריימל עם קפוטה איך שאתה רוצה, והם עושים את העבודה יופי, אם פעם היה צריך לקצת מאמץ כדי להתחבר לרע היום זה בכלום, מכשיר קטן ואתה מחובר, היטבתי את מבטי ואמרתי לו יצר הרע שכמותך לא בחינם קראך הבורא רע, אבל כל זה לא יעזור לך כי אנחנו ננצח, אולי יהיו אבידות ומי יודע כמה אבל בסוף האמת תנצח.

מורנו ורבינו הגראי"ל שליט"א כבר זמן רב עומד ומזהיר מתריע בכל כוח, רבותי השמרו נא מהפגע רע המכונה אינטרנט, אנחנו במלחמת קיום, זה נוגע בציפור נפשו של היהודי המאמין.

כאן אנחנו מדברים פנימה, רק לאנשים המעוניינים לחיות בחיי תורה, לנשום אוירת תורה ויראת שמים, לאנשים אלו אנחנו פונים, כי אלו שכבר הציצו ונפגעו כבר כמעט אבדה תקותם, גוף קיים ונשמתי נשרפת, המעטפת שלהם עדיין של אדם מאמין אבל בפנים הכל רקוב, אליהם אין סיכוי כי הדברים יכנסו, הם כבר רחוקים רח"ל, תדעו כי הדברים האלו הם כנשיכת נחש, שהם מחלחלים ויורדים עד דכדוכה של נפש.

הדברים אמורים להשמע לאנשים שעדיין כל מגמתם לעשות טוב, עדיין לא טבעו במצולות הרע, ועוד לא איבדו את שפיותם, לאלו אנחנו מדברים, תדעו כי אדם שלא ישמור מרחק מכל המכשירים המסוכנים האלו הם יכולים לקחת אותו למקום רחוק מאוד, למקום שמעולם הוא לא רצה להיות שם, אלא שכך דרכו של יצה"ר הוא מפתה אותך בחלקלקות לשון, תראה אתה לא הולך להתפלש בביוב רק תציץ קצת וזהו, קצת לפתוח את העיניים, לא יותר, ת"ח שקרא את המאמר לא הסכים לנוסח זה, והעיר בחריפות, גם זה חמור לעבור על ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לרגע קט, זה נורא. זה הפיתוי, אבל בפועל, הסתכלת, התגלשת, מכאן ואילך אתה יכול למצוא את עצמך שבוי ברשתו, כי הכל בנוי רק על הצצה, היום תציץ קצת ותגיד לעצמך בעצם אני בסדר, רק קצת אני מציץ, ומחר תציץ עוד, ועד שלא תשים לב כבר אתה בתוך המיאוס, בתוך הצחנה, וכבר התרגלת, ויצרת לעצמך

באותו מעמד, וזה קצה הקרחון ממה שקורה בשטח, זה הרס של בתים, זה הרס של נשמות, זה פוגע בראש ובראשונה באדם עצמו, הוא יכול לאבד את מקום לימודו, את מקום עבודתו, זה מוצץ מהאדם את לשד חיותו וזורק אותו לפח, זה פוגע גם במשפחה שלך שאתה טיפחת וגידלת, ובהורים.

אבא יקר אתה רוצה שבנך יעריך ויכבד אותך, מה אתה חושב שהוא טיפש, אתה תמשיך להסתכל באייפון ותחשוב שאתה עובד עליו, תדע כי הוא יודע טוב מאוד מה אתה עושה, והוא יודע טוב מאוד מה חושבים עליך בציבור החרדי, מה אומרים עליך הרבנים כי אתה פסול לעדות, אתה חשוד לכל דיני התורה אתה דמות מפוקפקת, ואחד מהשתיים או שגם הוא ילך בעקבותיך רק הוא יעשה את זה בדרכים שלו הוא מתוחכם יותר ממך הוא לא יתן לך לראות איך הוא עושה את זה אבל הוא יעשה את זה ובגדול, וגם אם אתה עוד איך שהוא שומר על מסגרת חרדית, הוא כבר ילך רחוק יותר ממך, או שהוא יבזז לך, הוא יתבייש שיש לו אבא מלולך, אל תהיה תמים הילדים יודעים ומבינים טוב מאוד, אז אל תבוא אח"כ בטענה למה הוא לא מכבד אותי, הוא לא אשם, אתה גרמת את זה, אתה השפלת את עצמך בפניו, זה עובדה, ואל תשכח את העובדה כי ילד כזה גדל מתוסכל, ואי אפשר לדעת איך זה יפגע בו בהמשך החיים, כמה אנשי מקצוע יצטרכו לשקם אותו נפשית רק בגללך.

ההתבטאות הנדירה של מרן הגראי"ל שליט"א על האינטרנט, כל באיה לא ישובון, זה מפחיד נורא ואיום, מי מוכן לקחת על עצמו כזה סיכון.

הציבור צריך לחדד את היחס כלפי כל אותם מלאכי חבלה שמתהלכים בינינו עם מכשירים כאלו והציבור לא דוחה אותם מספיק, צריך להתעורר ולתת להם את היחס הנכון, תתאר לך כי הולך ברחוב אדם עם רובה, והוא יורה על כל מי שזז, איך תתיחס אליו, בעדינות, לא לפגוע בו, או שברגע שתראה אותו תזעק חמס, רבותי דעו נא כי זה ההולך עם האייפון ושאר מרעין בישין ברחובה של עיר הוא טרוריסט אמיתי, הוא פוגע לא רק בעצמו ובמשפחתו אלא גם בי ובך בילדיך ובמשפחתך אז למה אתה כל כך עדין כלפיו, למה אתה נוהג בו בסלחנות, תבזז לו.

למה עדיין לא נקבע בציבור החרדי כי אדם שמחזיק אייפון לא מקבל עליה לתורה בביהכנ"ס, למה לא נקבע כי אדם שמחזיק אייפון לא נישא להיות חזן, לא מצטרף למנין, הוא פגע רע, הוא שור נגח, בוא נגן על עצמינו, זה כבר מוסכם כי ילדים לאבא שמחזיק אייפון לא רצויים בכל מוסדות החינוך החרדי, גם זה כבר ידוע כי אדם שמחזיק אייפון לא יכול לשמש כעד כי הוא פסול לעדות, כך פסק מרן הרב ואזנר זצ"ל במעשה שהיה שתחת החופה הוא ביקש מהעדים שיוציאו את המכשירים שלהם, וכאשר ראה שיש להם מכשירים לא כשרים הוא פסל את עדותם, וביקש עדים אחרים, חד וחלק, פסולים לעדות, ומרן הרב ואזנר לא נהג בהם בסלחנות לא לביישם תחת החופה אלא לעין כל הוא פסל אותם, אלא שלמחזיקי המכשיר הטרף פעמים רבות כבר לא איכפת כ"כ מזה שלא לוקחים אותם לעדות, כי בלאו הכי הם באמת לא העדים המבוקשים, הם לא מרגישים את ההרחקה שהציבור רוצה להתרחק מהם, אז בא נהדק את הקצוות, אם אתה לא יכול לעמוד בסטנדרט של חרדי אז לך תחפש מסגרת אחרת, אבל למה אתה מזהם לנו את האוירה.

רבותי צריך לדעת כי אנחנו עומדים לפני שואה רוחנית רח"ל, שואה שעלולה לגבות קרבנות רבים ועצומים, ואם לא נתעשת בזמן מי יודע מה יהיה המחיר שנשלם.

אז למה האנשים אדישים, זה יכול להוציא מהכלים, אתה נמצא בחתונה והנה במרכז האולם עומד אדם ומוציא את המכשיר הטמא שלו ומסתכל ללא בושה, אתה יודע מה עכשיו הוא עשה, הוא העמלק המקרר את היורה הרוחת, הבחור הצעיר שעבר שם ראה אותו, וגם ראה כי אף אחד לא הזדעזע, ואף אחד לא אמר כלום זה עשה לו נורא.

בעיירתו של הגה"ק בעל הקיצור שו"ע זצ"ל התחילה פירצה בחומת הצניעות הרב עורר את בני הקהילה לגדור את הפירצה, אבל בשוליים כמו תמיד היה מי שהמרה את רוחו, אשה אחת שהרשתה לעצמה להמרות את פי הרב, ויהי היום ואשה אחרת צעירה נפטרה, הרב אמר כי את הלוייה צריך להוציא מבית האשה הפרוצה כי היא אשמה במות האשה הצעירה, ואכן הלוייה יצאה מבית האשה הפרוצה כשהרב עומד ליד ביתה וצועק מרה תדעו כי היא בפריצותה גרמה למות האשה הצעירה, היא אשמה בכל הסבל שכעת יבוא על היתומים הצעירים, האשה הפרוצה ומשפחתה תבעו את הרב לפני השופט הגויי והרב הגיע לבית המשפט עם חומש בידו ואמר הרי התנ"ך הוא ספר קדוש לכל, וזה מה שכתוב בתנ"ך, והשופט קיבל את הדברים.

במדרש רבה כתוב מופיע ברש"י פר' נח כי כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת רעים וטובים, כמה סבל האנשים הרעים האלה גורמים לנו, כמה יתומים ואלמנות נהיו בעולם "בזכותם", כתוב בגמרא כי בעון ניוול פה בחורי ישראל נהרגים, לפני כמה חודשים נהרגו ארבעה בחורים מטובי עולם הישיבות, הרשעות הזו גובה קרבנות כבדים, אז בואו ונעשה מעשה, בואו ונוקיע את עוברי העבירה, צריך להיות מצב שאדם עם חזות חרדית יתבייש ללכת ברחוב עם דבר כזה.

ולבחורים היקרים הספונים באהלה של תורה, אשריכם, אתם נמצאים בגן עדן העליון, ומה לכם ולכל זה, אמת, אבל, והאבל הזה הוא חשוב מאוד מאוד, אבל, צריך להזהר מחברים רעים, אל תתפתה, פעמים יש חבר טוב כביכול, רוצה להנות אותך קצת, והוא מציע לך קצת להציץ, תברח ממנו כבורח מפני אש תדע בחור יקר כי הוא לא חבר נאמן לא איכפת לו טובתך האישית, ביום שתיפול הוא לא יעמוד לימינך, כמדומה כי בחור שמחזיק מכשיר לא כשר בישיבה יש חיוב על כל מי שידע מכך לבוא ולומר לצוות כי מסתובב בישיבה שור נגח, זה קריטי, לך תדע כמה בחורים הוא יצוד ברשתו, אבל אפילו אם אתה לא רוצה למסור את המידע לצוות אבל לפחות אתה תברח ממנו, אם תראה מי שמתקרב אליו תזהיר אותו, כי זה ממש מסוכן, איזה כאב לב יש להורים שולחים בחור לישיבה כדי ללמוד, ופתאום חוזר הביתה בחור רע מעללים והכל בגלל חבר רע.

בחור יקר הוריק מתחננים לפניך, תמיד תהיה רק עם חברים טובים, חבר רע זה דבר מסוכן מאין כמוהו, הוא עוד צעיר הוא לא תמיד מבין אפילו מה משמעות של כל פעולה, אבל הוא עושה ובלתי אחירות, וזה באמת מסוכן, לכן ברח מחברים רעים.

דברי אמת

מאסדי חיזוק השקפה והדרכה
מדקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 3 ■ פרשת בלק תשע"ו

ההוא, לאחר שכבר יהיה מורגל בהנאה זו, עתידה השמחה להתבטל.

מהי באמת הסיבה לכך שלאחר שמתרגלים להנאה, אובד הסיפוק ממנה? **אומר בית הלוי**, שכשנתבונן נראה שכל תשוקת העולם הזה וחמדתי אינם אלא בבחינת **דמיון כוזב**, וההשתוקקות אליהם גדולה לאין ערוך מן התענוג שיש בהם **באמת**. לכן כל זמן שעדיין לא השיג את הדבר שמתאוה אליו, הדמיון מגדיל בעיניו את ערך הדבר והוא בטוח שכשישיגו תהיה הנאתו גדולה עד מאד. אך לאחר שכבר השיג את הדבר והדמיון הפך **למציאות**, מתברר שההנאה האמתית מהדבר היא מועטה לעין ערוך ממה שהטעהו הדמיון הכוזב.

בשעה שאדם חומד דבר מסוים, נדמה לו כאילו הדבר שחומד אותו הוא נפלא ועשוי להסב לו תענוג גדול, אך כאשר הוא משיג את מה שחמד הוא מתאכזב ואינו מוצא בו את סיפוקו. עובדה זו חוזרת על עצמה בכל סוגי התאוות והתענוגים. כך גם מה שאמרו חז"ל "יש לו מנה רוצה מאתיים", נובע מן הדמיון **הכוזב**. כל זמן שהמנה איננו בידו נדמה לו שכאשר ישיגו יהיה מאושר, אך כיון שהשיגו והאושר הפך למציאות, התפוגג הדמיון ועמו התפוגגה ההנאה מהמנה ומיד משתוקק למאתיים, וכן הלאה לעולם..

ובזה מבאר בית הלוי את דברי חז"ל **במסכת סוכה** (נב, א): **"לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה"**.

הביאור בזה, שהצדיק שכובש את יצרו ומתגבר על יצרו בשעה שמפתהו, הרי הוא כובש את יצרו **בשעת הדמיון**, ולכן נדמה לו כהר. אבל הרשע שמיד עם בוא היצר הרע והתשוקה, הוא עושה את רצונו, הרי הוא כבר נוכח לראות את **המציאות** שלא היה בתאוותיו אלא הנאה מועטת בלבד, משום כך יראה לו היצר הרע כחוט השערה, ואז בוכה הוא שבשביל דבר מועט כזה נכנע ליצרו.

שונאי היהודים בכל הדורות טענו שהיהודים להוטים אחרי כסף. מורנו ר' אלי' אמר על זה, שהקב"ה נתן ליהודים את השאיפה של 'יש לו מנה רוצה מאתיים', לצורך רכישת **רוחניות**. אלא שאם היהודי לא משתמש במידה זו לרוחניות, היא מתבטאת באופן של להיטות לצבירת ממון.

להתבונן - מה נענה ביום הדין

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך... לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך (פרק כב, כח).

אנו קוראים את הפסוקים הללו של דברי האתון לבלעם, ולא מרגישים שישנו קשר בין פסוקים אלו אלינו. אבל חז"ל למדו מכאן מוסר גדול: "ומה בלעם, חכם שבאומות, לא יכול היה לעמוד בפני תוכחת בהמתו, **לעתידי לבא כשיבוא הקב"ה ויזכיר לכל אחד לפי מה שהוא, על אחת כמה וכמה"**. לעתיד לבא אנו עלולים לעמוד חלילה במצב, שלא יהיו לנו שום תירוצים, ואז לנו אם לא נכין את עצמנו לכך.

יש לו מנה רוצה מאתיים

ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי לא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה'... (פרק כב, יח). רש"י מביא את דברי המדרש: "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב – למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים". כלומר, חז"ל לומדים מהתבטאותו של בלעם "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב", שעומד מאחוריה תאוותו של בלעם לממון העצום הזה. וכפי שאמרו בפרקי אבות שאחד המאפיינים של תלמידי בלעם הוא נפש רחבה, לעומת תלמידי אברהם אבינו שנפשם שפלה, וכמאמרם (אבות ה', י"ז): "עין טובה, רוח נמוכה, **נפש שפלה – הרי זה מתלמידי אברהם אבינו. עין רוח גבוהה, ונפש רחבה – מתלמידי בלעם הרשע"**.

והנה חז"ל אמרו (קהלת רבה, א, יג): אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש בידו מנה מתאוה לעשותה מאתיים, השיגה ידו מאתיים מתאוה לעשותם ארבע מאות". מה היא באמת הסיבה שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו ומי שיש לו מנה רוצה מאתיים, וכך הלאה?

הסבר נפלא אמר על כך הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן צ"ל: כאשר יש לאדם מנה והוא חושק במאתיים, הוא חושב באותה שעה שהסיבה שמנה אינו מספק אותו, משום שהוא **זקוק** למאתיים. אך זמן מה לאחר שהוא השיג את המאתיים הוא נוכח לדעת שלאחר שהוא התרגל למאתיים שוב אין לו הנאה מכך והוא תאב לארבע מאות, ואז מתברר שהסיבה שכשהיה לו מנה זה לא סיפק אותו, לא הייתה בגלל שהוא היה זקוק למאתיים אלא משום שלמנה הוא **כבר התרגל**, ולכן גם לאחר שהוא השיג את המאתיים זה לא הועיל לו כי גם למאתיים הוא התרגל והוא כבר מתאוה לארבע מאות, וכן הלאה...

אם חכם הוא, אמר הרב מפוניבז', עליו להסיק מכך שזו טעות לחשוב שהגדלת ההון תעשה אותו מאושר יותר, משום שלאחר שיתרגל להון הנוסף - תאבד הנאתו והוא יתאוה ליותר. האושר של מי שיש לו ארבע מאות אינו עולה על מי שיש לו רק מאה, וכל ההבדל ביניהם הוא, שמי שהתרגל למאה – ממאה הוא אינו נהנה (לפי שרק למאה הוא התרגל), בעוד שמי שהתרגל לארבע מאות - כבר גם מארבע מאות הוא לא נהנה... כך שזו טעות לחשוב שהגדלת ההון תעשה אותו מאושר יותר.

סיפר אחד מבדלי התשובה, כי אחד הדברים שעוררו אותו לחזור בתשובה היה, כששם לב לעובדה מוזרה, שכאשר היה פוגש בחברים - אותם שהצליחו בכל ששאפו, פרנסתם ברווח ולא חסר להם לכאורה מאומה - ושואלם לשלומם, היו עונים לו בביטויים המשקפים דכדוך ויאוש. דבר זה הפליא אותו עד מאד והביאו למסקנה שהאושר האמיתי אינו מושג ע"י ריבוי ממון וכדומה, וצריך לחפש את האושר במחוזות אחרים.

ישנם אנשים שעוסקים בדברים שמביאים תועלת לאנושות, כדוגמת רופאים, מדענים וכדו'. ואמנם עיסוקים מסוג זה מעניקים סיפוק לבעליהם, אבל ללא עבודה על זיכור המידות, הם מועדים לכך שהקנאה והכבוד יוציאו אותם מן העולם. כי מטבע הדברים ככל שהצטיינותם במדע וברפואה גדולה יותר, כך גדלה גאוותם, קנאתם בהצלחת אחרים, ורדיפתם אחר הכבוד...

על הפסוק (מגילת אסתר פרק ה') "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב", **אומר המלבי"ם**, ששמחתו הייתה **"ביום ההוא"**, אך לאחר היום

הימים שחי בעולם הזה, וכדאי מאד לדאוג שהפגישה תהיה נעימה...

והחתם סופר היה אומר, שאנשים רגילים לדאוג שיהיה להם ממה לחיות, אך אינם דואגים די הצורך שיהיה להם עם מה למות!

שלמה המלך אמר בקהלת (פרק ד'): "הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו". פירוש הדברים: הכסיל חובק את ידיו בעוה"ז, וכתוצאה מכך הוא אוכל את בשרו בעוה"ב.

וזה לשון המדרש (קהלת רבה, א' ט"ו): "משל לשני בני אדם שהיו יגעים בתורה, אחד יגע והשביח ואחד יגע ופירש, לימים ראה זה שפירש את זה שהשביח, עומד בחבורה של צדיקים, והוא בחבורה של רשעים, מיד התחיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו. העולם הזה דומה לערב שבת והעולם הבא דומה לשבת, מי שמכין בערב שבת אוכל בשבת, ומי שאינו מכין בערב שבת הרי הוא חורק את שיניו ואוכל את בשרו".

אם נתעלם בעולם הזה מחובתנו ותפקידנו - לעתיד לבא אנו נתמלא על כך צער. וכי על ידי ההתעלמות האמת תשתנה?!

(חלק מהדברים נערכו מתוך לעבדך באמת ח"ד)

סופר על רבנו החפץ חיים, שבמהלך מלחמת העולם הראשונה נסע לוינא כדי לדרוש ברבים ולעורר על הצורך לערוך מגבית עבור מזון כשר לחיילים היהודים. כשהגיע לוינא נכנס לגאון ר' חיים עוזר צ"ל וסיפר לו על סיבת בואו. אמר לו הגר' חיים עוזר, שנראה לו שכעת אינו הזמן המתאים לכך. כששמע החפץ חיים את דבריו, מלמל לעצמו: "אם כך, אזי כאשר אבוא לשמים לאחר אריכות ימים ושנים וישאלו אותי למה לא עוררת על עניין זה, אענה שלמרות חולשתי באתי לוינא לשם כך, אלא שהגדול של העיר אמר לי שכעת לא הזמן לזה". כששמע זאת ר' חיים עוזר, הורה מיד לתלות מודעות ולפרסם שהח"ח ידרוש על הענין החשוב הזה ברבים.

הגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד היה מתמיד עצום כבר בבחרותו, וכששאלוהו מה הביא אותו לכך, השיב, שהמחשבה מה יענה בשמים על השאלה אם עסק בתורה כפי כוחו, הביאה אותו להתמיד.

הסבא מסלבודקה כתב לבנו הגר' אליעזר יהודה (לימים ראש ישיבת מיר) בעת שהיה בחור בישיבת קמניץ, שכאשר תתעורר לו שאלה איך לנהוג באיזה עניין, שיחשוב איך היה נוהג אילו היה יום זה היום האחרון בחייו.

החפץ חיים היה אומר, שלאחר מותו עתיד האדם להיפגש עם כל

הדרכה לתלמידי ש"ג הנבחרים לשיבות הגדולות

לרגל תקופת המבחנים לשיבות הגדולות ראינו לנכון להביא כמה הדרכות חשובות ששמענו בהזדמנויות שונות ממך המשגיח שליט"א כאשר דיבר בפני תלמידי ש"ג העולים לשיבות גדולות.

חשוב מאוד שתשתדלו להגיע לשיבה שמתאימה לכם, ולא דווקא לשיבה יוקרתית. לדאבון לב, מתערכים לפעמים כל מיני שיקולים שונים שאין בהם רצון ה'. שמעתי שאחות של בחור זירזה אותו שילך לשיבה יוקרתית בכדי שהיא תקבל שידוך טוב... צריך לחשוב על ישיבה שתהיה שם הצלחה אמיתית כפי שה' רוצה, וכדאי להתייעץ עם מי שגם מכיר את הבחור וגם רוצה באמת בטובתו, וכמובן להרבות להתפלל לה'.

מה שמובא במשנה באבות "והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים", אמור במי שהשחות עם האריות תדרבן אותו להתעלות. אך פעמים רבות המציאות היא שהשחות במחיצת אריות תגרום שלא יהיה לו מעמד באותו מקום, ולפי שטבע האדם הוא שחשוב לו להרגיש מוערך בעיני חבריו, הרי כתוצאה מתחושת היעדר מעמד הוא עלול לאבד את החשק והמרץ ללמוד, ואף להיקלע חלילה למשבר. ופשיטא שבמקרה כזה יצא שכרו בהפסדו.

ההצלחה איננה מותנית באיזה ישיבה הוא ילמד אלא איך הוא ינצל את המעלות של הישיבה שנמצא בה. בכל ישיבה אפשר להצליח, ובכל ישיבה אפשר שלא להצליח, ולא תמיד ניתן לדעת באיזה ישיבה תהיה ההצלחה. הרבה פעמים רואים שאחד לא התקבל למקום שחפץ להתקבל והלך בדיעבד למקום אחר שהיה בטוח ששם לא יצליח, ודווקא שם הוא הצליח מאוד (בזמני בחור טוב התקבל לכל ישיבה שהיה מעוניין, היום שב"ה יש ריבוי בחורים טובים גם הבחורים הטובים לא כולם מתקבלים מעוניינים). אמנם בוודאי שמוטל עלינו ההשתדלות להתקבל למקום שנראה לנו שהוא המתאים להצלחה, אך צריך לזכור שלא בהכרח מה שנראה הוא הנכון.

חשוב מאוד שתהיה חברה של יראת שמים, עיקר גדול בהצלחה תלוי בחברה, וע"כ צריך לראות שתהיה חברה של בחורים טובים.

גם בתקופת הבחינות שיש לחץ טבעי, יש לעמוד על המשמר ולשמור את סדרי הישיבה. הרי שיעור ג' הם הדוגמה של הישיבה, וח"ו שיגרמו לרפיון לכלל הישיבה. ובפרט הרי זהו זמן שכל כך זקוקים לסייעתא דשמיא, אז ע"י שיתנהגו כראוי אז תזכו לסיעתא דשמיא.

להערות תרומות והנצחות ניתן
לפנות לטל: 052-7166490
או למייל:
d.e.66490@gmail.com

לעילוי נשמת
מו"ר המשגיח הגאון הצדיק
רבי מרדכי עמרם בן הגר
בנימין זאב יעקובזון צוק"ל
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקנית
מרת חנה ריזל אדלר ע"ה
גלב"ע כ"ח סיון תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". בלק גליון מס' 71

ט"ו

"עמקות הבנתו של בלעם"

וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׁים ה' בְּפִי אֲתוֹ אֶשְׁמֹר לְדַבֵּר (כג, יב)

רבנו (שיחות החפץ חיים, הח"ח חיינו ופעלו עמ' תתה) אומר, שמפסוק זה מבואר שנבואותיו של בלעם היו בהם סודות גדולים ועמוקים, ככל הדברים ששם ה' בפי נביאיו. וכפי שמבואר בזוהר ובספרו של הגר"א 'אדרת אליהו', שפירשו את נבואותיו על פי דרך הקבלה בכמה אופנים. ויש לשאול ולחקור, האם בלעם עצמו הבין את כל הסודות הגדולים הטמונים בדבריו, או שהוא אמר את נבואותיו כפי ששם ה' בפיו, ללא להבין את משמעותם העמוקה כלל.

והנה, רש"י בתחילת חומש ויקרא (א, א) מביא מדברי חז"ל (תו"כ ויקרא פ"א פ"א, ט) שאמרו, וז"ל: וכי מה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. וביאור דבריהם: שמלבד חלוקת התורה לפרשיות השבוע, התורה מחולקת לפרשיות סתומות ופתוחות [המסומנות בחומשים באותיות 'ס' ו'פ', ובס"ת בהשארית מקום חלק], והם נקראו בלשון חז"ל 'הפסקות'. וביאור חז"ל, שבכל המקומות האלו הקב"ה נתן למשה רבנו זמן להתבונן בהבנת הדברים שנאמרו. והוסיפו חז"ל, וז"ל: 'והרי דברים קל וחומר, ומה אם מי שהוא שומע מפי הקב"ה ומדבר ברוח הקודש צריך להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, על אחת כמה וכמה הדיוט מן הדיוט'. כלומר, משה רבנו - שהיה בעצמו בעל רוח הקודש, ולמד ישירות מפי הגבורה, ואע"פ לא הבין את עומק הדברים בשמיעה הראשונה, והיה צריך להפסקות להתבונן בדברים, כ"ש שהאדם הפשוט הלומד מרב רגיל, צריך לזאת.

וביאר רבנו (שם עמ' תתג), שמלבד ההבנה הפשוטה בדברי התורה, יש בתורה כוונות נסתרות ופנימיות. ההבנה הפשוטה שאנו מבינים היא רק חיצונית התורה, ונמשלת לבגדיה כפי שכשאנו רואים בן אדם אנו מבחינים בחיצוניות בגדיו, ועומקה של התורה - פנימיותה נאמר עליה (קהלת ז, כד) "ועמוק עמוק מי ימצאנו". ומוסיף רבנו, אנו מוצאים בפרשיות סיפורי התורה וסדרי הדורות [בעיקר בחומשים בראשית ושמות] שלכא"ו הם פרשיות פשוטות, שגם בהם יש חלוקה לפרשיות פתוחות וסתומות, ומבואר מזה שגם בהם יש כוונות נעלות, וסודות עמוקים גנוזים וטמונים בדבריהם, ולכן הוצרך משה להפסקה להבין את תוכנם העמוק הפנימי.

על פי הדברים הנ"ל, פשט רבנו את הספק הנ"ל, האם הבין בלעם הרשע את עומק נבואותיו. אף שבנבואותיו טמונים וגנוזים סודות גדולים ועצומים, אין בכל סיפור בלק-בלעם ולו הפסק אחד, הכל פרשה אחת מתמשכת. ומזה מובן, שלא הוצרך להפסקות בכדי להבין את עומק נבואותיו, שבין כך ובין כך לא יכול היה להבין, ולכן לא ניתן לו הפסק כלל.

פרקי אבות במחיצת החפץ חיים. ראשית חכמה יראת ה', שכל טוב לכל עושיהם" (תהלים קיא, י) כדי להיות ירא השם, הכי צריך להיות פילוסוף, חכם הכולל - לא. "ראשית חכמה" בתחילת השכל, היינו בקצת שכל, כבר אפשר להיות ירא השם. ובדיוק כפי שאנו רואים שהקב"ה טבע טבע בכל בעל חיים ליראות מהחזק ממנו. והאדם מה חלש הוא, הוא הרי צריך כסדר לחסדי ה', לחייו, לבריאותו, שעיניו יאירו, שידיו יהיו כשרים לעשייה, שרגליו יתנועעו, הרי רואים רח"ל הרבה בעלי מומים, מדוע אינם רואים כמונו, מכיון שהשי"ת אינו רוצה. האם צריך להיות חכם גדול כדי לירא מהשי"ת.

ומה רוצה השי"ת מאתנו, מידת הפחד? - לא. פחד זוהי מידה נישאה לגמרי, יעקב אבינו יכול היה לומר (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק". פחד הוא בדיוק כאילו הקב"ה עומד לנגד עיניו, אבל 'ירא' אינו אלא דרך דמיון, ויותר מכך אין הקב"ה תובע ממנו. וזהו הפירוש "ראשית חכמה", בקצת שכל אפשר להיות ירא השם, אבל בכדי לקיים התורה שכוללת בתוכה תרי"ג מצוות, לזה כבר צריך מוח, "שכל טוב לכל עושיהם".

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

כל אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר.

אמר פעם: בזוהר וביאדרת אליהו להגר"א בנבואות בלעם, פירשו עפ"י קבלה בכמה פנים ובסודות גדולים, ואמר החפץ חיים זצ"ל, שבלעם לא כיוון לכל הסודות, אמנם הלוא אמר "כל אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר", ובדברים ששם אלוקים בפיו יש בהם סודות גדולים. ואמר כעין ראיה לזה, שבנבואות בלעם אין בהם לא פתוחות ולא סתומות, כמו שישנם בהרבה מקומות בתורה, כדי שיתבונן משה רבינו בין מאמר למאמר, כדברי ה'ספרא' בראש ויקרא (פ"א) וכמובא ברש"י שם, אבל בבלעם לא נכתבו ההפסקות, שאפשר לא ידע כלל ולא ירד לעומק הדברים שיצאו מפיו.

(שיחות החפץ חיים)

לא אוכל לעבור את פי ה'.

צביעות של בלעם. איזה גנב היה בלעם זה, בפני העולם מתפאר הוא: "לא אוכל לעבור את פי ה'", אין שיחתו אלא בה', ואילו בלבו הרי הוא מתכנן את מעשה פעור...

(הח"ח - חיוו ופעלו)

ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב.

חז"ל מציינים את הפה ככלי אומנות של ישראל. על הפסוק "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב", מפרש רש"י: "הוא בא על ישראל והחליף אומנותו באומנותו, שאין נוצחים אלא בפה", ע"י תפילה ובקשה, ובא הוא ותפש אומנותו לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותו באומנות האומות שבאין בחרב, שנאמר "ועל חרבך תחיה".

והנה, מדרכו של כל אומן שהוא שומר על כלי אומנותו וזהיר ביותר מלקלקלו, מעתה, אם חכמינו ז"ל מצביעים על הפה כעל כלי אומנות של ישראל, יש להתבונן עד כמה צריך אדם לנצור את פיו ולהזהר בתכלית הזהירות שלא יתהווה שום פגם ב'כלי אומנותו', במערכת הדיבור שלו.

(הח"ח - חיוו ופעלו)

מי מנה עפר יעקב.

סיפר לי הרב מלונא ששמע פעם דרשה של אבי ז"ל באיישישוק, שאמר בפרשת בלעם "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", ואמר: פה מרומז תחיית המתים, [וכן הוא במדרש]. ובאשר בלק השיא לבלעם שיספור מנין ישראל, כדי שיהיה בהם גוף בפקוד אותם, על זה ענה לו: "מי יוכל לספור עפר יעקב", והכוונה כי זו האומה, גם במותם חיים המה, ומיתתם היא רק כעין שינה באשר יקומו כולם, וא"כ איך אפשר לידע מניינם, החיים, עם המתים שגם הם חיים. ומסיים: הלואי שאזכה גם אנכי למות מיתה כזו ואחריתי תהיה כמוהם, כלומר שאקום גם אנכי.

(דוגמא מנימוקי אבי)

כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה'.

הנה חז"ל אמרו (ברכות טז): למה נסמכו אהלים לנחלים, דכתיב "כנחלים נטיו וגו' כאהלים נטע ה'", לומר לך, מה נחל מעלה האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים - דהיינו בתי מדרשות - מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. וביאור הענין, דהיינו אם יכנס לביהמ"ד ולומד תורה הוא מתבונן במעשיו ובא לידי תשובה, וממילא נכנס לכף זכות.

(תורת הבית פ"ב)

כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל.

המלה 'מה' ניתנת לשימוש בשני אופנים: א', להקטין את המשמעות, כמו: "מה ה' אלקיך שואל מעמך", ב', לפעמים כדי להגדיל את חשיבות הענין, כמו: "מה רב טובך אשר צפנת ליראידך". בשעה שהיהודים בגלות מוכים ונרדפים, שואלים אותם אומות העולם בנימה של לעג: "מה פעל אלקיכם לטובתכם?"; ואילו משיושעו ישראל לבסוף, יכריזו אומות העולם בהשתוממות: "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", מה גדול הנס שהשי"ת פעל למענכם.

(הח"ח - חיוו ופעלו)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה. דן אליהו בן לאה

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

את קנין התורה, אולם גם משזוכה הוא לקנין התורה אין לראות בזה תוצאה ישירה של עמלו, אלא כפי שמלמדת אותנו הגמ' "ניתנה לו במתנה", רק בחסדי שמים, רק כך זוכה האדם לקנות קנין התורה.

משכך הרי שיבקש כל אחד ואחד לדעת כיצד יכולים אנו לזכות לאותה מתנה. זהו היסוד השני אותו לומדים אנו מדברי הגמ' במסכת נדרים. "שהוא מופקר לכל - ללמוד תורתו לכל" זה המעמד עצמו לרשות חבריו, זה המוכן תמיד ללמוד עם אותו אחד שמתקשה בהבנת הדברים ולתרום לו מידעו, זה שתמיד יסביר את הדרוש הסבר בסבר פנים יפות ובנפש חפצה, הוא זה שיזכה לקבל בתורת מתנה את קנין התורה.

עלינו לשים לב ולתת את דעתנו היטב לדברים אלו. פעמים שניגש אלינו מאן דהו ושאלה כלשהיא בפיו, מתקשה הוא בהבנת סוגיה זו או אחרת, ואילו אנו עסוקים כעת בתלמודינו וקשה עלינו עד למאד להפסיק מאותו ענין בו אנו עסוקים, לפנות דעתנו ולהתרכז באותו נושא בו אנו נשאלים.

ענין נוסף - לעיתים נשאלים אנו שאלות שאינם מצביעות על חכמה גדולה של השואל או התעמקות יתירה מצידו וקשה עד למאד להתייחס לשאלה הנשאלת ברצינות ובמאור פנים.

בשני מקרים אלו צריכים אנו לדעת ולשים לנגד עינינו כי עין בלימוד התורה, התייחסות יפה לשני כאשר נזקק הוא לעזרה, היא הסגולה לקנין התורה האמיתי אשר אליו ניתן להגיע רק על ידי קבלת מתנה מבורא העולם.

ומנחילא במות

נמשיך ונתבונן במקור נוסף לדברים אלו. נלמד גמ' נוספת במסכת נדרים (ל"ח.) - משה רבינו היה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו הקב"ה במתנה". הנה כי כן רואים אנו להדיא שאף משה רבינו ע"ה שלמד תורה מפי הגבורה ממש, בכל זאת צריך היה לזכות בתורה ע"י מתנה מאת הקב"ה. מבארים הראשונים עומק ענין זה שמחמת עומק פלפולה של תורה אין יכול בן אנוש לקנותה אלא רק ע"י שהקב"ה נותן זאת במתנה. אכן כדי לזכות לאותה מתנה נפלאה צריך מעשים שמכוחם נזכה לקבל את המתנה, וללא הכנה ועבודה עצמית א"א לזכות למתנה.

עוד לומדים אנו בדברי הגמ' בנדרים שבתחילה לא ניתנה התורה הקדושה אלא למשה וזרעו בלבד.

טוב עין הוא יבורך

בפרשת השבוע לומדים אנו בהרחבה אודות בלק ובלעם ובפרט לומדים אנו אודות תכונותיו של בלעם הרשע. על תכונות אלו מלמדת אותנו המשנה באבות (ה' י"ט) - "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר (משלי ח),

להנחיל אהבי יש, ואצרתיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר (תהלים נה), ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך". בגליון זה נתמקד במידות טובות המוזכרות לעיל ובגודל חשיבותן כפי שנשמע מפי רבינו.

וממדבר מתנה

כל בר דעת הבא לעסוק בתורה מחפש כל דרך וכל עצה בכדי שתלמודו יצליח בידו. בהקשר לזה מוצאים אנו את דברי הגמ' בנדרים (נ"ה.) - "כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה". מסביר הרא"ש שם במקום מההפירוש של דברי הגמ' שמשים האדם עצמו כמדבר ומפקיר עצמו - "שהוא מופקר לכל - ללמוד תורתו לכל".

לומדים אנו מדברי הגמ' ומביאור הרא"ש שני יסודות חשובים עד למאד. היסוד הראשון הוא שהתורה אינה כשאר חוכמות. דרכו של עולם שאדם הלומד חכמה כל שהיא מחכמות העולם, הרי שלעיתים צריך הוא לעמול יותר ולעיתים פחות. יש אנשים שניחוו בכישרונות כאלו וממילא מצליחים הם לקלוט מהר את אותה חכמה בה הם מבקשים לרכוש מומחיות, ויש שיזדקקו ליותר מאמץ בכדי לקנות את אותה חכמה. אולם אלו וגם אלו לכשיעמלו כל אחד ואחד לפי כשרונותיו ויכולותיו, הרי שאך טבעי הם שיקנו לעצמם לקנין את אותה חכמה עליה הם עמלו. לעומת זאת בלימוד התורה הקדושה לא כך הם פני הדברים. אמנם כי כן, צריך האדם לעמול בכדי לקנות לעצמו

גם
משזוכה הוא
לקנין התורה אין
לראות בזה תוצאה ישירה
של עמלו, אלא כפי שמלמדת
אותנו הגמ' "ניתנה לו במתנה",
רק בחסדי שמים, רק
כך זוכה האדם
לקנות קנין
התורה.

משה הוא שנהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר "טוב עין הוא יבורך". שוב רואים אנו שהדרך בלימוד התורה ובהנהגת החיים בכלל צריכה להיות הנהגה של עין טובה. לשמוח בהצלחת השני, לשמוח בהצלחתו כפי שהיינו שמחים בהצלחתנו אנו. חלילה מלהיכנע לרגש התחרות והקנאה להגיע עד כדי כך שהצלחת השני מפריעה לנו. הרגשה כזו המביאה לידי צרות עין בעליית

והצלחת השני היא מחלה ואין בה כל תועלת ואדרבה מובילה היא לידי מאמר הפסוק "מבמות הגיא - שאם הגביה עצמו הקב"ה משפילו". כאמור, עלינו לשמוח בהצלחת השני, ללמוד את לימוד התורה עם מידת עין טובה, לעזור לזה המתקשה להיות לימינו ולתמוך בו, להיות בבחינת "מדבר מתנה" ואז יתקיים בנו "ומנחליאל במות" שעולה לגדולה.

למען דעת

עין טובה

מעניינו של גליון מביאים אנו עובדות הנוגעות לענין טובה, עובדות אודות רבינו ועובדות שנשמעו מפי רבינו

עין טובה של הרב קרייזווירט

סיפר רבינו כפי ששמע מבני משפחתו של הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל - חותנו של הרב קרייזווירט, גאון המוסר הגה"צ הקדוש רבי אברהם גרודז'ינסקי הי"ד, לקחו לחתן משום שהיה בו מידת "עין טובה", שבלטה במיוחד באופן בו היה שומע את דברי זולתו. על פי רוב, אדם הגדול בכשרונות וידיעות, אם אינו מיוחד במידות טובות, הרי הוא נכנס לתוך דברי חברו ומיד כששומע ממנו איזה דבר חידוש, סותר ופורך את דבריו מגמרא או מראשונים, כיד ה' הטובה עליו. לעומת זאת הגר"ח זצ"ל היה תמיד משתדל להביא ראיות לדברי החידוש ששמע מהשני. כך היה נוהג הגר"ח אפילו כשלמעשה לא הסכים עצמו לגמרי בדברי המחדש, אולם ה"עין טובה" הכריעה לנהוג בהנהגה זו.

טובה של חסד וצדקה. כי התורה היא תורת חיים ואהבת חסד וצדקה. השורש של המידות רעות האלו הוא מידת הגאווה והכבוד החושב רק על עצמו ולא על זולתו, וטוב ללמוד בס' מסילת ישרים פי"א בעיון רב עד שמרגישים שנפתח רגשי הלב להבין את חלק הטוב ולבזות את ההיפך שהוא רע ובזוי... וכן מה שנוגע במדה זו לענין רוחניות - להשתדל להבין דברי זולתו בד"ת, ולהיות מודה על האמת ונכנע לדברי חברו, ולעזור לחברו במצבו הרוחני - בזה אפשר לקנות ולהשיג מדת הענוה שהיא מעשרת את בעליה

חסד ומופתים

סיפרו לרבינו זללה"ה על אדם אחד שעושה מופתים, והתעניין על מעשיו, וכשנאמר לו כי הוא בעל חסד גדול מאד לשמה, אמר: אם כן, אין זה פלא!

שבח התלמיד

מספר אחד התלמידים שליט"א: זכורני בלומדי אצל רבינו זללה"ה, שפעם שאל תלמיד שאלה שלא היה עליה תשובה. רבינו חיפש במפרשים שבסוף המסכת ולא מצא. חשב וניסה, אך ותשובה אמיתית אין. לפתע השיב התלמיד השואל תשובה - שאינני זוכר אם היא התקבלה. למיטב זכורני הרי שבאותה עת אף תלמיד לא ראה בזה מעשה הראוי לציון, השואל שאל שאלה חמורה ומנסה להצליח גם להשיב עליה. לא כך היו פני הדברים אצל רבינו. הוא הפסיק את השיעור ונתן דרשה ארוכה בשבח התלמיד על בקשת האמת שלו, שהרי הוא היה צריך להיות מעוניין ששאלתו תשאר ללא תשובה, ומה המריץ אותו להשיב? בקשת האמת!

איך להיות נושא בעול

סיפר רבינו - היה מי שהגיע אל מרן ה"חזון איש" זצ"ל, והתאונן על שקשה עליו מאד לקיים "נושא בעול עם חברו" ולהשתתף בצערן של אחרים, ואמר לו החזו"א כעצה, שיתרגל בכל תפילה להזכיר שם של חולה וכדו', ועי"ז יתרגל וישתרש בו ההשתתפות בצערן של אחרים והנשיאה בעולו.

ברכה מעומק הלב

ביקשו מרבינו זללה"ה שיברך את הזקוק לישועה בדרך "הבטחה". ואמר: אינכם יודעים כמה רחוק אני מסוג דיבורים אלו. ואמנם קבלה בידי מרבי מרדכי מסלונים זצ"ל, כי כל יהודי אם הוא מברך מעומק הלב, מובטח הוא שברכתו תתקיים!.

באותו ענין אמר רבינו זללה"ה לאברך אחד שהגיע למסור לו שברכתו עבור בחור אחד הועילה - כשמברכים את השני בכוונה אמיתית לשם שמים ומתוך רצון אמיתי לעזור ולסייע לזולתו - אזי הקב"ה מסייע והברכה מועילה, ועושה פרי.

להפוך את הלב

כתב רבינו בתשובה למכתבו של בחור - תמה אני על נבון כמון, איך קשה לך להרחיק ולעקור מדה גרועה כזו המקיפה כל מהלך החיים... עבודה גדולה ונחוצה היא עליך להשתדל להפך את הלב ולקנות מעלת עין

נפש גחלים תלהט

גליון 101 בלק תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו זינצוויץ זצוק"ל

לתרומות והנצחות, חספת מנויים, הצעת והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון עוסק בתפקיד הבני תורה בדור האחרון. ועד כמה זהירות נדרשת שלא לתת לנחשים ועקרבים לעשות סדקים בתיבת נח המבטיחה קיום כנס"י עד ביאת גואל בב"א.

ממשיכים במאמרי עיון בסוגית התפילה. והפעם הקשר בין תורה לתפילה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורת של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מה טובו אהליך אלו בתי מדרשות [פסיקתא

זוטרתא פרשת בלק] [אגרות דעת]

א. שלמות הבן עליה

ומאווי של כל בן ישיבה מאז, היתה לזכות להיות בן עליה. המושג בן תורה הוא כבן הנולד מאב ואם שהאופי שלהם הוא אשר הבונה את יסודותיו וגישת החיים שלו. כך הוא מושג "בן" תורה. דביקותו אל התורה מכשירתו שיהפך אופיו וצורתו הפנימית שיתראה בהילוכו, דיבורו ומחשבתו כאילו הם נחצבו מתוך התורה, והרי ישראל ואורייתא חדא נינהו.

לשלמות זו מסוגל כל יגע בתורה להגיע, כי אל כתר של תורה כל אחד יכול לזכות. ואז דברי תורה שלומד נתפסים בצורתם האמיתית במח שהוא "א תורה דיגע קאפ" ויהיו לו ד"ת ברורים, וכמבואר כל זה בארוכה ובאר היטב בנפש החיים שע"ד פ"ד וה' ואז עצתו אמונה כי מבטו מבט אמת. ויזכה בזה להעמיד את הדבר המבוקש ביותר שהוא ציפור נפשה של כנס"י - רכישת ת"ח אמיתי. אין לשער ואין לתאר זכות הרבים שהוסיף בזה לשלימותה של כנסת ישראל.

ב. התערבות הנחש בדור העקב

נעמיק בזה [עניי ישראל ח"א מאמר דברים מחוורים כשמלה] עה"פ ויאמר אלקים יהי אור, כתבו במדרשם ז"ל שמרמז על הגאולה מאדום. כי הגאולה מג' המלכיות הקודמות היתה בזכות ג' אבות אבל הגאולה מאדום היא בזכות משה ובזכות התורה דוקא ע"כ. אז בעת בא זמן זה המוכשר לקיבוץ גלויות אז באה קללת הנחש של "אתה תשופנו עקב" כדי למנוע את כח התורה בתקופת העקב. וכפירתו היא חריפות מלחמתו עם כח התורה שצריך להופיע אז. על כן, על אף האפשרות לקום, וגם אם יתחיל קיבוץ, מ"מ ממהלך אתה תשופנו עקב שולטת התדרדרות רק במהלך המוסרי דוקא, אשר משם ואילך נמדד שיעור הירידות בגלות רק בזה [המכירים תולדות עמנו מאותה תקופה - של הגר"א - עד דורנו יראה עפ"י דברינו פנים מסבירות על כל מה שעבר על הציבור מאז].

מלחמת הנחש היא להפקיע את כח זכות התורה וסמכותה הוא בעיקר ע"י הפקעת היראת שמים מתוך הציבור בדורות אלו, כי בהיות היראה האוצר

להחזיק בה התורה ממילא היא הבית קיבול שיחזיק רב תבואות דריבוי ד"ת, ובזה תהיה אפשרות גילוי ריבוי ד"ת. ועיין בנפה"ח שע"ד פ"ה וו' בארוכה. וביותר, ידוע שיטת הגר"א בכ"מ דעיקר צורת תורה לשמה הוא הלימוד שיוצא ממנו מעשה, לומד ע"מ לעשות. וזהו ג"כ כונת דברי הרא"ש נדרים דף מ"ב דלשמה של תורה הוא לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול, שיהיה מטרת לימודו רק בשביל זה ע"כ. כי צורה זו של לימוד היא הכניסה לסוגיא לבא עד ברירותה (כפום שיעורא דידיה), אשר רק מזה יכול לצאת מעשה בפועל.

ובזה היראה היא האוצר ובית קיבול אל ריבוי ד"ת ברורים כי רק היראה מקשרת אותו אל מטרת הקיום, כי הרי ירא חטא הוא, וזה דוחף אותו לבוא אל ברירות גמור בלימודו. ורוממות מעלת התורה נמצאת בלימוד לשמה דוקא וכמ"ש רפ"ז דאבות ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד וכו'. וממילא בקלקול היראה מופקעת האפשרות של לימוד תורה לשמה, וחסרה עיקר זכות התורה לקום מהעפר. ולא עוד, אלא שעצם העובדא שהיראה מסתלקת, זה גופא מחדש מצב של כלי ריק שאינו מחזיק, ואז במקומו ישלש הטשטוש מחמת אי-החזקה זו. וכבר אמרו בשבת דף כ"ב מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, כי מחמת זה גופא שמים אין בו לפיכך נחשים ועקרבים יש בו. וככה הוא שעם כל סלוק נוסף של ד"ת מתרבה עוד טשטוש ועוד סילוף בדעת תורה, ובמקומו יוצאים בנינים רעועים שיסודם בשקר, והם מולידים ערכים חדשים בדברים שהיו מאז אפסי הערך, על דרך מ"ש רש"י פ' יתרו עה"פ לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אחרים עשאו אלהים. היינו דבאמת הוי ערכם

המציאותי אפס, רק שיבוש הדעת יצר להם ערך של אלהות.

ג. הצרכי ציבור הגדול ביותר העמדת בן תורה

מובן מאד מכל המתבאר, שהצרכי ציבור היותר נצרך לציבור הוא הרבות לימוד התורה כראוי בכלל, וליצר ת"ח מובהקים בתוך הציבור בפרט. אמרו ז"ל (עי' רש"י קהלת ז' כ"ח) אלף נכנסים למקרא יוצאים מזה מאה למשנה, וממאה ההיא יוצא אחד להוראה, וע"ז כתיב אדם אחד מאלף מצאתי. והפ"י דבעומק ציפור נפשה של כנסי עומד הוא הת"ח המובהק היוצא לבסוף. וכל הטרחה עם האלף היה מטרתו העיקרי רק הוא, הגם דבאופן כללי למדו האלף תורה, כי ת"ח מובהק עומד הוא ביסוד קומת כנסי להמשיך חיות לכל הקומה על ידו, וכבר כתיב בראשית י"ח כ"ו) ונשאתי לכל המקום בעבורם, והוא מחזיק עומק הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים.

אמנם מבואר בנפח"ח שבחוסר יראה אז לא ינתנו ד"ת לאמיתם בלב חסר לב, המופקר לדריסת רגל השור והחמור בה [יתכן שמצד הכשרונות יגיד דבר יפה, אבל לאמיתה של תורה, פירושו שנכון מכל הש"ס, צריך סיעתא דשמיא מרובה. וידוע – בברכת ויצב – דמאמת עד יפה ישנו מרחק של ט"ז מדריגות].

ד. סכנת החיידקים הרוחניים

בדורנו האויר של כל עוה"ז מלא בחיידקים רוחניים של כפירה ומינות, אשר כל הדור שקוע עמוק עמוק בביצה זו. ובהיות שהאדם נמשך בטבעו אחר סביבתו וכמ"ש הר"מ בהל' דעות, בהכרח, שבמצב זה צריך לייצר תיבת נח המגודרת בקדושת מחיצת כותליו לחצות בין העולם ובין מה שבתוך התיבה. ואז יש תקוה להנצל מהמבול של כליון הנצח המסתובב בחוץ. בתיבה זו אפשר להצטמצם בד' אמות שאליהן נמשך אוירא דגן עדן ולשאוף מאוירה הצח והמצוחצח.

בדורנו מופיעים סדקים בתיבה. יש מכשיר ששמו רדיו [א.ה. זה היה המשחית שהופיע בזמן כתיבת המאמר ועוה"ר בימינו פגעי הטכנולוגיה לבשו צורות חדשות כידוע ואכמ"ל] שמאפשר מגע של האדם עם כל פינות עוה"ז. ולא עוד אלא שעוברות אליו כל ההשקפות השוכנות בראשים ריקים מכל, ומלאים מכל מיני בורות, כפירה, ניבול פה, וכל ליצנות ודבר האסור. ואל יאמר השומע ש"לי זה לא יזיק" ואיני מרגיש שינוי עי"ז. שהרי כבר אמר הסבא

ז"ל מקלם לבחור א' בישיבה שנתפס בקריאת עיתון דאז וכששאלו האריך עושה זה! ענה שאין זה מזיק לי. ענה הסבא ז"ל "קיבה של כלב אינה ניזקת מחמאה סרוחה" וד"ל. וכבר העיד הסבא ז"ל מסלבודקא שבאופן מקרי וויכוחי שמע מילה של אפיקורסות מכופר אחד. ואמר כשמגיע יוהכ"פ בנעילה נופל בי אותו דבר אפיקורסות". נורא הוא! אבל זהו אצל עדין הנפש אשר לא הורכבה בו הגסות של החוץ, אז הוא בגדר מחשבה הזרה לו.

אבל מי ששקוע יום יום ח"ו בשמיעת כל הנעשה בחוץ בציור בורות, וכבר שולטים במוחו ולבו הנחשים ועקרים או כבר כל מר מתוק לו, ולא ירגיש כלום, כי הנחש נהפך לאופי שלו, ואיך נקוה שמכאן תצא תורה לישראל, הלא ברור הוא שלא יגיע לתרץ רמב"ם א' לאמיתו. המחזיק ומפעיל מכשיר זה תוך אוירת ישיבה הוא נחשב רודף ומועד להזיק הרבים.

ה. השבועונים וסכנתם

נעמוד כאן על קלקול נוסף הנגרם על ידי השבועונים. הנגע היותר חמור בדורנו הוא מה שהחוץ הירוד, והנהירה בפנים אחריו דגל אחד להם. והוא הטשטוש של צורת הבן תורה עד כדי שלא ניכרת הצורה האמיתית והטהורה שניתן להיאמר עליה "כזה ראה וקדש". יש לדעת, שטשטוש צורת בן תורה זהו סילוף בצורתא דשמעתא של כל התורה כולה. שהרי כל התורה שניתנה לנו היא תורת המעשה. וכמ"ש (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) הלומד שלא ע"מ לעשות נח לו וכו' ואין לך צורת ת"ח מובהק מאותו שמייצג מהו בן תורה בטהרתו.

הנה קו אחד יש בכל השבועונים, והוא, להוריד את ערכו של הבן תורה שלא תתבלט ייחודיותו וכאילו ערכו שווה בשוה עם העולם שבחוץ. ורשעתם עושה פירות, והרבה הרבה קלקלו כידוע לנו. וכל התחכמותם לגוון השבועונים במאמרים רוחניים ועל ידי זה נמשכים לתוך הניבול פה שלהם, הוא על דרך מש"כ בחוה אחרי שהסתכלה בדברי הנחש "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל" וכו' וזה הוריד אותה לשאול מטה להיכנס לאוירת עולם של שטות ועי"ז נעלמה צורת בחיר היצורים.

ועתה חובה עלינו להוריק את הפסולת אשר בקרבינו ולשורפו באש קדש של תשובה. מצב העולם התורני בין המבול של דעות כוזבות בחוץ שבלעו הכל לתוכם, הוא כתיבת נח השטה במי המבול. ההצלה היחידה הוא רק להיכנס לתוך התיבה ולהמתין עד שיגמר הכעס לכלות הַרְשָׁע, ולצפות לישועת ד' שבאה כהרף עין.

ערך העבודה תלויה בכל דור ודור [עיני ישראל שם]

יש מחלה נוספת בציבור, שהאדם לא יודע למדוד את הצלחת החיים שלו, ומודד עצמו לפי קטנות שכלו, לפי הרקע של הסביבה "שהם" מצליחים יותר, מבינים יותר את הסוגיא, היה לו יום קשה, הוא התהלך בביהמ"ד בלא להבין מה שקורה בסוגיא כלל ... והם פלפלו... וכו', וזה הכל לפי שנוטה מקו האמת, מן המבט האמיתי, של "לפיכך נברא האדם יחידי" וכו', אך לו יצויר שהיה מודד עצמו בביהמ"ד לבד, מקום שאין רבים כלל, הרי בסוף היום היה צריך להיות מאושר, "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", וכי דבר קטן הוא להתייגע על סוגיא. בפ' שלח יש ע"ז מילה חריפה שהמרגלים רצו לשבור את רוח הציבור, מה אמרו, "שהם היו כענקים", "ונהי בעינינו כחגבים", וכי כך צריך להיות המדידה של חגב מול ענק גשמי, הרי לתורה יש מדידה אחרת משלה. פעם כבישת כעס שזה הרבה יותר, "טוב ארך אפיים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי ט"ז ל"ב), המדידה הנכונה היא רק אם עשיתי רצון השי"ת ביום זה, ואם הגיע בקושי וצער אדרבה! אם בקלות אולי פחות, וידוע מה שהאריז"ל אמר לר' חיים ויטאל שבדורות הללו שהדור כ"כ שפל כל מעשה קטן והתגברות על היצר שקול לאין ערוך פי כמה מדורות קודמים [א.ה. הבאנו דבריו בגליון 1], שהגדלות נמדדת לפי ערך הדור וצריך לדעת שאם בדור של האריז"ל דור של גן עדן, קראו לעצמם דור שפל, אצלינו ברור כשמש שהוא דור שפל ממש, ויש הרבה דברים המוניים שנכנסים לנפשנו, ולכל מעשה ומעשה המבט בשמים אחרת, לא שהוצאת פירות משדה ויבורית, רק עידית שבעידית. א"כ כשהאדם משנה ההשקפה שלו, אם עובד על נקודה ומתייגע ע"ז ומתרגל בזה וקונה אותה, זה ממש יציאה מאפילה לאורה

סיוע התורה לתפילה [מכתב בנפש אליהו הקדמות ושיעורים, מאמר הדרכה לעמידה בשמו"ע עיני ישראל ח"ב]

סכנת ה"רגש" בתפילה

מי שקרוב בטבעו לכחות הרגש שלו קל לו יותר להפעיל את הרגש בתפלתו וזה ודאי מבורך, אך דא עקא שעלול הוא להגרר לסכנה של דמיון פורח בשעת התפילה. הסימן לכך הוא שיכול להתפעל בתפלה ואח"כ יהיה ממש בהיפוך ממצב זה, ולא ירגיש בסתירה. זו הוכחה ששורש התפעלותו בתפלה נובע מהדמיון. ומי שיעמיק חקר בזה יראה שהשאיפה להתפלל בהתפעלות הנפש היא באמת רק פרי ה"ישות" שלו, שגם את זה "הוא" צריך לבנין ה"יש" שלו, שכן "מדריגות" ו"קדושה" הוא צריך, מלבד שאר דברי חול הצריכים לו לבנין ישותו.

יש בידנו קבלה כיצד להמלט מזה. תחילה נבין מהות כח הדמיון. סגולת כח זה בשטחיותו, בלתי נזקק אל האמת המציאותית, וממילא יכול לנבוע מזה הרגש שטחי. רק השכל הוא השייך לנקודת האמת, אך זהו דוקא אם ע"י השכל נכנס לעומק הדברים ולא מסתפק לבחון את הדברים כפי השטחיות הנראית בהשקפה ראשונה. כל זמן שקיימות באדם נטיות רעות, אשר מהותם נבנית רק על הדמיון, (כדברי קדשו של הגרי"ס ז"ל בריש אגרת המוסר האדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו) אז יכול האדם לחיות בלא שיפריעו לו הסתירות, וחי חיינו בנעימות

בדבר והיפוכו. מצב כזה עלול להיות גם בתפילה ב"התפעלות". וכמאמר העולם פעמים מלאך פעמים גלח. העצה היחידה לזה היא בהכנה לתפלה על ידי עמל התורה, כיצד ?

1. מהות התורה - אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו

כדי להבין עצה זו לאשורה נקדים להתבונן בנוסח הבקשה בברכת התורה "ונהיה אנחנו וצאצאנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", וצ"ב מה ענין "יודעי שמך" לעסק התורה, הרי לכאורה קנין התורה הוא ע"י התמסרות אליה, ביגיעה ועמל, להשיג עומקה ורוחבה של תורה, שהיא ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים, ומה עסק זה שייך לידיעת שמו של הקב"ה.

לשואל שאלה זו חסר את עיקר ההבנה במהותה של תורה. נכנס לבארו. ידוע שכל מה שיש בעולמינו יש גם בעולמות העליונים, אלא שבכל עולם ועולם משתנה הדבר לפי האיכות של אותו העולם. לדוגמא, כאשר מלאך יורד מן השמים, צריך להתלבש בגוף זך מאוד מן האויר, כי אינו יכול להופיע בעולמינו אלא ע"י לבוש של א' מד' יסודות העולם [היינו אויר], ונמצא שחל בו שינוי של התגשמות מסוימת, וכן הוא על דרך זה בכל דבר ודבר. אבל יש דבר אחד יוצא מן הכלל, שגם

בירידתו לעולמינו לא חל בו שום שינוי, והוא התורה הקדושה, שהגם שהשתלשלה רבואות רבואות עולמות עד אין

שיעור, לא נשתנה עצם מהותה כי הוא זה, ורק ההסברים נשתנו מעולם לעולם, ואותה התורה שהיתה לפני בריאת העולם, כמ"ש ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, שהיא זכה וקדושה למעלה מגבולות עולם, כך גם כשהשתלשלה וירדה עד לעולמינו, היא נשארה אותה תורה, שהיא למעלה מגבולות עולם, וכל המחיצות והגבולות שיש בכל עולם לפי ערכו, אינם חוצצים כלום כנגד התורה [עיי' בנפה"ח ש"ד פכ"ח שהאריך בזה].

ולכן תמצית כל התורה כולה, מצוותיה וחוקותיה, תוכחה וברכות וכו', כלול במשפט אחד שאמר לנו מוסר התורה משה רבינו ע"ה, "אתה הראית לדעת כי הויה הוא האלקים אין עוד", כל התורה כולה מן הפשט עד הרוי רזין שבה, באים לגלות רק דבר אחד – שה' הוא האלקים, ואין שום מציאות זולתו. וכמו שלמדו אותנו חז"ל (ברכות כ"א) שהמקור לברכת התורה הוא הפסוק כי שם הויה אקראהבו גודל לאלוקינו. שכן פנימיות התורה היא שם הויה, והתורה היא המגלה והמסבירה בכל מילה ומילה את הויתו והמצאו ית' וכמ"ש הרמב"ן בהקדמתו לבראשית שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכ"כ בנפה"ח ש"ד מדברי חז"ל הק'. הביטוי לכך הוא בענין שדיברנו שאין שינוי באיכות התורה בירידתה מעולם לעולם, וזהו מפני ששמו הגדול, שם העצם הויה ב"ה, אינו משתנה בשום מקום, ואין בו שום הדרגה של קרוב ורחוק, וע"ז נאמר (מלאכי ג') אני הויה לא שנית, וע"כ גם איכות התורה הק' לא משתנה כלל, דפנימיותה הוא שם העצם של הויה ב"ה, ורק הלבושים וההסברים של התורה הם המשתנים מעולם לעולם, ובכל עולם מופיעה התורה במהלכים השייכים לאותו העולם, עד עולמינו החומרי שחוקי התורה ומצוותיה מופיעים בחפצים חומריים, אבל פנימיותה לא משתנה כלל.

ז. הלבושים של העולם אינם פוגמים את מציאותו ית' כלל

והנה פשוט שאדם העומד במחיצתו של מלך בשר ודם, גם אם המלך עטוף ולבוש ב- 10 אין זה משנה את העובדה שהוא עומד לפני המלך עצמו, וכשנותן שם כבוד מלכות, הרי הוא נותן כבוד למלך בעצמו, והגם שאינו יכול לראות את המלך מרוב המלבושים המסתירים אותו, אבל כלפי ההמצאות עמו אין חילוק כמה לבושים יש כאן, כי סו"ס הוא נמצא במחיצתו ממש, ויכול לדבר אליו פנים בפנים, ואין

המלבושים חוצצים כלום בזה, והגם שבאם יבוא לעסוק ולהתבונן בעצם הלבושים של המלך, בודאי שיש כאן הסתרה ומחיצה גמורה, כי אינו יכול לראות את הלבוש הפנימי, עד שיסיר תחילה את הלבוש החיצון, אבל במה שנוגע למלך בעצמו, אין הלבושים משנים את עצם מהותו, והעומד שם עומד במחיצתו ממש. כן הוא ממש אצל הקב"ה, הגם שיש הרבה לבושים המסתירים אותו מאיתנו, שבכל עולם יש לבוש נוסף, עב יותר, שמסתיר מאיתנו את המצאו ית', אבל אינם משנים במאומה את עצם המצאו, דהוא נמצא בכל מקום ומקום בלי שום שינוי והדרגה, ועומדים אנו במחיצתו ממש, ואין הלבושים חוצצים ומשנים בזה כלל.

ח. הדרך לקבל ההרגשה שעומד לפני המלך ע"י עסק התורה

הדרך להגיע להרגשה זו, שהוא עומד במחיצתו של המלך ממש, הוא ע"י עסק התורה, בהתמסרות ויגיעה מתוך יר"ש טהורה, כי התורה היא הדרך להכניס לתוך גבולות העולם את ההכרה בהמצאו ית', באופן שאין חילוק בעצם גילוי זה בין עולם לעולם, כי היא באותה קדושה בכל מקום, ופנימיותה הוא שם הויה, שאינו משתנה מעולם לעולם כנ"ל, ושינוי ההסברים של התורה הוא רק שינוי הלבושים של התורה, אבל עצמות התורה אין בה שום שינוי, ומגלה את שם העצם של הויה, שהוא נמצא בכל מקום בלי שינויים, ואין הגבולות והמחיצות חוצצים לפניו במאומה. וע"י העסק בה לשמה ביראה טהורה מגיעים להכרה פנימית זו, שנמצא במחיצתו של מלך תמיד, ואין זה רק משום שהתורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביא לידי זריזות וכו', אלא שהתורה היא מבטלת את מחיצות העולם בעצם.

נמצא שהמקדים את עסק התורה לתפילה מבטש את גסות הישות של האדם, לחרוש את השדה של נעבד זה שהיא גופו, ואח"כ בתפלה לזרוע זריעות נאמנות. או אז תהיה התפלה ספר מוסר [א.ה. להכירו באמת כפי שנתבאר באריכות במאמר הקודם] אשר אחרי פתיחת הלב, בהסרת טמטום הגסות ממנו, יהיו כל הרגשי הקירוב של התפלה לא פרי הדמיון אלא כברקים חריפים בקרב איש ולב עמוק לקבוע בו אמיתת המצאו ית' שמו.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת בלק תשע"ז -

שאלת פתחיהן זה כנגד זה

וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שָׁכֵן לְשֶׁבֶט יוֹג' (כ"ד ב')

ופירש רש"י, וזה לשונו, ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואין מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חבירו.

וכן בקרא 'מה טבו אהל' יַעֲקֹב מִשְׁפָּנְתִּיד יִשְׂרָאֵל' (כ"ד ה') פירש רש"י, על שראה פתחיהם שאינם מכוונים זה מול זה.

והנה אמרינן במשנה בבבא בתרא (ס' א') לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון.

ובגמרא (שם) ילפינן מקרא דידן, וירא את ישראל שוכן לשבטיו, מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראוינן הללו שתשרה עליהם שכינה.

[והקשו, דהרי בין כך היו יכולים לראות בתוך הבית של חבירו, דהרי כתבו תוספות בשבת (כ"ב ב' ד"ה וכן) דכל הארבעים שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות, והביאו ברייתא דמלאכת המשכן (פרק י"ד) דעל ידי העמוד הענן היה מסתכל בטפח ויודע מה בתוכו, בחבית ויודע מה בתוכה, ואם כן אין מחיצת האהל מספקת לחצוץ. ותיירו, דמכל מקום הראיה לא היתה כל כך בהירה כמו כשאין חציצה כלל].

והנה אמרינן במשנה (שם) דהאיסור היינו דוקא בפותח פתח לחצר השותפין, אבל בפותח פתח לרשות הרבים מותר, אע"פ בדצד השני דרשות הרבים יש כבר פתח חבירו, ומפרשין בגמרא (שם) דטעמא דאמר ליה דבלאו הכי הא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים.

והנה אמרינן דבלילה לא עוברים ברשות הרבים, דהרי לענין איסור יחוד אמרינן דהקולא דבפתח פתוח לרשות הרבים אין בה יחוד, לא נאמר בלילה, (ע' פתחי תשובה יו"ד ס"י כ"ב סק"ט), וכן בנר חנוכה אמרינן (שבת כ"א ב') דפרסומי ניסא איכא רק עד שתכלה רגל מן השוק.

ואם כן תיקשי, דאמאי אמרינן דמותר לפתוח פתח כנגד פתח ברשות הרבים, הרי אכתי יש היזק ראייה בלילה, דהרי עד עכשיו לא היה צריך להזהר לאצטנועי בלילה מבני רשות הרבים, אבל עכשיו שחבירו פתח מולו פתח יצטרך לזהר גם כל הלילה.

אלא יש לבאר, דאע"ג דלענין איסור יחוד ונר חנוכה אמרינן דלא כל כך עוברים אנשים ברשות הרבים בלילה, מכל מקום הרי קצת אנשים יכולים לעבור, ואם כן לענין היזק ראייה אמרינן דבין כך היה צריך לזהר מהקצת אנשים שעוברים.

וכן לענין הזורק אבן לרשות הרבים בלילה והזיקה, לכאורה גם בלילה הוה ליה שוגג קרוב למזיד ופטור מגלות, דצריך לחשוש שמא בכל זאת גם בלילה יעברו אנשים ברשות הרבים.

האם המדבר היה רשות הרבים

הנה להאמור תיקשי, דהרי אמרינן בגמרא שבת (ו' ב') דבזמן שישראל היו במדבר היה חשיב רשות הרבים, ואם כן היאך ילפינן מהכא דינא דאין פותחין פתח כנגד פתח, דהוה דין רק בחצר השותפין. ויש לדון בהאי קושיא בכמה אנפי:

א. תירוץ רשב"ם

הנה ברשב"ם בבבא בתרא (שם) הקשה קושיא זו, ותיירץ דדוקא במחנה לוי היה רשות הרבים, אבל מחנה ישראל דמי לחצר השותפין. וכך כתב בר"י קרקושא (למס' בבא בתרא בשיתת הקדמונים שם).

ונורווח את הימים שבינתיים.

ג. הגנבים לא ידעו

הנה בגמרא (נזיר כ"ג א', קידושין פ"א ב') ילפינן דאשה שהפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפר אלא התכוונה לעבור על נדרה, צריכה כפרה וסליחה. חזינן דאם עושה מעשה שחושב שהיא עבירה, אע"פ דבאמת אינו עבירה, אפילו הכי צריכין כפרה וסליחה.

ולפי זה יש לדון דחייבים להפרישם הגנבים, דהרי הגנבים לא ידעו שמתכוונים להאפיל על השכן שלא כדון, ואם כן לא התכוונו לגנוב כדי למנוע ממנו להאפיל, אלא התכוונו לגנוב שלא כדון, ואם כן צריכים כפרה וסליחה, ושוב נימא דינא דלאפרושי מאיסורא להגנבים. [וגם נהי דשרי לקחת האבנים, אבל צריך לשלם תמורתם וזה לא יעשו].

אך בפשוטו האי עבירה דכוונה לעשות עבירה, קילא העבירה דלהאפיל, ואם כן עדיפא להיות בשב ואל תעשה ולא להפרישם.

ואם כן עלה בידינו, שגם אחרים לא יפרישו את הגנבים דהפרשת המאפיל עדיפא.

ד. הגנבים רבים

וכי תימא שיפריש הגנבים מכיון שהם רבים העושים עבירה, אבל המאפיל הוה רק אחד, אך מכל מקום חטא המאפיל דהוה עבירה גמורה, חמירא גם מכמה עבירות דרק התכוונו לעבירה.

ויש לעיין אם קא נגעא בדברי הר"ן ביומא (ד' ב' מדפי הרי"ף ד"ה וגרסי') דאיירי באופן שמוכרח לאכול בשר משום פיקוח נפש, ויש לפניו ב' אפשרויות, או לשחוט בשבת או לאכול נבילה, דכתב הר"ן דכמה כזיתי נבילה חמירא, מכיון דהוה כמה עבירות, אע"פ דנבילה הוה איסור קל.

ולפי זה נימא דהכי נמי בנידון דידן, עדיף להפריש הגנבים דחמירא מכיון דהוה כמה עבירות, אע"פ דעיקר העבירה הוה עבירה קלה.

ה. אין להפריש כשמכוון לעצמו

הנה אשכחן בחפץ חיים (הל' רכילות כלל ט' סעי' י' בהג"ה) שהביא דעת הסמ"ע (ח"מ ס' תכ"א סק"ח) דאין להפריש חבירו מעבירה, כאשר באמת כוונתו לצורך עצמו.

ולפי זה העירוני, דנמצא דלא רק אמרינן דהגנבים האלו צריכים כפרה וסליחה, אלא אין להם זכות לאפרושי מאיסורא מכיון דאין כוונתם להפריש מאיסור, נמצא דאין להם זכות לקחת הלבינים, ואע"ג דכלפי שמיא גליא דלאחרים מותר, מכל מקום להם אסור, ואם כן נימא דבשבילם הוה גניבה גמורה, ושוב קודמת הפרשת הגנבים מאשר הפרשת המאפיל, שהם רבים והמאפיל רק יחיד.

אך אכתי קאמרו דמכל מקום המאפיל חמיר טפי מאשר הגנבים.

ו. אין בזה לאפרושי מאיסורא כלל

תו העירוני, דבספר חידושי ר' שמואל (ב"ב ס' י' סק"ג) כתב דבמצוות בין אדם לחבירו כשאין תביעת ממון, ליכא הדין של לאפרושי מאיסורא, והביאו שכן יש ללמוד מדברי הרא"ש (ב"ק פ"ט ס' כ"ה) גבי שלש אגודות. ולפי זה לא יהא דין לאפרושי מאיסורא על הגנבים להפריש המאפיל מלבנות. אמנם צריך עיון בגוף האי דינא מאי גרע בין אדם לחבירו.

ז. האם חייבים כפל

הנה יש לעיין לכשיתפסו הני גנבים, האם חייבים כפל, שהרי באמת מותר להם לגנוב. [ולא דברי חפץ חיים הנ"ל].

ועיין במשנת ר' אהרן (שו"ת ח"א ס' י"ח) דדן מהו במוכרח לגנוב משום פיקוח נפש, דבשלמא קרן חייב לשלם, דאין אדם מציל עצמו בממון חבירו בלא לשלם, אלא מהו לענין קנס. וכגון הטובח בהמה משום פיקוח נפש האם חייב ד' וה'.

והביא ראייה דחייב, מהא דמבואר בגמרא בבא קמא (ע"ו א') בשוחט קרבן של חבירו בפנים לשם בעלים חייב ד' וה', והרי במעשה השחיטה עשה המוטל עליו, דהרי הטביחה היתה כדון הזבח וגם עלתה לשם בעלים, ומה איכפת לו שלא חזרה קרן לבעלים. ואם כן הכי נמי בנידון דידן נימא דחייבין כפל.

אך יש לחלק, דהכא ליכא כפל, דלא דמי לטובח בשבת או לשוחט קרבן חבירו, דהתם רק מוכרח לגנוב, משא"כ הכא הרי יש לו זכות

להאי גניבה, דהרי עושה עם הלבינים שימוש שמזיק, והוה ליה כגונב דבר של עצמו, ואם כן ליכא כפל.

אך לפי המבואר בשם החפץ חיים באמת אסור לו לגנוב, ואם כן יתחייב כפל. [והרי דינא דהחפץ חיים איירי גם לענין תשלומין, אך באמת עיין בים של שלמה (ב"ק פ"ג אות כ"ז) דיש למילף דאף שלא ידע שהוא מפרש מאיסור אך באמת הפריש מאיסור פטור מלשלם, ואם כן אכתי יפטר מכפל, אלא אם כן נימא דדברי הים של שלמה דלא כהסמ"ע שהביא החפץ חיים].

בדין נזקי שכנים

הנה עובדא הוה שהיה לאדם מכשיר העושה רעש, ומסיבה שאינה תלויה בו הופעל המכשיר בשבת, והשכנים אינם יכולים לישון מחמת הרעש, וביקשו ממנו שילך להביא נכרי כדי שהנכרי יכבה את המכשיר.

וקאמר בעל המכשיר דלדידיה אינו מפריע, ואיהו לא הפעילו, ואם כן טוען שהשכנים יביאו הנכרי.

ומעתה הנידון על מי יש חובת הטרחה להביא נכרי:

א. האם מותר לומר לנכרי

הנה איירי בגוונא דמותר לומר לנכרי לכבות, דהנה בשבות דשבות לצורך מצוה שרינן, והכא הוה שבות דשבות, דהרי אע"פ דכיבוי המכשיר הוה מלאכת סותר או מכבה, מכל מקום הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אך יש לעיין אי חשבינן למלאכה שאינה צריכה לגופה כשבות, דהנה לחד גיסא, חזינן דבדליקה אסרינן לומר לנכרי לכבות אף במקום הפסד, ורק התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, (כמבואר בשבת קכ"א א', ובשו"ע סי' ש"ד סעי' כ"ו), וטעמא דהוה שבות חמורה.

אך לאידך גיסא, הא כתב במשנה ברורה (סי' ש"מ ס"ק ג') דבדיעבד שרינן לומר לנכרי לגזוז צפרניים בכלי לצורך מצוה, מפאת שבות דשבות, דהרי הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה. [ועיין בתשובות באר יצחק סי' י"ג].

ויש לבאר החילוק, דדוקא בכבוי אש שעושה פחם, ובוה אם רצונו בפחם יהא מלאכה דאורייתא, משום הכי הוה שבות חמורה, משא"כ בכל מלאכה שאינה צריכה לגופה. והכי נימא בכיבוי המכשיר שאינו עושה פחם, אם כן הוה ככל מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אך אף אם הוה מלאכה דאורייתא, הא כתב במשנה ברורה (סי' ש"ז ס"ק ע"ו) דבדרך רמז לנכרי, בלא צווי, שרינן כל דליכא כאן הנאה מהמעשה שנעשה עבורו.

ב. חייב לפנותו והפקירו

הנה כתב בחזון איש (למסכת בבא בתרא סי' י"ד ס"ק ט"ז) דבהיתה גפתו בראש גגו ונפלה ברוח שאינה מצויה אצל כותל חבירו, חייב לפנותה מדין נזקי שכנים, וכדאמרינן במשנה בבבא מציעא (ק"ז ב') מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו, ונפל באונס, חייב לפנותו.

וצריך לומר בטעמא, דאע"ג דמחייבין בנזקי שכנים רק בגירי דיליה, והכא הא לא קא עביד מידי, מכל מקום חשיבא גירי דממונו, ומשום הכי חייב לפנות.

ואייתי החזון איש פלוגתא בין תוספות (ב"מ קי"ח א' ד"ה אמר) לתוספות הרא"ש (שם) אם יועיל בזה שיפקירם.

ובפשוטו הוה הדין בנידון דידן, דכיון דאומר שלא איכפת ליה בהרעש אם כן הוה ליה כהפקירו, דפליגי אם אכתי חייב לפנותו.

ג. שורש פלוגתת תוספות והרא"ש

ושורש הפלוגתא אם מהני הפקר, היינו דדעת התוספות דהוה כדעלמא דכל הפקר בנפילת אונס לפני דהיה לו פנאי להסיר הנזק, שפיר פטור,

אבל דעת תוספות הרא"ש, דלא אמרינן דמפקיר נזקי לאחר נפילת אונס פטור, אלא לענין שאם הזיקו לאחר שהפקירו, משא"כ הכא דהנזק אירע כבר לפני שהפקירו בעת הנפילה, דכיון שנפלו על שדה חבירו כבר הוזקה השדה, אם כן לא מהני הפקירו.

ויש לעיין בנידון דידן למאי דמי, דלחד גיסא, הרי הרעש אכתי אינו מפריע לישון, ונמצא דהוה הפקר לפני ההיזק, אך לאידך גיסא הרעש החל כבר מקודם, נמצא דיש לומר דהוה היזק לפני ההפקר. ולענין דיש לומר כהצד הראשון, דבכהאי גוונא מודה הרא"ש לתוספות מכיון דאכתי הנזק לא התחיל בפועל. ונמצא דלכולי עלמא אינו חייב לפנות הרעש.

[וראיתי בספר משנת רבי אהרן (לרבינו אהרן קוטלר זצ"ל, הל' שכנים פ"י ה"ה סק"ו) דן בהאי מילתא דגירי ממונו. ועוד עיין בספר ציון במשפט (להג"ר אליהו ציון סופר שליט"א סי' י"ג) דאיתתי הא דאמרי רבנן בתראי אמתניתין דבבא מציעא דנפלו כתלו לחצר תבירן].

ד. נעשה הנזק על ידי פעולת אדם

ואכתי יש לעיין, דהא בגוונא דא אתעביד הנזק על ידי פעולת אדם, [כגון דאדם טס באויר באוירן במהירות גדולה ובזה קעביד קול באויר וזה הפעיל הצופר בדמכונית שכנגד גנבים].

והנה בנזקי ממון אם הוציא אדם אבן חבירו לרשות הרבים, ויכול הבעלים לסלקה, הוא פלוגתת קמאי, דלדעת תוספות (ב"ק כ"ט א') חייב הבעלים, ולדעת רמב"ן (ב"ק מלחמות, בדפי הרי"ף ט"ו א') חייב המוציא, כמבואר פלוגתתם בחזון איש (ב"ק סי' ב' ס"ק י"ט).

ואם כן יש לדון דהכי נמי בנידון דידן, דמכיון דאדם אחר הפעיל הרעש שלו, אע"פ דיכול לסלקה על ידי אמירה לנכרי, מכל מקום נימא דרק לדעת התוספות החיוב על בעל המכשיר, אמנם לדעת הרמב"ן החיוב אינו על הבעלים אלא על זה שהפעיל הרעש.

אך יש למידן כמה פרטים, חדא, הרי הכא איירי בנזקי שכנים, ויש לדון אם גם בנזקי שכנים דיינין להני כללי.

תו, הרי הכא האדם שהפעיל הרעש עשה כך רק על ידי גרמא, ויש לדון היכא דהוציא על ידי גרמא אם יודה רמב"ן שהבעלים חייב, ועיין בחזון איש (ב"ק סי' ה' סק"ז, וסי' ד' סק"ה).

תו, הכא הפעילו הרעש בשוגג או באונס, ויש לדון היכא דהמוציא היה שוגג או אנוס אי מודה רמב"ן. וצריך עיון בדברי הרמב"ן (שם) באורך.

ה. אינו חייב לטרוח יותר מדאי

תו יש לעיין, למה שכתבו תוספות (ב"ק ר"פ הכונס, נ"ה ב' ד"ה נפרצה) דבלילה אפילו נודע לו שנפרצה ויצתה הבהמה, אין לו לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה.

ואם כן נימא דהוא הדין בנידון דידן, אינו חייב לטרוח בלילה להביא נכרי לכבות הרעש. אך בפשוטו להביא נכרי למנוע ההיזק קילא.

[עוד יש חילוק דהתם בתוספות איירי רק בחשש שמא הצאן תזיק משא"כ הכא הנזק ודאי. אך יש לומר דאין לחלק כן, דממה נפשך אם חשיבא אחראי בנזקין, אם כן אפילו בספק, ואם לא אחראי, אפילו בודאי נמי לא].

מים המשטפים

הנה יש לדון ברואה שטף מים באים אליו, ועומד לשטוף שדהו, ויש לו אפשרות לעצור המים שלא יכנסו לתוך שדהו, אבל אם כן ישטפו המים את שדה חבירו. האם שרינן ליה להציל ממונו אע"פ שבזה יגרום היזק לחבירו.

וכתב בנימוקי יוסף (בבא בתרא פ"ק, בסוגיא דכלילא, ה' ב' בדפי הרי"ף) דאם לא הוחלט הנזק, כגון שהמים עדיין לא הגיעו לתוך שדהו, אז רשאי לסגור הדלת, אבל אם המים כבר אצלו, אינו רשאי לשופכם לשדה חבירו. וכך נפסק בשולחן ערוך (ח"מ סי' שפ"ח ס"ב בהג"ה עיי"ש בסמ"ע וגר"א). [ויש לעיין מהו כשהמים עדיין לא נכנסו לשדהו, אבל הוא יודע דודאי עתידים להיכנס. ולכאורה חשיבא לא הוחלט ורשאי לסגור הדלת].

ויש לעיין בהאי דינא בכמה אנפי:

א. להציל אדם

הנה מצאנו כך גם לענין להציל אדם מהפסד, דהנה כתב במהר"י בן לב (ח"ב סי' מ') דאם הוחלט הנזק אצלו, אסור להציל עצמו

מהנזק אם על ידי זה ינזק אחר.

כגון אם כבר לקחו הגויים אנשים ידועים וכבר נלכדו ברשתם, אסור לאדם שיש לו כח בהיכל המלך להשתדל לפוטרם, אם על ידי זה יזיק לאחרים, שיקחו אחרים בשבילים.

[ועיין בתשובות נודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' ע"ד עיי"ש) להגאון בן הנודע ביהודה, הביא נמי להאי פיסקא, וכתב שם דאפילו אם הנלכד אדם חשוב, והאחרים נערים קלים ועוברים על איזה מצוות, מכל מקום אין אנו רשאים להעניש אותם כפלי כפלים ככל חטאתם ולסכן אותם בידים].

אבל אם טרם הוחלט הנזק, שרי ליה להציל עצמו, כגון אם המלכות לא אמרה על איש ידוע, רק נקבה מספר אנשים, מותר להשתדל על פלוני שלא יתפסוהו.

ואייתי ראיה מסוגיא דיבמות (ע"ט א', ומובא בש"ד סי' קס"ג ס"ק י"ח) דמותר להתפלל קודם שקלט הארון למיתה, שלא יקלוט, אבל לאחר שהארון קלט למיתה, אין להתפלל שיפלוט דבזה ינזק אחר.

ב. האם איכא בזה מצוה

כתב בתשובות הגר"ש איגר (ח"ב אה"ע סי' ו' ד"ה ואשר) דנהי דבאופן דלא הוחלט הנזק, רשות איכא, מכל מקום מצוה לא ידענא מה אית ביה, כיון דבין ובין כך יהיה אחד נתפס.

ואמנם לענין היכא דלסדרי בקדימה עדיף הנתפס, אם כן איכא מצוה. ולכאורה שרי גם לחלל שבת.

ג. ספק היזק על השני

הנה יש לעיין דבשלמא כאשר נחלט עליו החשד, אסירא לפעול לחלצו מפאת דבזה יכנס אחר תחתיו, אך מהו בגוונא דאם יאמר שלא הוא, יש רק ספק היזק על אידך, האם שרי ליה.

וכתב בתשובות מהר"י בן לב (שם) דאם רק ספק אם יכנס אחר תחתיו, אזי מותר לחלצו, וגם מצוה איכא.

והנה מצאנו דפליגי בכעין זה, דהנה איתא במשנה באהלות (פ"ז מ"ו) דתינוק שיצא ראשו דהוה כלוד, ואם יולד התינוק אמו תמות, מכל מקום אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, ולא הוה רודף דמשמאי רדפי לה.

וכתב בתשובות נודע ביהודה (תנינא ח"מ סי' נ"ט) דכל זה בהוה ודאי בן קיימא, אבל אם הוה ספק השקול, קטלינן להתינוק, דזה ספק וזה ודאי. [והסכים בזה להגאון רבי ישעיה פיק, ורק סובר דבסתמא הוה בן קיימא מפאת רוב, ומשום הכי אין נוגעין בו]. אך בתשובות הגאון רבי שלמה איגר (ח"א כתבים סי' י"א) נקט דגם בספק אין נוגעין בו.

והנה בשלמא להנודע ביהודה אתי שפיר פיסקא דמהר"י בן לב, דאם הוה רק ספק אם השני ינזק, אז מותר לחלץ עצמו, אלא אף להגאון ר' שלמה איגר יש לומר דמודה למהר"י בן לב, דהתם הורג בידים, משא"כ הכא דהוה רק גרמא, אם כן יש לומר דבספק מותר. [ולמהר"י בן לב יש לעיין היכא דאם יחלצו הודאי יש ספק שיתפסו שנים, האם נמי שרינן, ולכאורה הדין נותן כן, דאין ספק מוציא מידי ודאי, אף ב' מסופקים וחד ודאי].

ועיין בבס"פ הקדשים (ח"מ סי' קס"ג על השי"ד ס"ק י"ח) דדוקא בודאי הפסד, וכן בגליון מהרש"א (יו"ד סי' קמ"ז).

ד. אצלו הנזק יותר גדול

הנה יש לדון מהו אם המים כבר אצלו, אלא אצלו הנזק גדול, ואצל חבירו הנזק קטן, האם יהא מותר לדחות המים לחבירו על מנת לשלם.

ובסמ"ע (ח"מ סי' ש"ח) מבואר דתליא דאם ידעינן דחבירו אינו רוצה, אזי בפלוגתת קמאי, אבל אם אינו כאן, אזי שרינן דיש לומר דתלינן שמסכים.

ה. לענין לשון הרע

הנה יש לדון מהו בשואלים אותו אם עשה המעשה, ויש חשד רק על שנים והוא אחד מהם, ואם יאמר שלא הוא ממילא יובן שהשני עשהו, ונמצא שסיפר לשון הרע על חבירו,

וכתב בחפץ חיים (במ"ח סוף הלכות לשון הרע) דתליא, דאם החשד כבר נחלט עליו, אסור לגלות, דאסור להזיק השני כדי להציל עצמו מהיזק, אבל אם עדיין לא נחלט עליו, מותר, ויליף לה מדברי הנמוקי יוסף הני"ל.

[והיינו בתנאי דהשני עשה כהוגן, אבל אם השני עשה שלא כהוגן, אם כן בכל האופנים שרי לספר על עצמו שהוא לא עשהו, דלאו כל כמיניה דחבריה להתנהג שלא כהוגן ולגרום שיחשדו בו].
ויש לעיין בהפסדו גדול ושל חבירו קטן, האם יהא מותר לספר שהוא לא עשהו, וישלם לו ההפסד, [כאשר חבירו אינו לפנינו].
ויש לומר דאומדנא שכתב הסמ"ע לא נאמרה בכהאי גוונא, דהרי לא ניחא ליה לאדם שיאמרו עליו דברים שאחרים מקפידים עליו. [ואם כן הנידון רק משום תנאי בית דין שהוא אף בעל כרחו, וזה בפלוגתא וכהנ"ל באות הקודם].
[תו יש לעיין לענין לשון הרע, כעין מה הסתפקנו לעיל באות ג', האם מותר ליה לומר שלא הוא כאשר כבר נחלט עליו וספק אם ינוק אחר, ולעני"ד היה נראה דשרינן, דשפיר דמי לגונא דמהריב"ל].

חייך קודמים

הנה כתב בכסף הקדשים (חו"מ סי' קס"ו על הש"ך סק"ח) דאע"ג דאם הוחלט הנזק אצל אדם אחד, אסור לדחותו לאדם אחר, מכל מקום איהו עצמו רשאי. וכגון אם נגזר עליו למיתה, ואם יברח יהרגו אדם אחר, מכל מקום איהו עצמו שרי לברוח, דחייך קודמים. וכך כתב בגליון יד אברהם (יו"ד סי' קנ"ז סע' א'). אמנם כל זה רק בנפשות אבל לא בנזקין.

ויש לדון בהאי יסוד בכמה אנפי:

א. קדימת שנים לאחד

הנה יש לומר דאם שנים בסכנת מוות שהוחלטה עליהם, ואם השלישי יצילם, יהרגו אדם אחד זולתם, נמי שרינן, דאם חייך קודמים מהני, הכי נמי קדימת שנים לאחד. אך דילמא יש לחלק דרך בחייך קודמים שרינן, וצריך תלמוד.

ב. להטות מכונית

הנה איתא בירושלמי (פ"ח תרומות ה"ד, ומובא בר"ש משנה י"ב, ונפסק בשו"ע יו"ד קנ"ז ס"א) דאם הנכרים אומרים דאם לא ימסרו אדם להריגה, יהרגו כמה אנשים, מכל מקום אסור למסור, דאסור לעשות פעולה בידים למסור אדם להריגה.

אמנם כתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ט) דבכגון מי שנוהג במכונית, ונתקלקלה המכונית ואינו יכול לעוצרה, ואם תמשיך לנסוע במורד ההר תהרג אנשים רבים, אבל אם יטה המכונית הצידה יהרוג רק אדם אחד, דיש לומר דשרי להטותה, דאין ההצלה על ידי הריגת אידך, דהרי אף אם לא היה אדם שם היו הרבים ניצולים, אלא הטיית המכונית חשיב פעולת הצלה דהרבים, רק ממילא האדם היחיד נהרג בו. ואינו דומה להירושלמי הנ"ל, ששם ההצלה על ידי מיתתו.

והנה אין ראייה לזה מפיסקא דיד אברהם וכסף הקדשים, [וכהנ"ל באות א' דיש לומר דאיידי גס להציל שנים ולא רק אחד], דהתם הוא רק

בורח ועל ידי זה ימותו השני, משא"כ הכא ההריגה על ידו.

ג. להטות הציל עצמו

הנה לדעת החזון איש יש לומר דמותר להטות המכונית, לא רק כדי להציל כמה אנשים, אלא גם כדי להציל עצמו אע"פ דבהטייתו יהרוג אדם אחר, דחייך קודמין. ויש לעיין אם מותר גם אם עכשיו יהרוג כמה.

ד. ע"ד החריפות

הנה על דרך החריפות, יש למיין בהא דאמרינן בגמרא בבא קמא (כ"ו א') דרך שור ההורג אדם חייב כופר, אבל אדם ההורג אדם אחר אינו חייב כופר, דילפינן מקרא 'עליו' ולא על האדם.
והקשו קמאי (תוספות שם ד' א' ד"ה כראי) אמאי בעינן קרא דפטור מכופר, תיפוק ליה דהרוצח חייב מיתה וממילא פטור מממון של כופר מפאת דינא דקם ליה בדבריה מיניה. [וגם בשוגג אמרינן קם ליה בדבריה מיניה מתנא דבי חזקיה].

ומעתה לאור האמור, יש ליישב קושיית תוספות, דהא משכחת לן שהורג בהיתר, ואם כן לא יתחייב מיתה, ומכל מקום יתחייב לשלם כופר, והיינו בכגון היכא דהטה המכונית להציל אדם והזיק נכסים, דבשלמא לענין חיוב מיתה, אינו חייב דחייך קודמין, אבל לענין חיוב ממון חייב לשלם, דהרי לענין ממון לא אמרינן דחייך קודמים, אלא אמרינן דאם הוחלט הנזק על אחד אין לדחותו להשני. [ויש לומר דיכול לגבות מהניצלים וכמו בפדיון שבויים].

[וכל זה אם כופרא ממונא, ואם כופרא כפרה, יש לומר דלא שייך. אך אם כופרא כפרה כתבו קמאי דאין קם ליה בדבריה מיניה].

הזיק וגם הועיל

לאדם שלא היה מים חמים, והזמין לתקן הדוד שמש, והגיע הפועל לדירה מספר 14, ותיקן הדוד שכתוב עליו מספר 14, ונתברר שתיקן לדירה אחרת ולא היה מקולקל, אך אמנם יועיל לאחר זמן. והשתא לכאורה השני חייב כמחיר תיקון של אחר זמן.

אך יש לדון, דהרי החליף הדוד לגמרי, ונמצא דאין לדונו כיורד, אלא כגנב, שחייב להשיב לו הדוד שלקח ממנו.

אך יש לומר דבאמת דינו כיורד, דהרי הפועל פטור מלשלם על ההחלפה, מפאת דדמי לדינא דפרה שאולה, [דהיינו דבגניבה באונס פטור מלשלם], ואם כן עכשיו הוה ליה יורד.

והיינו כגון מי שדרך על חפץ של חבירו שהיה בכביש, דמיפטור מלשלם עלה, ועכשיו תיקנו, פשיטא דהוה ליה יורד.

אך אטו מי שבטעות הכה את חבירו ופטור על ההכאה דהוה אונס גמור, ואחר כך הביאו לבית החולים, האם יוכל לחייבו לשלם משום נהנה.

עניי שבת

כמהר"ש בשם מהר"ם, ולא תברך. [ומצד דאסור ליהנות, הא יש אור של היתר].

ואע"פ דהוה לילה גמור, ואסור אמירה לעכו"ם, אך יהא על ידי רמיזה ולא באמירה. ולומר דלדעת מהר"ש מהני רק אמירה לנכרי, ולא רמז לנכרי, אין סברא זו מכרעת.

לרמז לנכרי

יש לעיין היכא דיש דליקה דשרינן לומר לנכרי כל המכבה אינו מפסיד, אם מביא לשם נכרי ואינו אומר לו מאומה, והנכרי מצביע על האש, [והיינו דכוונתו לשאלו אם לכבותה],

האם שרי ליה לנענע בראשו כלפי מטה, כמשיב הן, האם אמרינן דכיון דאין אומר לו להדיא שוב שרי, וכמבואר במשנה ברורה (סי' ש"ז ס"ק ע"ו) בשם תשובות מהרי"ט, דכל שאינו אומר בדרך צווי מותר בדרך רמז.

והדעת נוטה דזה חשיבא אמירה מפורשת, אך לא אדע.

לא הדליקו נרות

עובדא הוה שלא הדליקו נרות, ובאו לשאול אחר צאת הכוכבים האם לומר לנכרי להדליק:

והנה במשנה ברורה (סי' רס"ג ס"ק כ"א) אייתי בשם מהר"ש בשם מהר"ם, דכשיש חופה בערב שבת ומאחרין בה עד אחר שקיעת החמה, והאשה אינה רוצה להדליק ולקבל שבת לפני החופה שמא תצטרך לעשות עוד איזה דבר האסור בשבת, אם כן יש תקנתא דכשהוא עדיין בין השמשות אחר החופה תאמר לנכרי להדליק, דהרי לא גזרו על שבות בין השמשות לצורך מצוה, והיא תברך.

ומביא המשנה ברורה דתמהו האחרונים על זה, דהא אין שליחות לנכרי, ואם כן היא אינה מדלקת ואיך תברך, ואפילו ישראל המצוה לחבירו להדליק, דעת הדרך החיים דהמצוה לא יברך רק המדליק, כל שכן בזה דהאשה לא תברך.

ומעתה בנידון דידן דליכא תקנתא אחריתא, יש לדון אם למיעבד

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב.
פקס 0737263949 טל 035703949
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת בלק

"לא הביט און ביעקב"

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עימו ותרוצת מלך בו". (פרק כ"ג פסוק כ"א).

תמיד צריך לראות את השני בעין טובה, ולא לראותו תמיד בצורה שלילית.

והנה בזכות המעלה הזו של עין טובה לשמוח בשמחת חברו ולראות במעלותיו, אפשר לזכות להתעלות מאוד מאוד, ולהשיג השגות גבוהות עד מאוד. והראיה לכך הוא אהרן הכהן, שכאשר הקב"ה אמר למשה רבנו בסנה, ללכת למצרים להוציא משם את כלל ישראל ממצרים, כתוב בפסוק שבתחילה במשך שבוע שלם משה רבנו סירב לקבל את השליחות. ואת הטעם כתב רש"י בפרשת שמות (שמות, פרק ד' פסוק י'), "שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה". ובסוף כתוב בפסוק (פסוק י"ד) "ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא, וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו". ופרש"י, "וראך ושמח בלבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב". מבואר ברש"י שבזכות זה שאהרן הכהן לא הקפיד על משה שעלה לגדולה יותר ממנו, אלא להפך הוא עוד שמח בלבו, זכה להלביש את החושן על הלב.

והנה מעלת החושן היא רבה עד מאוד, שכל זכרון של כלל ישראל לפני הקב"ה בא בזכות החושן, כמו שכתוב בפסוק בפרשת תצווה (שמות, פרק כ"ח פסוק כ"ט) "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו בבואו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד". רואים בפסוק שכאשר אהרן הכהן נכנס אל הקודש עם החושן, כל כלל ישראל זוכים בזכות זה שיכוא זכרונם לפני הקב"ה, וישפיע להם שפע רב מטובו הגדול. וכל הזכות הגדולה הזו שזכה אהרן הכהן להביא את זכרון כלל ישראל לפני הקב"ה היתה בזכות זה שראך ושמח בלבו, שרק מי שיש לו טוב עין בצורה מופלגת, הוא יכול לברכך ולהשפיע שפע טוב מהקב"ה. רואים מזה כמה אפשר לזכות בזכות מידת "טוב עין" בזכות זה שדן תמיד את הבריות לכף זכות, ולא רואה אותם תמיד בצורה שלילית. (וע"ע תוספת דברים בזה ב"שלמים מציון" לפרשת שמות תשע"ו).

שמעתי בשם רבי חיים מצאנז' ביאור נפלא בדרך דרוש, "לא הביט און ביעקב" - אדם שלא רואה און ביעקב, שאינו מחפש תמיד למצוא חסרונות בחבריו, אלא תמיד כשרואה בני אדם הוא מתבונן על הצד הטוב שבהם, ומשבחם ומפארם על מעלותיהם הטובות. וגם כשרואה איזה חסרונות הוא דן את חברו לכף זכות, ולא מזלזל בו על כל דבר קטן. מי שמתנהג כך הוא זוכה להנהגה מיוחדת מהקב"ה, הנהגה של ה' אלוקיו עימו ותרוצת מלך בו - שמקבל סייעתא דשמיא מהקב"ה בכל מעשיו ודרכיו, ומצליח בכל עניניו בצורה הטובה ביותר".

אין לנו סחורה כזו

פעם ניגש אחד אל מרן החזון איש זצ"ל, ודיבר עימו הרבה מאוד זמן על עניניו. כשסיים את השיחה, התנצל אותו אדם בפני החזון איש על זה שהאריך מדי הרבה בשיחה, ואמר "אני מקווה שאין לרב קפידא עלי שהארכתי בשיחה הרבה זמן".

ענה לו החזון"א, "אני לא יודע איך מקפידים, סחורה כזו של קפידא אינה מצויה אצלנו במחסן". החזון"א בכל דבר ראה רק את הטוב, וכשרואים טוב אין על מה להקפיד ולכעוס.

כמה לבנות שיניה

בחובת הלבבות (שער הכניעה פרק ו') כתוב, "ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאוד. ואמרו לו תלמידיו, כמה מסרחת נבלה זאת. אמר להם, כמה לבנות שיניה. ונתחרטו על מה שסיפרו בגנותה, וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כל שכן באדם חי, וכיון שהוא טוב לשבח נבלת כלב בלובן שיניה, כל שכן שהוא חובה לפי זה לשבח אדם משכיל ומבין. והיתה כוונתו להוכיחם, שלא ילמדו לשונם לדבר רע, וישוב להם טבע. וכן כשילמדו לשונם לדבר טוב, ישוב להם טבע קבוע וכו'".

מבואר בדבריו חידוש גדול, שגם בשעה שאדם רואה דברים גרועים, כמו נבלה מסרחת של כלב, הרי הוא צריך לחפש בזה את הטוב, את השינים הלבנות שבה. וכותב החובת הלבבות שכל שכן כלפי בני אדם

"כי לא נחש ביעקב - אין מזל לישראל"

"כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". (פרק כ"ג פסוק כ"ג).

מה היא גזרת המקום, או אורים ותומים מגידים להם וכו'.

כל המנחש - לו נחש

מבואר בדבריו רש"י שהטעם שכלל ישראל ראויים לברכה הוא מפני שאין בהם מנחשים וקוסמים, שזו סיבה שתחול עליהם ברכת ה'. שכאשר אדם אינו בוטח בה', אלא בכל דבר ודבר הוא שואל ודורש בנחש ובקסם מה עתיד להיות ואיך להשמר ממנו, זו סיבה שהקב"ה

ופרש"י, "כי לא נחש ביעקב, כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים. כעת יאמר ליעקב וגו', עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתך לעין כל, שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מה פעל אל וכו'. דבר אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד, אלא לשון הוה, אינן צריכין למנחש וקוסם, כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נאמר להם על פי נביאיהם

מסיר ממנו את השגחתו וסופו שיתקיים בו דברי המנחשים והקוסמים. אבל כלל ישראל שבוטח בשם ה', מובטח לו שינצל מכל זה ותחול עליו ברכת ה'.

ודבר זה מפורש בגמ' בנדרים (דף ל"ב א'), דאיתא בגמרא "אמר רבי כל המנחש לו נחש, שנאמר כי לא נחש ביעקב. והא בלמ"ד אל"ף כתיב? אלא משום מדה כנגד מדה. תני אהבה בריה דרבי זירא, כל אדם שאינו מנחש, מכניסין אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו'".

ופירש הר"ן, "כל המנחש לו נחש, שהנחשים והקסמים רודפין אחריו שנוזק בכל דבר וכו'". ובהמשך דברי הגמרא שמכניסין אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אינם יכולים להכנס בתוכה, מפרש הר"ן שזהו מדה כנגד מדה, שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים לידע העתידות אלא בוטח בהקב"ה, משום הכי הקב"ה מגלה לו רזי עולם שאינם גלויים למלאכי השרת.

מאן גרם ליה דיפול

והנה בירושלמי בשבת (סוף פרק במה אשה), מביא מעשה על זה מגר צדק, שכאשר דרש בכוכבים ומזלות זה עצמו גרם לו שיסתכן, וכאשר חזר ובטח בשם ה' ניצל בדרך נס ופלא מהסכנה. וכתב ר' חונה משתעי הדין עובדא (מספר מעשה זה), חד גיור הוה איסטרוולוגוס (גר אחד היה אסטרוולוגוס - חוזה בכוכבים), חד זמן אתא בעי מיפיק (פעם אחד רצה לצאת לדרך), אמר כדון נפקין (אמר בלבו וכו' עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי אצטגניניו). חזר ואמר כלום אידבקת בהדא אומתא קדישתא לא למיפרש מן אילין מיליאי (כלום נתדבקתי באומה הקדושה הזאת אלא להיות פרוש מן דברים כאלה, כדכתיב ואתה לא כן נתן לך ה' שלא תשמע אל מעוננים ואל קוסמים), ניפוק על שמיא דברייך (נצא ונבטח בשם הבורא ברוך הוא). קריב למכסח יהב לה חמרה ואכלה (כשהיה בדרך היה קרוב להיות נשחט ונאכל מחיה רעה אחת, ונתן לו החמור שלו ואכלה ומתוך כך ניצל וברח לו).

ומסיים הירושלמי, "מאן גרם ליה דיפול בגין דהרהר, מאן גרם ליה דאישתיזיב בגין דאתרחץ על ברייה". פירוש, מי גרם לו שיפול ויבא לידי סכנה, בשביל שהרהר לילך אחר נחש. ומי גרם לו שניצל בשביל שחזר בו ובטח על בוראו, והלך בדרך.

ובהמשך הירושלמי מביא את הפסוק "כי לא נחש ביעקב" ולומד מזה שכל המנחש סופו לבוא עליו. רואים מזה שהסיבה היחידה שאותו אדם נכנס לסכנה ובאה אליו חיה רעה, היתה משום שלא בטח בשם ה', אלא דרש בחכמת הניחוש והמזלות לראות אם הזמן הזה הוא טוב לצאת לדרך או שהוא זמן סכנה. ואילו מלכתחילה היה בוטח בשם ה' בכל לבו, לא היה נכנס לסכנה, ולא היה צריך להפסיד את חמורו.

בטחו ותפלטמו

והנה כאשר אדם לא דורש ולא חוקר אחר העתידות, אלא מאמין ומשריש בלבו את הידיעה האמיתית, שכל המעשים הבאים עליו הם אך ורק בהשגחה פרטית מידו יתברך, ו"כל דעביד רחמנא לטב עביד", הרי עצם האמונה הזו היא סיבה שיזכה לראות את ישועת ה' בכל מצב ובכל ענין. ואפילו בעת שעומד במצבים קשים, שבמבט שטחי לא רואה בהם פתח של הצלה שמשם תבוא הישועה, צריך להמשיך ולבטוח בה' שאל יעזבנו ואל יטשנו, והרבה דרכים למקום להושיע. ובזכות האמונה בה' הקב"ה מושיע, כשלפתע נפתחים פתחים חדשים שלא חשב עליהם מראש, ומשם צומחת לה הישועה.

ובפסוק בתהילים (פרק כ"ב) כתוב, "בך בטחו אבותינו, בטחו ותפלטמו". ויש לבאר "בך בטחו אבותינו" - אבותינו בטחו בהקב"ה עוד לפני הישועה, בזמן שהיו בצרה ובדוחק רב, הם לא חשבו להצליח ולצאת ממצבם הקשה בכוחות עצמם, אלא אך ורק בך בטחו, שבטחו בהקב"ה. ובזכות הבטחון הזה זכו, בטחו ותפלטמו - שזה היה הכח והסיבה שנושעו מצרתם."

ובעת יציאת מצרים כאשר המצרים רדפו אחריהם, וכלל ישראל הגיעו

אל ים סוף, ולא יכלו לעבור בים, הרי כלל ישראל בטחו בהקב"ה בבטחון עצום ונשגב שיוכלו לעבור בתוך הים. ומתוך הבטחון הזה הם קפצו למים באמונה שלמה שיעשה להם נס, ובזכות זה נעשה להם נס "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", שנבקע להם הים.

*

אין מזל לישראל

והנה בכלל ישראל הנהגת הקב"ה היא אחרת מכל האומות, שאפילו במקום שכבר נגזרה ח"ו גזירה, הרי כאשר האדם עושה מצוות ומעשים טובים, בזכות המצווה הקב"ה מעביר את הגזירה ומבטלה.

ובגמ' בשבת (דף קנ"ו ב') הגמרא מביאה כמה עובדות שרואים בזה שאין מזל לישראל, שאפילו במקום שלפי המזלות והנהגת הכוכבים צריך לבוא על האדם מצב לא טוב. הרי אם הוא מוסיף זכויות ומעשים טובים, הקב"ה מרחם עליו ומשנה בעבורו את ההנהגה וניצול מאותו ענין לא טוב שהיה צריך לבוא עליו.

והגמרא מביאה מעשה עם שמואל ואבלט, ששמואל ישב עם אבלט שהיה חכם גוי חוזה בכוכבים, ואבלט אמר על אדם מסויים שעבר לידם שהוא כבר לא יחזור לכאן חי שיכיש אותו נחש וימות, ושמואל אמר לו שאם אותו אדם הוא ישראל הוא יחזור חי, שאין מזל לישראל ובזכות התפילה והמצוות הוא ינצל. ובסוף ראו את האדם הזה חוזר, ומצאו בתוך החבילה של הקנים שלו נחש מת. וסיפר להם שבאותו יום עשה צדקה עם אדם שלא היה לו מה לאכול, ונתן לו ממאכלו בדרך כבוד שאף אחד לא הרגיש שנותן לו כדי שלא יתבייש. ושמואל אמר לו שבזכות המצווה ניצל ממיתה. ומובא בגמרא "נפק שמואל ודרש, וצדקה תציל ממוות, ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה".

רואים מזה שהקב"ה שינה את ההנהגה כלפי אותו אדם והצילו ממיתה, ואפילו שלפי המצב אותו גוי ראה בכוכבים שהוא הולך למות, בכל זאת כשעשה צדקה הקב"ה שינה את ההנהגה והצילו מהמיתה.

עוד מובא בגמרא בשבת, שרבי עקיבא אמרו לו החוזים בכוכבים שבאותו יום שבתו תכנס לחופה, יכיש אותה הנחש ותמות. "הוה דאיגא אמיתלא טובא" - רבי עקיבא היה דואג מכך מאוד. ונעשה לה נס, שבחילה כאשר הכניסה את התכשיט של זהב שיש בראשו מחט, לתוך הקיר (שהנוהג היה שהיו תוחבים את התכשיטים בתוך הקיר, שזה היה המקום שהניחו בו את התכשיטים), הרי בדיוק באותו מקום עמד הנחש, והמחט נכנסה לראש הנחש ונהרג. ובבוקר כשנודע המעשה לר"ע, שאל אותה איזה מעשה טוב עשית, שבזכותו ניצלה ממוות, ואמרה לו שהגיע לחתונה עני ולא היה לו מה לאכול, והיא נתנה לו את האוכל שהיה מיועד לה. וכששמע כך ר"ע יצא ודרש כדברי שמואל, שהצדקה מצילה ממיתה, ולא ממיתה משונה אלא אפילו ממיתה עצמה. מהמעשה הזה רואים את אותו יסוד הזה שהנהגת הקב"ה כלפי ישראל שונה מכל האומות, וכאשר אדם זוכה במעשיו הטובים, הקב"ה משנה לו את ההנהגה. ולכן אפילו שלפי הנהגת העולם היה צריך להיות שהבת תמות ביום החופה, כמו שראו החוזים בכוכבים, וכמו שבאמת למעשה הנחש כבר עמד בביתה מוכן ומזומן להורגה. אבל כיון שעשתה מעשה צדקה באותו יום, הרי היא ניצלה מהמוות, והקב"ה שינה בעבורה את ההנהגה, והנחש שכבר עמד להכיש את. (ובתחילה רבי עקיבא דאג מאוד מדבריהם של החוזים בכוכבים, משום שאם הם ראו כך בחכמת הכוכבים, זה אומר שכך ראוי להיות כפי ההנהגה שהם רואים בעולם. אבל ראוי לדעת שבזמננו אין לחוש מדבריהם של הגויים שחוזים בכוכבים, משום שהיום מעורב בדבריהם הרבה שקר, וגם כשרואים דבר מה, הרבה מהמראות הם מראי שקר, ואין דבריהם דברי בר סמכא, ואין לנו לחוש ולדאוג מדבריהם כלל וכלל).

מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח

והנה מכל זה עלינו ללמוד בעת הזו של עיקבתא דמשיחא, שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, החובה המוטלת עלינו בשעה זו היא אך ורק לעשות רצונו של מקום. זה הדבר היחידי שישמור עלינו ויציל

אותנו מכל הדברים הקשים שנאמרו על הזמן הזה.

ובגמ' בסהדרין (דף צ"ח ב') איתא, "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". והחפץ חיים אמר על זה, שאם חז"ל נתנו לנו את העצה הזו כדי להנצל מחבלו של משיח, זה אומר שזוהי העצה היחידה הטובה ביותר והמועילה ביותר, כדי לזכות להנצל מחבלו של משיח. והוסיף ואמר שאפילו אם יתקבצו כל הראשונים והאחרונים למקום אחד, הם לא יוכלו לתת עצה יותר טובה מזה. וממילא החיזוק הגדול ביותר שעלינו להתחזק בו הוא "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", ובזכות זה נזכה לשמירה עליונה מהקב"ה שלא יארע לנו שום צרה וצוקה.

עץ חיים היא למחזיקים בה

וידועים דבריו של ה"נפש החיים" שכתב (שער ד' פרק ל"ג) בענין החיזוק בתורה, איך ובאיזה צורה צריך להתחזק בה, וכתב "ואמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו', כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו, כי אילו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן

"במעלת וסגולת מצוות קריאת שמע"

חזק, ודאי יאמץ כח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכח כחו, ולא ירפה ידי הימנו אפילו רגע אחד, אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע אחד וירפה ידי מהתאחז בו יטבע תיכף. כן התורה הקדושה נקראת עץ חיים אילנא דחיי, שרק אותו העת שהאדם אחוז באהבתה ועוסק ומהגה בה בקביעות, אז הוא חי החיים האמתיים העליונים קשור ודבוק כביכול בחי העולמים יתברך שמו, דקב"ה ואורייתא חד, ואם ח"ו יזניח תלמודו ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי העולם והנאותיו, הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים וטובע עצמו במים הזדונים ר"ל.

וכפי כמה שהאדם יתחזק בתורה להחזיק בעץ החיים, כך יזכה שיושפע לו חיים, וינצל מכל הדברים הרעים.

[הדברים נאמרו בחשון תשנ"ו, בעת שהפיצו שמועות משמועות שונות בשם מקובלים, ובשם אוטיסטים, שאמרו על תאריך מסויים באותו חודש שתתחיל בו מלחמת גוג ומגוג. והמשיכו להפיץ עוד שמועות משונות בשמם, והיו הרבה שנבוכו מאוד מזה].

"והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, והמה בוכים פתח אוהל מועד". (פרק כ"ה פסוק ו').

ותועלת רבה, אחד כי בזה יתעורר זכותן של ישראל שמקבלין עליהן עול מלכותו של הקב"ה בכל יום וינצלו מכמה מאורעות רעות על ידו. ורמז לזה מה שאמרו חז"ל על הפסוק, ואמר להם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו', שאמר להם הקב"ה לישראל שאפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרים בידם וכו'". מבואר בדבריו שהזכות של קריאת שמע, עומדת לישראל בכל עת להוסיף ולהרבות בזכותם, ולכן יעץ רבי נחום מהוראדנא לחיילים בצבא שבזמן המלחמה יחזרו הרבה על הפסוקים של אחדות ה' כמו "שמע ישראל", שזו הדרך היחידה להגדיל את כוחם של ישראל.

ויגש הפלשתי השכם והערב

עוד מצינו במעלת קריאת שמע שמחזק את כוחם של כלל ישראל, בגמ' בסוטה (דף מ"ב ב'), שהגמרא מביאה את המעשה עם גלית הפלשתי שהגיע להלחם בכלל ישראל, והיה יוצא יום יום (במשך ארבעים יום) כנגד המחנה של כלל ישראל ומבקש מהם שיביאו אדם אחד מתוך עם ישראל, שיעמוד וילחם עימו ומי שינצח את השני, הוא ינצח במלחמה עם פלשתים. וכתוב בפסוק "ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום", שבמשך ארבעים יום יצא אל כלל ישראל בבוקר ובערב, וביזה אותם על זה שאין בהם גיבור כמותו שיכול לנצחו.

ובגמ' בסוטה איתא, "ויגש הפלשתי השכם והערב, אמר ר' יוחנן כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית". מבואר בגמרא שהסיבה שיצא כל יום דווקא בבוקר ובערב, היתה כדי שכלל ישראל יהיו טרודים בדבריו ולא יקראו קריאת שמע, שהיה יוצא בדיוק בזמן קריאת שמע בבוקר ובערב, מתוך מטרה שיתבטלו מקריאת שמע.

ובספר "שיחות החפץ חיים" (עמוד קס"ו אות ע"ח) כתב, "מה גדול כוחה של קריאת שמע בזמנה, אפשר לראות מגלית הפלשתי, בגלית כתוב ויגש הפלשתי השכם והערב, אומרים חז"ל כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית. הוא עשה זאת כיון שע"י כן נחלש הכח של בני ישראל אם הם אינם קוראים קריאת שמע בזמנה וכו'".

וראים מזה שאפילו גוי פלשתי ידע שהזכות של קריאת שמע מעמידה ומחזקת את כל כוחם של כלל ישראל, וכשזה יחסר יתמעט כוחם, ולכן יצא במיוחד בזמן קריאת שמע כדי לבטל מהם את המצווה הזו.

ומעתה שמעתי מהגר"פ ברזל שליט"א שמוכן מאוד דברי התרגום יונתן, שבשעה שהתמעט כח הקדושה בכלל ישראל והיו כאלו שנשכחו בבעל פעור ובכנות מדין, ובנוסף לזה הגיע זמרי בן סלוא עם כזבי בת נשיא מדין אל משה, בשאלה זו אסורה או מותרת? ונתעלמה ההלכה ממש רבנו. הרי כל עדת בני ישראל שעמדו בפתח אוהל מועד הרגישו שהמצב קשה מאוד, וכח הקדושה עכשיו הוא ברפיון גדול. וכדי לרומם ולחזק את כח הקדושה ואת כל כח הכלל בכללותו, עמדו מיד וקראו

ופרש"י, "לעיני משה, אמרו לו משה זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך וכו', כדאיתא התם. והמה בוכים, נתעלמה ממנו הלכה כל הבעל ארמית קנאים פוגעים בו געו כולם בבכיה וכו'".

ובתרגום יונתן כתב, "והא גבר מבני ישראל אתא וכו', וכן אמר למשה מה דא למקרב לגבה, ואין אמר את דאסירא היא הלא את נסיבת ית מדיינתא ברת יתרו, וכדי שמע משה רתח ואשתלי, ואינון בכיין וקריין שמע וקיימין בתרע משכן זמנא".

מבואר בתרגום יונתן שבשעה שהתעלמה ההלכה ממש רבנו, כלל ישראל בכו וקראו קריאת שמע.

ולכאורה יש לעיין מדוע קראו באותו זמן קריאת שמע, מה מועיל קריאת שמע לעזור למצב שהיו בו כלל ישראל בשעה ההיא.

זכות קריאת שמע מועילה לנצח במלחמה

ונראה לומר דהנה בשעה שכלל ישראל יוצאים למלחמה כתוב בפסוק בפרשת שופטים (דברים, פרק כ' פסוק ב'-ג'), "והיה כקרבכם אל המלחמה וגשגש הכהן ודבר אל העם. ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם". ופרש"י, "שמע ישראל, אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם".

ודברי רש"י הללו הם מהגמ' בסוטה (דף מ"ב א') דאיתא בגמרא, "ואמר אליהם שמע ישראל, מאי שנא שמע ישראל, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אמר להן הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם".

מבואר שהזכות של קריאת פרשת שמע ישראל, היא כל כך גדולה שהיא היא עומדת לכלל ישראל לנצח במלחמה. ובשעה שיוצאים למלחמה הכהן עומד ומדגיש את זה לכלל ישראל, שידעו שאפילו אם אין בהם אלא זכות קריאת שמע, כבר מובטח להם הניצחון במלחמה שאין הם נמסרין ביד אויביכם.

וראים מזה שבקריאת שמע יש סגולה מיוחדת לרומם את כוחם וזכותם של כלל ישראל מעלה מעלה, וממילא גם אם אין בהם אלא זכות זו של קריאת שמע הרי הם בטוחים שהקב"ה יושיע אותם במלחמה ולא יפלו בידי האויבים, שהכח הרוחני של כלל ישראל מתגבר בזכות קריאת שמע. וכשיש להם את הכח הגדול, הזה שום דבר לא יכול לעמוד כנגדם, וגם כשיוצאים למלחמה נגד עם רב שיש להם סוס ורכב ובקיאין בתכסיסי המלחמה, הרי הם בטוחים בניצחון.

ובספר "מחנה ישראל" לחפץ חיים (פרק כ"ב), כותב "ושמעתי בשם הרב החסיד המפורסם לתהלה ולתפארת מהר"ם נחום מהוראדנא שיעץ לאחינו אנשי הצבא שיעצקו אז במאמרים המורים על אחדותו יתברך, כגון פסוק שמע ישראל וגו', או ה' הוא האלוקים וכדומה. ויש בזה

קריאת שמע, כדי שמכח זה תתעורר ותתחזק זכותם של כלל ישראל ויצאו מהרפיון הגדול הזה. ובאמת מיד התחזק כח הכלל ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ראה מעשה ונזכר בהלכה, וקנא קנאת ה' בכלל ישראל, ותעצר המגיפה מעל בני ישראל.

קריאת שמע בברית מילה

הנה בברית מילה מיד כשמביאים את התינוק לברית, האבא קורא בקול

*

הן עם כלביא יקום - קריאת שמע בזמנה

את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", וכל הציבור אומרים אחרי. ויתכן לומר שהסיבה לזה היא כיון שקריאת שמע מחזקת את כוחם של כלל ישראל, וכל כוחם הרוחני והגשמי, הקדושה והטהרה, מתעלה ומתורומם בזכות קריאת שמע. לכן כאשר זוכים ומכניסים את התינוק לברית מילה, לתוך כלל ישראל, אומרים קריאת שמע כדי שיתחזק כוחו ויעלה ויתעלה מעלה מעלה.

רוחי, וכשנעזר ממליך להקב"ה, והשומרים כלילה מוסרין אותו לשומרי היום, שנאמר נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר. לכן בלעם אומר אי זו אומה כזו".

מבואר בדברי המדרש את היסוד הזה שזכות קריאת שמע בבוקר ובערב, עומדת לכלל ישראל להצילם מיד כל המזיקים, ובזכות זה הקב"ה מעמיד להם שומרים לשומרים ביום ובלילה.

וראוי לעורר לקרוא קריאת שמע בזמנה ולא לאחר, שכל הזכויות הגדולות הללו שזוכים בזכות קריאת שמע הן רק כשמקיים את המצווה כתיקונה בעיתה ובזמנה. ומי שלא קורא קריאת שמע בזמנה הרי הוא מבטל מצוות עשה דאורייתא, והוא בגדר מעוות לא יוכל לתקון ממבואר בגמ' בחגיגה (דף ט' ב').

וב"שיחות חפץ חיים" (עמוד קס"ו אות ע"ח) לאחר שמדבר על מעלת קריאת שמע שהוא מחזק את כוחם של כלל ישראל (הובאו דבריו לעיל), כתב לעורר על קריאת שמע בזמנה, וכתב "מה אומר היצר הרע בזמננו לעשות, הוא הפך את השעון (כוונתו על החזרת השעון משעון קיץ לחורף), אך שוכחים שהיום השעון הוא מאוחר בשעה מפעם רק יחידים נותנים לכך לב, והעולם אינו יודע זאת כלל".

הכלל הוא שהיצר הרע תמיד בא בתחבולות לאחר את האדם מקריאת שמע, וכשדוחים או לא שמים לב, יכולים ח"ו להכשל בזה ולאחר את זמן קריאת שמע. יש כאלו בשבת מתפללים מאוחר, וראוי להתבונן בזה שלא לאחר את סוף זמן קריאת שמע.

הנה בנבואתו של בלעם על כלל ישראל, נאמר **"הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה"**

(פרק כ"ג פסוק כ"ד). ופרש"י, "הן עם כלביא יקום וגו', כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין. לא ישכב, כלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד, קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה גייס להזיקם, הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים".

ובספר "נדחי ישראל" לחפץ חיים (פרק ו') מביא בזה את המדרש בפרשה, וכתב "ואשרי להמקיים קריאת שמע כתיקונה ובזמנה בזריות ולא להתעצל ולאחר זמנה, וכמו שנמצא בכתוב בשמח אומה ישראלית בענין זה, ועי' י' ישלחו לה מן השמים מלאכים השומרים אותה שלא תכלה בין האומות עובדי כוכבים ומזלות. וכמו דאיתא במדרש רבה פרשת בלק, על הפסוק הן עם כלביא יקום, וז"ל אין אומה בעולם כיוצא בהם, הרי הן ישנים מן התורה ומן המצוות נר"ל בעת השינה עת הסתלקות השכל, ועומדין משנתן כאריות וחוטפין קריאת שמע נר"ל ממהירים סמוך לקימה] וממליכין להקב"ה ונעשין כאריות, ומפליגין לדרך ארץ למשא ומתן, אם נתקל אחד מהם בכלום או אם מחבלין באין ליגע באחד מהן, ממליך להקב"ה. לא ישכב עד יאכל טרף, כשהוא אומר ה' אחד נאכלין המחבלין מפניו, ומלחשין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ובורחין, והוא נסמך בקריאת שמע משומרי היום לשומרי הלילה. וכשבא לישן מפקיד רוחו להקב"ה שנאמר בידך אפקיד

מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד - נעקה"ש י"א תמוז תש"א

כשהוא מוטעם ומתובל - דרך הבלעה - בכל הסברות והחידושים שהתחדשו עתה בלימוד.

כמשפט הזה היה לומד עימי דבר יום ביומו, שעות ארוכות, בתור הכנה לשיעור שעומד למסור ביום מחר". (ע"פ הספר "אור אלחנן", עמוד ק"א).

בצבא השכינה

סיפר הגר"צ, היה לר' אלחנן חברותא כל יום משעה 3:00 בצהריים עד השעה 7:00. ובשעה 3:00 בדיוק ר' אלחנן כבר ישב במקום והתחיל ללמוד, לא היתה אצל ר' אלחנן מציאות כזו לאחר אפילו ברגע אחד.

פעם אחת החברותא אחר ב-5 דקות, והגיע בשעה 3:05 במקום בשעה 3:00. וכאשר הגיע ורצה להתחיל ללמוד, עיכב אותו ר' אלחנן לרגע, ושאלו בעדינות "האם יש לך שעון?". החברותא השיב בחיוב, וכראה לכך הוציא מהכיס את השעון, והראה לר' אלחנן את השעה.

אמר לו ר' אלחנן בנועם, "אני רואה שהשעון שלך מדויק, אם כן מהי הסיבה שאחרת?". השיב החברותא, שבאמת כבר היה מוכן להתחיל את הלימוד בזמן, אלא שברגע האחרון נאנס והוצרך לצאת לצרכיו, ומחמת כן התעכב ואיחר ב-5 דקות.

אמר ר' אלחנן, "מעניין מאוד, חיילי המלך מתייצבים כל בוקר למסדר יומי, כל יום בשעה קבועה חייבים כולם לעמוד יחד למסדר ללא יוצא מן הכלל, ומי שמאחר נענש. ואף פעם לא רואים חייל שמאחר למסדר מחמת שנאנס לצרכיו. ומה הפשט בזה, הרי החיילים הם גם בני אדם, ואיך יתכן שבין כל אלפי החיילים, אין אף פעם חייל שבדיוק באותה שעה נאנס לצאת? אלא צריך לומר שאפשר להרגיל את הגוף שבשעה מסוימת אין אונסים, ואז אפילו אונסים טבעיים לא יהיו". ומעתה פנה ר' אלחנן לחברותא ואמר

"אתה גם חייל - חייל של הקב"ה, ובשעה שקובעים ללמוד עם חברותא היא שעת המסדר היומי של חיילי השכינה, ובשעה הזו צריך להרגיל את הגוף שאין שום אונס טבעי, אלא הגוף ניצב על עומדו כמשפטו וכהלכתו".

קשר מיוחד היה למרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, עם הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל (אביו של הגר"צ פלמן זצ"ל) ומשפחתו.

בזמן מלחמת העולם הראשונה הגיע ר' אלחנן לעיר סמילוביץ' עם מחצית מהבחורים שבישיבתו של מרן החפץ חיים (כאשר ראה הח"ח שנשקפת סכנה במלחמה אם כל הבחורים ישארו במקום אחד, חילקם לשניים, מחצית מהישיבה נשארו עימו, ומחצית מהם שלח לעיר סמילוביץ' יחד עם ר' אלחנן וסרמן), ושם פתח להם ישיבה שהוא עמד בראשותה.

ר' אלחנן היה מוסר כל יום שיעור יומי "על הדף", ומינה את הגאון רבי שלו' בן ציון פלמן זצ"ל (אביו של ר' שמואל) שימסור שיעור כללי בעיני פעמיים בשבוע. ר' שמואל פלמן הגיע עם אביו לישיבה, ולמד בה עם כל בני הישיבה. ר' אלחנן התפעל מאוד מיושרו ולמדנותו, וקבע ללמוד עימו חברותא מידי יום ביומו, בכדי להכין עימו את השיעור שצריך למסור.

בדרך הלימוד

לימים תיאר ר' שמואל, את דרך לימודו של ר' אלחנן וכה אמר: "מתחילה היינו לומדים את דברי הגמרא כפשוטם, עם פירוש המילות. ור' אלחנן מדייק להפליא בכל משפט ובכל ביטוי, ומחחק את המילים בשפתיו, ושם לב לצליל הדיבורים כשמגיע לאוזניו. גם כל דיבור ברש"י ובתוספות היה נזהר להגות בפה מלא, ולהקשיב לדברים היוצאים מפיו, להתבונן איך הם משתמעים. מן הגמרא היה ממשיך לספרי מפרשים, בעיקר ראשונים, ר"ן ורשב"א, שהיה משתמש בביאוריהם וחוזר עליהם לרוב בעל פה ומיעוטם בקריאה מתוך הספר. מראשונים עבר לספרים בודדים מגדולי האחרונים הנפוצים, "אבני מילואים", "קצות החושן", "רבי עקיבא איגר" וכדומה. וכאשר הזכיר את סברותיהם, היה מוסיף מעט מהחידושים שלו, מדייק בדבריהם, מעלה סברות חדשות, מוסיף טעם לדין מסויים, ומיישב קושיא. עד שבסוף היה חוזר ומסכם את כל השקלא וטריא, במשפטים קצרים.

לאחר שבירר את כל זה, וסוגית הגמרא היתה ברורה עם כל החידושים שבה, היה חוזר ולומד מחדש את לשון הגמרא, מראש הענין ועד סופו,

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

259

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

אחרי שמשתדל כפי כוחו וכבר אינו יכול עוד, אז עוזרים לו מן השמים, אבל אם לא השתדל כפי יכולתו אינו זוכה לסייעתא דשמיא, לכן צריך תחילה להשתדל בעצמו להיזהר מלשון הרע, ואז מן השמים יעזרוהו בזה להתרגל שלא לדבר לשון הרע כלל.

השפעה על אחרים

והנה כל אלו שזוהרים מלשון הרע, הרי הם משפיעים בזה גם על אחרים, בני תורה משפיעים בעצם מהותם, כמו שכתב החזון איש (קו"א ג, סב) שבעל תורה אמיתי משפיע על כל סביבתו ואף על הרחוקים, וכל אחד משפיע לפי דרגתו, תלוי עד כמה הוא בעל תורה, ואם היה בדרגה גדולה יותר, היה משפיע יותר.

נמצא שאדם שאינו מחזק כראוי, יש עליו תביעה לא רק על עצם החטא וחסרון המדרגה, אלא גם על מה שמונע השפעה מאחרים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה, ומצד הערבות כל אחד צריך להשפיע, וכיצד להשפיע? אם אדם מתנהג בשלמות כמו שצריך, ממילא הוא משפיע. בלי שום תעמולה, עצם הקדושה משפיעה!

קמצא ובר קמצא

והנה אמרו חז"ל (גיטין נה, ב) על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, ומובא שם המעשה באדם שהיה לו אוהב ששמו קמצא ושונא ששמו בר קמצא, ועשה סעודה לאוהביו, ושלח שליח להזמין את קמצא, והשליח טעה והזמין את שונאו בר קמצא, וכשהגיע בר קמצא וראהו בעל הסעודה, ביקש להוציאו, והפציר בו בר קמצא שיניח לו להישאר ובתמורה ישלם לו דמי כל הסעודה, אך בעל הסעודה סירב והוציאו משם בבגד פנים, והלך בר קמצא לקיסר והלשין בפניו שמרדו בו היהודים, ומזה נתגלגל חורבן בית המקדש.

וצריך ביאור, שהרי ביומא שם אמרו ששנאת חנם גרמה לחורבן, ועוד אמרו בגיטין (שם נו, א) שרבי צדוק ישב בתענית ארבעים שנה כדי שירושלים לא תיחרב, היינו שכבר שנים רבות קודם כבר היה ידוע שבית המקדש ייחרב, מחמת שנאת חנם שהייתה בכלל ישראל, רק רבי צדוק בתעניותיו הצליח למנוע ולעכב את החורבן במשך ארבעים שנה [ויעוין במהרש"א ובמפרשים שם מהו ענין שיעור הזמן של ארבעים שנה] על כל פנים החורבן היה מחמת החטא של שנאת חנם, ומהו שאמרו שנחרב מחמת קמצא ובר קמצא?

וצריכים לפרש שאין הכוונה שרק קמצא ובר קמצא גרמו את החורבן, אלא הם דוגמא ומשל לשנאת חנם שהייתה מצויה באותו הדור, והם גם גרמו בפועל להתגלגלות החורבן בדרך הטבעית, שבר קמצא הלשין לקיסר וכנ"ל [וצריך ביאור מדוע נזכר גם קמצא כגורם לחורבן, הרי הוא לכאורה לא עשה שום דבר רע, ורק בר קמצא הלך והלשין לקיסר, ויש לעיין בזה בדברי המפרשים].

מי שמוותר, מרוויח!

והנה בדברים שבין אדם לחברו, אם יש איזה ויכוח או סכסוך בין אנשים, מי שמוותר מרוויח. סיפר לי פעם נהג מונית, שיש סדרן שאחראי על התור בין הנהגים, ואחד מהנהגים הוא ידיד של הסדרן והרבה פעמים הסדרן מקדים אותו שלא כפי התור, ויש נהגים

שנאת חנם

פרשת קורח עוסקת בענין מחלוקת קורח ועדתו, וכן בפרשת חוקת מוזכר ענין מחלוקת ומריבה, במי מריבה.

והנה אמרו חז"ל (יומא ט, ב) שבית המקדש הראשון חרב מחמת שלוש עבירות חמורות, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, אבל בבית שני עסקו בתורה ובמצוות, ולא היו עבירות חמורות אלו, ואף על פי כן חרב הבית מפני שהייתה בהם שנאת חנם.

וגם בדורנו עדיין קיימת שנאת חנם, שהרי אמרו חז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, והיינו שאם היה תיקון החטא של שנאת חנם, כבר היה נבנה בית המקדש, וכל זמן שלא נבנה בית המקדש זה סימן שעדיין יש בנו שנאת חנם, והיא הגורמת להמשך החורבן, לכן זה נחשב כאילו נחרב בימיו, שהדור במעשיו אשם בחורבן.

שמירת הלשון

ידוע שהחפץ חיים רצה מאד לזכות את הרבים ולקרב את הגאולה, ולכן הספר הראשון שחיבר הוא חפץ חיים על הלכות לשון הרע, ואחר כך חיבר גם שמירת הלשון ובו דברי מוסר על לשון הרע [ובתחילה לא פרסם את שמו על הספר, והוציאו בעילום שם המחבר, והיו רבים שלא ידעו את שמו האמיתי, וקראוהו על שם הספר "חפץ חיים"] וכתב בהקדמה לספרו כי המטרה בחיבור זה היא לתקן את חטא הלשון הנובע משנאת חנם, ובזה יביא לקירוב הגאולה.

ובאמת השפיע הרבה, אבל לא כפי שחשב, ובפתיחה לספרו כבוד שמים כתב: סבור הייתי בימי נעורי שכאשר יחובר איזה חיבור ויבואר בו כלליו ופרטיו והלכותיו השייכים לענין איסור לשון הרע ורכילות וקבלת לשון הרע יועיל בענין זה, ועזרני השי"ת ועשיתיו והדפסתיו, ובי"ה החיבור מצא חן בעיני ישראל ושמו נקרא חפץ חיים, ומכל מקום למעשה עוד לא זכיתי שיועילו דברי הרבה, ע"כ.

בי"ה בדור האחרון יש התעוררות גדולה לשמירת הלשון, ויש ציבור גדול שלומדים חפץ חיים ושמירת הלשון, וחלקם עוסקים בזה עם חברות, ויש אגודות וארגונים שנוסדו לצורך כך, גם בטלפון ניתן לשמוע דברי חיזוק ומוסר בענין שמירת הלשון.

תיקון חטא החורבן

ומצא אלו שמחזקים בשמירת הלשון כבר היה צריך בית המקדש להיבנות, כי אצלם כבר מתוקן החטא של שנאת חנם, אבל יש חלק גדול מכלל ישראל שעדיין קיים אצלם חטא החורבן.

ואמנם ידוע ממרן הגרי"י זצ"ל שעיקר התביעה היא מבני התורה, כי הרחוקים הם שוגגים שלא למדו ולא שמעו תוכחה ואינם יודעים מה אסור ומה מותר, אבל בני תורה יודעים, ובידם ללמוד את ההלכות ואת דברי המוסר ולקיימם, ומהם התביעה חמורה יותר.

וכבר הצעתי שמי שקשה לו להתגבר, יתחיל לכל הפחות משבת, שלא לדבר לשון הרע בשבת, ובמשך הזמן ההרגל נעשה טבע, כפי שאנו מזכירים בברכות השחר "שתרגילנו בתורתך", היינו שאנו מבקשים שמן השמים ירגילו אותנו, אבל אדם צריך תחילה להרגיל את עצמו, ורק

שמתרעמים על זה, אבל הוא שותק ומוותר, ותמיד הוא מרוויח מכך, ופעם אחת לאחר שוויתר היו צריכים נסיעה רחוקה מחוץ לעיר, וקיבל את הנסיעה הזאת שיש בה רוח גדול הרבה יותר.

זה הכלל, מי שמוותר מרוויח! אמנם הטבע הוא שיש חמדת הממון וקשה להתגבר על זה, וצריך להתחזק באמונה שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז, א) ואם ירוויח כאן יפסיד במקום אחר, הכל כפי מה שנקצב עליו, ואדרבה אם יוותר, מן השמים יתנו לו רווח יותר גדול, בזכות מה שמוותר לאחרים.

כדאי לסבול ביזיונות

וכך גם בענין הכבוד, כדאי לאדם לוותר ולמחול על ביזיונו. בימים אלו סיפר לי אדם שעוזר הרבה לאחד מבני משפחתו, והלה צועק עליו ומבזה אותו בכל מיני ביזיונות, ופוגע בו מאד, ואינו יודע מה לעשות, האם לענות לו בחזרה, או להפסיק לעזור לו, ואמרתי לו שכדאי לסבול את הביזיונות בשביל העולם הבא, שהביזיונות חוסכים ממנו ייסורי גיהנום, ומוסיפים לו עוד גן עדן ועולם הבא.

כתוב בספרים שאדם צריך לחכות מאד שיהיה לו ביזיונות, שהרי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכל אחד יש לו חטאים שצריך להיענש עליהם בגיהנום, וככל שסובל יותר ביזיונות בעולם הזה, חוסך מעצמו ייסורי גיהנום.

ומצינו גם בדברי חז"ל שהפליגו במעלת מי ששומע חרפתו ושותק, ואמרו (חולין פט, א) אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה, וכן אמרו (גיטין לו, ב) הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו' עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, עד כדי כך זוהי דרגתם של אלו ששומעים חרפתם ושותקים!

וכך גם אמרתי לאותו אדם, שישמח בביזיונות שיש לו, שהם רווח גדול בשבילו, ונתקבלו הדברים על לבו.

הנשתווית?

ויש מדרגה שלא אכפת לאדם כלל אם מבזים אותו, כמו שכתב בפרוש המשניות להרמב"ם (אבות ד, ד) ששאלו לחסיד אחד, איזהו יום ששמח בו יותר מכל ימי חייו, והשיב שפעם אחת ביזהו אדם בביזיונות נוראים, ולא הרגיש שום צער מזה, והיה שמח ומאושר שהגיע למדרגה כזאת שלא אכפת לו ממה שמבזים אותו.

וכן כתב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שאחד החסידים שאל את חברו "הנשתווית", כלומר האם שווים בעיניך הכבוד והביזיון, שלא אכפת לך אם מבזים אותך, ואינך מרגיש שום הנאה מהכבוד, וענה לו החבר שלא, אמר לו החסיד, אם כן עדיין לא הגעת למדרגת השלמות, כי אמנם אינך מחפש כבוד, ואינך רודף אחר הכבוד, אבל אתה נהנה מהכבוד, ואכפת לך ממה שמבזים אותך.

וזה דרגה גבוהה מאד, שאדם יתבונן ויחשוב לעצמו, האם אני מעוניין שיידעו מהמעלות שלי, והאם אני שמח במה שמחשיבים אותי, או שאיני שמח בזה. בדרך הטבע אדם רוצה שיידעו את מעלותיו, ושמח במה שמכבדים ומחשיבים אותו, ואם לא מחשיבים אותו הוא מרגיש מסכן, אבל זה נגד מדרגת הענווה. שלמות המדרגה היא שהכבוד והביזיון יהיו שווים בעיניו, שלא ירגיש שום הנאה ממה שמכבדים אותו, ולא ירגיש שום צער ממה שמבזים אותו.

נגיעת הכבוד

ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שבטבע האדם יש חמדת הממון והכבוד, ועל חמדת הממון קל יותר להתגבר, אבל חמדת הכבוד דוחקת מאד! והאריך בדוגמאות עד היכן הכבוד דוחק את האדם, כגון ירבעם בן נבט, שהיה גדול הדור בתורה ובסתרי התורה, שכל תלמידי חכמים היו דומים לפניו כעשבי השדה, וכל טעמי תורה מגולים לו כשדה (סנהדרין קב, א) ועם כל זה נטרד מן העולם בשביל הכבוד.

ומה הייתה נגיעת הכבוד של ירבעם, מבואר שם בגמרא שלא רצה לעלות לרגל לבית המקדש, כי רחבעם שהיה מלך יהודה ובנימין יישב בעזרה, ואילו הוא ירבעם שהיה מלך על עשרה שבטים, לא יוכל לשבת בעזרה, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, והרגיש בזה פחיתות כבוד שהוא יצטרך לעמוד ורחבעם יישב, ומחמת נגיעה זו כבר לא עלה לרגל, והעמיד עגלי זהב לעבודה זרה להכשיל את כל ישראל שגם הם לא יעלו לרגל, עד כדי כך גדולה נגיעת הכבוד!

ואמרו בגמרא שם כי הקב"ה תפסו לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. יתכן שזו הייתה התעוררות פנימית שהרגיש כך בלבד, או שקיבל נבואה על ידי אחרים (יעוין ברמ"ה שם) שאם יחזור בו ויעשה תשובה יזכה להיות במחיצתו של הקב"ה בגן עדן יחד עם דוד המלך, ושאל ירבעם: מי בראש.

ולכאורה הרי הקב"ה אמר אני ואתה ובן ישי, ומשמע מסדר הדברים שהוא יהיה לפני בן ישי, ומדוע שאל מי בראש? ואמר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שרואים מכאן עד כמה הכבוד דוחק, שלא מספיק מה שהבין כך מתוך הדברים, אלא רצה לשמוע בפירוש ממש שהוא יהיה בראש, וכיון ששאל מי בראש, אמר לו הקב"ה שכן ישי יהיה בראש, ואמר ירבעם שאם כן אינו רוצה לחזור בתשובה.

אם היה חוזר בתשובה היה נמצא בגן עדן במחיצתו של הקב"ה ובמדרגה גבוהה יותר מדוד המלך! אך מחמת הכבוד הפסיד את הכל, וכבר אין לו חלק לעולם הבא, ונשאר ממחטיאי הרבים שיורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות (ר"ה יז, א).

עבודת המידות

וזה עבודה קשה מאד, להתגבר על חמדת הכבוד, ולשמוח בביזיונות, באמת זוהי מדרגה, אבל כל אחד אם יחשוב ויתבונן יבין שזה כדאי, כדאי להתבזות בעולם הזה בשביל העולם הבא, וכדאי להיות נסתר שלא יידעו ממנו ולא יראו את מעלותיו.

רק ידוע מרבי ישראל סלנטר (מובא בנתיבות אור) שבתחילה חשב לפרוש מדרכי העולם ומבני אדם, ולהסתיר את חכמתו ומעשיו, אבל אחר כך ראה שלפי מצב הדור אין ברירה, ומוכרחים להשפיע על אחרים ולזכות את הרבים, ומה שיש לחוש לגאוה ולכבוד, צריך ללמוד מוסר שלא להתגאות ולא להחשיב את הכבוד.

ב"ה אנחנו בני תורה, ויש לנו ספרי מוסר, ובידינו להתקדם בכל המעלות והמדרגות הללו, ובפרט מידת הענווה שעליה אמרו (ע"ז כ, ב) "ענווה גדולה מכולם" בידינו להתעלות בזה.

אדם שיש לו קביעות בספרי מוסר מרגיש את ההשפעה ואת החיים המאושרים שיש בזה, ומשפיע על עצמו ועל כל סביבתו אווירה טובה ונעימה וחיים מאושרים, לכן חשוב מאד סדר המוסר שבישיבה עם המחשבות וההתבוננות בענייני המידות הטובות.

בעזרת השם נזכה כולנו לסייעתא דשמיא!

מוקדש לעילוי נשמת
הרב **משה ז"ל**
בן הרב **יוסף דוד ז"ל**
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
הרב **אהרן ז"ל**
בן הרה"ג **שלום יצחק הלוי זצ"ל**
נלב"ע ה' תמוז תשנ"ז - תנצב"ה